

POZIV

POZIV

List đakovačkih bogoslova
ISSN 1330-6677
UDK 22/28
God. XXVIII (2023.) br. 1

Izdavač

Bogoslovno sjemenište Đakovo
Strossmayerov trg 5
31 400 Đakovo

Odgovorni urednik

prof. dr. sc.
Stjepan Radić, rektor

Glavni urednik

Valentino Kujundžić

Uredničko vijeće

Mirko Barun
Filip Hendl
Luka Marošević
Karlo Strišković
Matej Špiranec

Lektura

Ana Vladić, mag. educ.
philol. croat.

Adresa uredništva

Strossmayerov trg 5
31 400 Đakovo

e-adresa

poziv.urednistvo@gmail.com

Naklada

700 primjeraka
Časopis izlazi jedanput
godišnje.

Uplata

Đakovačko-osječka
nadbiskupija
Nadbiskupijski ordinarijat
IBAN:
HR9624850031100203891
Model plaćanja: HRO0
Poziv na broj: 29310-2020
Opis plaćanja:
Za časopis »Poziv«

Grafička priprema i tisak

Glas Slavonije d. d., Osijek

SADRŽAJ

1	Urednikova riječ, <i>Valentino Kujundžić, glavni urednik</i>
2	»REGINA, MATER ET SPONSA«
3	Kraljica mira, <i>M. Perinec</i>
7	Marija, Majka Crkve, <i>V. Kujundžić</i>
11	Kršćanske zajednice i Marija, <i>S. Kuharić</i>
15	Sveti Josip, njezin prečisti zaručnik, <i>J. Mikulec</i>
18	»PRINESI BOGU ŽRTVU ZAHVALNU!«
19	Tumačenje zanemarenih liturgijskih gesta i simbola u današnjoj praksi slavljenja svete Mise, <i>M. Barun</i>
24	Jedno tijelo i jedan Duh – kao što ste i pozvani na jednu nadu svog poziva! <i>J. Vuksanović</i>
27	Hrvatsko glagoljštvo – duhovna baština u nacionalnom identitetu iskazanom vlastitim pismom i jezikom, <i>M. Špiranec</i>
30	Glazbeni prilog: Blago čovjeku, prijevni psalam za VI. NKG, <i>M. Barun</i>
31	Glazbeni prilog: Ti marni nekoć ribaru, <i>E. Frankol</i>
32	Glazba u Istočnim Crkvama, put prema duhovnom doživljaju transcendentnoga, <i>M. Perinec</i>
34	Ambrozijanski obred, <i>F. Križanović</i>
36	»EVO DOLAZIM, GOSPODINE, VRŠITI VOLJU TVOJU!«
37	Predstavljanje novih bogoslova
41	»Svećeništvo je ljubav Isusova srca«. Razgovor s mladomisnicima, <i>H. Kodjo (prir.)</i>
48	Življenje autentičnog kršćanskog poziva po primjeru blaženoga Ivana Merza, <i>L. Marošević</i>
54	Nepoznati hrvatski blaženici, <i>K. Strišković</i>
58	»Duhovno izgrađivanje i sazrijevanje u bogoslovnoj formaciji«. Razgovor s novim duhovnikom, vlč. mr. sc. Stjepanom Matezovićem, <i>S. Kuharić (prir.)</i>
63	Razgovor s novim vicerektorom vlč. dr. sc. Davorom Senjanom o disciplinskom aspektu formacije, <i>G. S. Hounye (prir.)</i>
67	»MYSTERIUM FIDEI«
68	Teološko-katehetsko promišljanje o slici: Veliki Arhitekt Svemira, <i>M. Barun</i>
72	Promišljanje o otajstvu življenja kršćanskog milosrđa, <i>A. Čeke</i>
74	Knjiga proroka Malahije: Poznaju li svećenici strah Božji?, <i>M. Špiranec</i>
76	Osobni osvrt na knjigu Snaga tišine Roberta Saraha i Nicolasa Diata, <i>V. Kujundžić</i>
80	Riječ oprostaja od mons. Josipa Bernatovića, <i>preč. prof. dr. sc. S. Radić, odgovorni urednik</i>
82	In memoriam: papa Benedikt XVI.
84	KRONIKA SJEMENIŠNOG ŽIVOTA
83	<i>Luka Marošević (prir.)</i>
93	VESELI KUTAK
94	<i>Aron Čeke, Karlo Strišković (prir.)</i>

Valentino KUJUNDŽIĆ, glavni urednik

Urednikova riječ

Živjeti s Kristom znači živjeti u Kristu; a na neki način i *živjeti Krista*, proživljavati to božansko koje nam se u svojoj neizmjernosti darovalo velebnim činom Utjelovljenja. Uranjajući u Bogočovjeka, pobožanstvenjujemo sami sebe, i tako postajemo ono što je sam Bog i naumio da budemo – istinska djeca Njegove ljubavi.

Dragi čitatelji, i mi – svećenički pitomci – smo u odluci odaziva na Božji *poziv* prihvatili s radošću tu veliku milost: predali smo život u ruke Gospodina Isusa. Ta naša odluka rezonira daleko, te se očituje u svim dijelovima naših života. Zato pred vas želimo donijeti zbirku pisanoga slova, kako bismo posvjedočili jedinu Ljubav koju imamo u životu. Ovaj *Poziv* koji držite u rukama želi vam reći: ima mladih ljudi koji su voljni oslušivati Božje riječi, koji su spremni živjeti ih, o njima promišljati, pisati, na njima graditi svoj život. Stoga svako djelo koje je sadržano u novom broju časopisa đakovačkih bogoslova jest jedan poljubac Bogu i pismo za vas, da u radosti čitanja upoznate otajstva naše vjere, ali i nas, koji se u svojim radovima odražavamo i očitujemo.

Časopis je podijeljen u četiri cjeline. Prva je cjelina posvećena Bogorodici te želi dati temelj svim ostalim promišljanjima. O njoj, koja je svakom bogoslovu suputnik u njegovom hodu prema svećeništvu, govorit ćemo kao o Kraljici, Majci i Zaručnici. Imali smo, dakle, nakanu iz različitih perspektiva – duhovne i teološke – potražiti duhovnu hranu od One koja zajedno sa svojim zaručnikom Josipom trajno bdi nad putevima svakoga od nas.

Liturgijskim temama pridajemo posebnu pažnju. S nakanom da u ovoj cjelini ukažemo na bogatstvo koje liturgijski život ima i tek može ostvariti, vodit ćemo čitatelja na put otkrivanja

ljepote u liturgiji, kao i njezine moći preobražavanja ljudske duše. Dva naša orguljaša priredila su za čitatelje i svoje originalne glazbene priloge.

Treća rubrika usmjerena je prema odazivu na dva Božja poziva: poziv na svetost i poziv na svećeništvo. Novi bogoslovi u zajednici predstavili su nam se, a ovogodišnji mladomisnici govorili su nam o svom putu do dana svećeničkog ređenja. S obzirom da je poglavarstvo Bogoslovnog sjemeništa dobilo dva nova člana, razgovarali smo s njima te smo se s njima ukratko i upoznali. Konačno, predstavili smo vam na izrazito snažan način primjere života hrvatskih blaženika, osobito blaženoga Ivana Merza, koji svojom zauzetošću za Božje djelo oduševljavaju.

Posljednji dio ovoga broja našeg *Poziva* ispunjen je riznicom slobodnih misli o raznim temama. Tako smo pokušali kroz promišljanje o likovnoj umjetnosti, jednu biblijsku temu, meditaciju o kršćanskome životu te jedan osobni osvrt na knjigu, čitatelja u završnici opečatiti našim promišljanjima koja direktno izvire iz našega života.

Dragi čitatelju, dok budeš prolazio stranicama našega časopisa, probaj kroz ove radove pružiti jednu crtu koja za tvoj život daje odgovor na pitanje: kako u potpunosti biti Božji? Neka to bude put predanja, koji se u punini jedino očituje u križu, kao što naglašava i naslovna strana ovoga broja, koju krase fotografija križa na tornju sjemenišne kapele.

U svemu tome zahvaljujem dragom Bogu za dar ovoga časopisa, kao i svoj braći u zajednici koji su svojim radom omogućili čitanje ovih redaka. Osobito se želim zahvaliti članovima uredničkog vijeća, bez kojih ovo djelo ne bi postojalo.

Pjevajući Sinu tvojemu, sav te svijet slavi kao
živi hram, Bogorodice. Jer, nastanivši se u
tvome krilu Gospod koji cijeli svijet drži u
svojoj ruci, tebe je posvetio, proslavio
i naučio sve da ti kliču:

Raduj se, Majko!

Raduj se, Kraljice!

Raduj se, Zaručnice Djevičanska!

(Akatist Presvetoj Bogorodici)

Mario PERINEC

Kraljica Mira

Liturgijska godina započela je prvom nedjeljom došašća i odmah na početku te liturgijske godine Crkva slavi svetkovinu Bezgrješnog začeca Blažene Djevice Marije. Kada sam započeo razmišljati kako nasloviti ovaj referat, vodio sam se mišlju kako naslov treba biti suvremen, ali povezan s Djevicom Marijom koju mi ovdje u bogoslovlju na osobit način slavimo kao Bezgrješnu. Nažalost, suvremena tema danas u svijetu jest tema rata, stoga sam ovaj referat naslovio Bezgrješna Marija – Kraljica Mira.

U povijesti nijedna kraljica nije bila izabrana biti kraljicom mira, osim Marije. Bilo je mnogo osoba koje su tijekom povijest bile nagrađivane raznim nagradama za mir, ali samo je Marija nazvana Kraljicom Mira. Zašto baš Kraljica Mira i zašto baš Marija? Odgovor na to pitanje do-

nosi nam prorok Izaija koji je prorekao da će Isus biti nazvan Knezom Mira. »Ime mu je: Savjetnik divni, Bog silni, Otac vječni, Knez mironosni.« (Iz 9, 5). Marija kao Isusova majka nazvana je Kraljicom Mira jer je ona nosila Mir u sebi, odnosno ona je porodila Mir – Isusa Krista. Da, jedna obična i nezatna žena koja je vodila normalan i jednostavan život porodila je mir cijelom svijetu. Nije imala veliki politički i društveni utjecaj, nije imala velike korporacije pod sobom ni bilo kakvu utjecajnost u svijetu, a, unatoč tomu, utjecala je na cijeli svijet. Marija, žena za koju nitko nije čuo dalje od Nazareta, u jednom trenutku postaje najvažnija, najutjecajnija, najbrižnija i najponiznija žena u povijesti. Kada teološki promišljamo o Mariji, iznosimo često dvije njezine karakteristike: poniznost i poslušnost. Te dvije njezine

vrline otvaraju nam jedno neobično pitanje: Je li Marija, koja je ponizna službenica, koja je potpuno otvorena Bogu, bila zapravo pasivna žena? Evanđelja nam govore o Mariji u pojedinim događajima gdje smo u opasnosti promatrati je i shvaćati kao pasivnu promatračicu događaja koji se odvijaju pred njezinim očima i u njezinu životu. Ona je izrekla *fiat*, a Bog je po njoj nastavio svoje djelo spasenja. Leonardo Boff, slijedeći svoj dobro nam poznati teološki pravac, na to pitanje odgovara: »Marija ni u kom slučaju nije bila pasivna žena... koja ne obraća pozornost na stvari ovoga svijeta... i koja se zatvorila u nekakvu zabludjelu religioznost, nego žena koja je bez oklijevanja naviještala da je Bog odvjetnik malenih i potlačjenih koji moćnike ovoga svijeta zbacuje s njihovih prijestolja. Na taj način Marija nije samo uzor ženama, nego svim učenicima i učenicama, uključujući i njihovo djelovanje u korist oslobođenja i postizanja pravednosti.« Svojim se *fiatom* koji je izrekla Bogu Marija suprotstavlja okolini koja postavlja pitanja o njezinu privatnom životu. Ipak, ne treba Mariju promatrati kao onu koja je bez razmišljanja izrekla svoj *fiat* Bogu. Ona svoju aktivnost i odlučnost pokazuje već u protupitanju anđelu: Kako će to biti? Mi često Mariju tumačimo kao neku pasivnu poslužiteljicu Božje volje, no istina je, zapravo, potpuno suprotna. Djevica Marija ima hrabrosti postaviti pitanje samome Bogu o njezinoj ulozi u njegovu božanskom planu. Time nam ona ukazuje na svoju otvorenost, iskrenost i odvažnost u svom odnosu prema Bogu. Neki koji su zaludeni »zabludjelom religioznošću« reći će: »Zašto trebam postavljati pitanja Bogu? Bit će onako kako on to želi.« Dok se na prvu ta izjava čini točnom, zapravo nas Marija uči upravo suprotnom, pravilnijem vjerničkom stavu. Ako želiš biti otvoren za Boga, onda trebaš s njim komunicirati s pomoću pitanja na koja on daje odgovore. Svojim pitanjem priznajemo pred Bogom da smo nepoučeni i da smo otvoreni za novo učenje u vlastitoj slobodi. Bog izabire Mariju upravo zato što se nije vodila svojim ograničenim razumom i voljom. Nije slijedila svoju logiku života, svoju riječ razuma, svoj

logos, nego onu Riječ koja je istina. Odbacuje svoju logiku i slijedi logiku Boga. Ona je, stoga, postala prva teologinja Crkve jer je primila riječ Božju, o njoj razmišljala u svome srcu i ugradila je u svoj život. Dakle, Djevičin život snažno obilježavaju izrazita aktivnost i dinamizam nasuprot pasivnosti i letargičnoj prepuštenosti.

Kada bi se danas pitalo ljude za čime najviše čeznu u životu, vjerujem da bi odgovori bili razni, ali da bi prevladavala želja za mirom. Svaki čovjek ima neke svoje ideale u životu koje želi postići i tako ostvariti radost u životu. No, ako čovjek nema mir, taj cilj postizanja osobnog zadovoljstva teško mu je izvediv. Profesor Anđelko Domazet u svojem članku *Teologija mira* govori da je središnja tema Svetog pisma mir, odnosno *šalom*. Ponajprije se treba osloboditi mišljenja da je mir vezan samo uz odsutnost rata u svijetu. Tumačiti ga isključivo pod tom prizmom bilo bi djelomično i nedostatno. Biblijski mir, odnosno *šalom*, treba promatrati u više značenja. Profesor Domazet navodi kako je temeljno značenje riječi *šalom* sljedeće: 'blago-

stanje, blagoslov, spas, život, zdravlje, sreća'. Na mnogim mjestima u Svetome pismu susrećemo govor o čežnji naroda za mirom i okončanjem političkih previranja u korist naroda. Očituje se nada u dolazak Kneza Mironosnog koji će doći i vladati sredstvom mira kojem nema kraja. »Nadaleko vlast će mu se sterat i miru neće biti kraja nad prijestoljem Davidovim« (Iz 9, 6). Narod na narod neće mača dizati niti se vježbati za rat. Zanimljivo je tu istaknuti činjenicu da Bog ne obraća samo ljudsko srce, već obraća i ono čime oduzimaju drugome mir, odnosno obraća instrumente kojima ratuju. »On mačeve pretvara u plugove i koplja u srpove. Do nakraj zemlje On ratove prekida, lukove krši i lomi koplja, štitove ognjem sažiže.« Na temelju rečenog utvrđujemo da mir ne možemo ograničiti samo na područje Duha, tj. na područje koje isključivo dotiče našu nutrinu. Naprotiv, unutarnji mir treba biti u komplementarnosti s društvenom i političkom stvarnošću u koju je čovjek evolviran. Pojam biblijskoga mira usmjeren je protiv rata među ljudima, ali i svake druge devijacije protiv čovjeka.

Daljnji vidovi biblijskog poimanja mira donosi odnos mira i pravednosti. Mir i pravednost međusobno su komplementarni. »Mir će biti djelo pravde, a plod pravednosti – trajan pokoj i uzdanje« (Iz 32, 17). Izvještaj o Isusovu rođenju donosi nam riječi anđeoske pjesme: »Slava na visinama Bogu, a na zemlji mir ljudima, miljenicima njegovim!« U tome tekstu očituje se odnos i međusobna povezanost mira i slave Božje: kada dajemo slavu Bogu, on nama daje mir na zemlji. Daje nam blagostanje, radost, sreću i život. U suprotnome to znači da svaka prisutnost rata i nepravde među ljudima uskraćuje slavu Bogu. Drugim riječima, uskraćivanjem slave Bogu, netraženjem prije svega njegova kraljevstva, nažalost, čovjek sam sebi, a time i drugome, uskraćuje radost življenja u miru koji Bog daruje svojim miljenicima na zemlji. Uskraćivanje slave Bogu očituje se i u činovima kada Boga zamjenjujemo nekim drugim bogovima vezanim za imanentnu stvarnost. Nažalost, smatram da je danas, više nego

prije, ljudska povijest prožeta sve većom tendencijom slavljenja imanentnih bogova. Takve bogove puno je lakše nasljedovati i častiti jer je »božanstvo« tih bogova vezano uz zemlju, odnosno njihovo je »božanstvo« smrtno. Takvo razmišljanje i učenje od svojih nasljedovatelja ne traži pretjerani napor i odricanje. Cilj njihove »teologije« slava je ovoga svijeta nasuprot našem teološko-kršćanskom učenju koje ističe spasenje kao najviši cilj ostvarenja ljudskog života. Kršćanska nas teologija poučava kako trebamo biti svjesni svoje grešnosti i tražiti oprost. »Teologija svijeta« poučava čovjeka da grijeha nema i, stoga, nema potrebe tražiti oprost, odnosno nema potrebe tražiti mir. Nažalost, vidimo da takva »teologija« danas ima sve više nasljedovatelja. Najbolji je prikaz takve situacije situacija u Ukrajini. Čovjek koji je sebi prisvojio titulu boga ide svim silama protiv čovjeka. Slika je Ukrajine i Rusije danas jasna slika oduzimanja slave Bogu. Kao da je čovjek Bezgrješnu Djevicu Mariju stavio po strani, a sebe okitio riječima: »Ja sam bez grijeha i mogu činiti što želim.« Kako je moguće da imamo danas takvu situaciju u svijetu? Nije li to upravo ostvarenje onoga što nam je Kraljica Mira objavila u Fatimi? Marija se 1917. godine objavljuje Luciji, Franji i Jacinti te im govori da mole za obraćenje Rusije. Papa Benedikt XVI. događaj ukazanja u Portugalu karakterizira kao *prozor nade* koji Bog otvara kada mu *čovjek zatvori vrata*. Treba svakako imati na umu da se Kraljica Mira objavljuje malenim pastirima u 20. stoljeću kada se osobit naglasak stavljao na razum. Bog za prenošenje svoje poruke odabire one malene umjesto mudre i umne. On se vodi svojom logikom i daje poruku svijetu upravo preko one koja se nije vodila svojom logikom i voljom, Blažene Djevice Marije. U tom kontekstu znakovite su riječi pape Benedikta XVI. koje sažeto opisuju problem, ali otkrivaju i rješenje za današnju situaciju: »Prekid odnosa s Bogom izvorište je svih zatrovanih čovjekovih odnosa, a ponovno uspostavljanje toga odnosa temeljni uvjet mira u svijetu. Samo ako je čovjek pomiren s Bogom, može biti pomiren i sa samim sobom, može živjeti u suglasju sa sobom. I samo

čovjek pomiren s Bogom i samim sobom može stvarati mir oko sebe i širom svijeta.« Čovjek treba postati svjestan da materijalni svijet u koji je uključen ne može opstati bez Boga. Proklet čovjek koji se pouzda u čovjeka i slabo tijelo smatra svojom mišicom, uči nas prorok Jeremija. Prorok jasno ističe da je istinski sretan i mirom ispunjen jedino čovjek koji se uzda u Boga.

Dvadeseto stoljeće koje je nazvano najkrvavijim stoljećem nazvano je i Marijinim stoljećem. Ne možemo ne primijetiti činjenicu: kada je bilo najteže u povijesti svijeta, Bog nam šalje Mariju. Mogli bismo se zapitati: Zašto nam Bog i danas govori preko Marije? Poznati mariolog Stefano De Fiores daje nam odgovor na to pitanje: »Nitko nije prikladniji i osposobljeniji da čovjeka upućuje i vodi prema onome što je Božja volja za čovječanstvo u pojedinačnom razdoblju ljudske povijesti.« Nitko nije prikladniji od Marije, Bezgrješne Djevice, Kraljice Mira.

Zaključno možemo reći da je Božja želja, očitovana već podno križa, da Crkva bude cijelo vrijeme zagledana u Marijin primjer prihvaćanja i

vršenja njegove volje. Bog preko Marije izražava svakom čovjeku, čovječanstvu u cjelini, želju za suradništvom u slobodi. Potrebni su mu suradnici poput Marije, koji su potpuno otvoreni za vršenje njegove volje. Marijinim primjerom pozvani smo izići iz svoje pasivnosti i postati aktivni Božji služitelji. Trebamo biti hrabri i neumorni u postavljanju pitanja Bogu s trajnom čežnjom otkrivanja njegova plana sa svakim od nas unutar općeg plana povijesti spasenja. Ako mi ne postavimo pitanje, Bog neće dobiti prostora za dati odgovor. Svojim životima poput Marije prihvatimo Božji odgovor i budimo udovi žive Crkve koji će svesrdno nastojati oko ostvarenja kraljevstva Božjega. Ne trebamo samo čekati milost, nego se odvažno boriti za mir i pravедnost. Potrebno je odbaciti svoju logiku i prihvatiti Božju logiku. Odvažimo se i mi izreći svoj *fiat* Bogu unatoč svojim željama i maštarijama kako bismo trebali provesti život. On žudi za suradnjom sa stvorenjem koje je stvorio. »Bog želi osobu jer je On osoba, Crkva je osoba«, zaključuje profesorica Valerija Kovač. U tom kontekstu Marija jest trajno ogledalo i mjerilo Crkve: ogledalo pravde i kraljica mira. U njezinu primjeru postajemo svjesni što smo mi i što trebamo biti, pojedinačno i u zajedništvu Crkve. Neka nam ona, Bezgrješna, Kraljica Mira, svojim majčinskim zrakama rasvijetli put spasenja, pokaže blistavost prave istine i ojača nas u ljubavi prema Knezu Mira, Sinu Božjem – Isus Kristu.

MOLITVA KRALJICI MIRA

Majko Božja i majko naša, Marijo, Kraljice Mira!

Došla si k nama da nas vodiš Bogu.

Isprosi nam od njega milost

Da poput Tebe i mi mognemo ne samo reći:

Neka mi bude po riječi Tvojoj!,

Nego to i ostvariti.

U Tvoje ruke stavljamo svoje ruke

Da nas kroz ove nevolje i poteškoće

Dovedeš k Njemu,

Po Kristu Gospodinu našem. Amen.

Valentino KUJUNDŽIĆ

Marija, Majka Crkve

»Reče učniku: 'Evo ti majke!' I od toga časa
uze je učenik k sebi«¹

»Raduj se!«

U mojoj, Subotičkoj biskupiji, na bdjenju uoči godišnjeg *proštenja* na biskupijskom svetištu Gospe od Suza zvanom »Bunarić« već se nekoliko godina unatrag tijekom procesije sa svijetacima čita Akatist Presvetoj Bogorodici, snažan i svečan pozdrav Bogoroditeljki Mariji koji na najljepši način očituje njezinu ljepotu i veličinu svega onoga što je postala malenim putem pozdanja i ljubavi. Zaista, i papa sveti Ivan Pavao II. molio je i poticao vjernike na molitvu ovog himna koga »Istočne crkve vole više od bilo kojeg drugog«². Još su dva druga mjesta ovoga lista na kojima će svaki njegov čitatelj moći naći na ovu meni vrlo dragu molitvu. Uzvišenost ovoga himna ponajviše se ogleda u tome da on, imitirajući anđeoski pozdrav, pozdravlja Mariju hvaleći je za ono što je svojim pristankom na djelo Božjeg spasenja postala te za ono što je

od svoga slavnog uznesenja na nebo za vjerne kršćane učinila i čini i danas. Nazivlje ju Njivom koja obiluje milosrđem, Drvom sjenovitim pod kojeg se mnogi sklanjaju, Nepostidnom odjećom golima, Lukom onima koji plove u ovome životu. Takva tradicija pobožnosti očituje nam duboki vjernički osjećaj za Marijinu prisutnost u životima ljudi, za snagu njezinoga zagovora, za tješiteljsku moć i ljubav koju dijeli. Njezino djelo, međutim, nadilazi te kategorije; s obzirom na to da je ona prvenstveno majka – majka Kristova, majka Božja, njezino se majčinstvo prelijeva i na Crkvu, zajednicu vjernika. Kako je Crkva Tijelo Kristovo, tako je Marija u pravom smislu njezina majka. U svjetlu toga majčinstva, koje nije ono svakodnevno (koje je već itekako snažno!), potpunije se mogu razumjeti i drugi naslovi koje joj pridajemo. Oni onda postaju prirodni i intuitivni, dobivaju svoj smisao jer – po čemu je opravdano vjerovati da nam Marija zaista daje svu potrebnu brigu i pomoć da se odupremo navalama svijeta, da uzljubimo Krista? Ako smo tu pomoć već doživjeli, na koji je način objasniti? Opravdano je vjerovati i moguće objasniti upravo po tome što je ona

¹ Iv 19, 26b-27.

² IVAN PAVAO II., *Opća audijencija 21.3.2001.*, dostupno na https://www.vatican.va/content/john-paul-ii/en/audiences/2001/documents/hf_jp-ii_aud_20010321.html (9.5.2023.)

majka. Rodila je u doslovnom i tjelesnom smislu onoga koji je ljubav sama, i po tome rodila za novi život sve nas, odnosno Crkvu. Stoga je od izuzetne važnosti ovdje primijetiti: to da je Marija majka, nije samo naslov kojim smo pokušali na najbolji način iskazati njezinu veličinu i ljubav prema nama. Stanje je suprotno: ona doista jest majka, Božja i naša, u punom smislu te riječi, i tek iz toga izvire sva njezina ljubav. Nije li, na kraju, ona jedino i poznata kao ona koja je rodila Isusa Nazarećanina i provela s njim tijekom njegova zemaljskog života?

Redemptoris Mater et Mater Ecclesiae

Nije puno vremena prošlo od kada se počelo češće Blaženoj djevici Mariji pripisivati naslov »Majka Crkve«. On se prvi put spominje u spisima svetog Ambrozija, a kasnije su ga koristili i neki pape, poput Benedikta XIV. i Lava XIII. Tek su pape sveti Ivan XXIII., sveti Pavao VI., sveti Ivan Pavao II. i Benedikt XVI. redovito naučavali da je Marija Majka Crkve. Papa Pavao VI. je 1964. godine proglasio: »Izjavljujemo da je Marija Najsvetija Majka Crkve, to jest Majka sveg kršćanskog puka«³. Posebnu je pažnju tome misteriju posvetio papa Ivan Pavao II. u svojoj enciklici »Redemptoris mater – Otkupiteljeva majka: O blaženoj Djevici Mariji u životu Crkve na putu« objavljenoj 1987. godine. Moja je želja ovdje se pozornije zaustaviti nad njegovim promišljanjima. U toj enciklici on se, tražeći biblijskih temelja za ovaj marijanski naslov, usredotočuje na nekoliko slika iz Evanđelja. Prodirući, dakle, u misterij toga materinstva, vrijedno je zaustaviti se na onom njezinom prvotnom materinstvu.

Majka naše vjere

Marija je započela ostvarenje svoga izabranja u onom trenutku kada ju je anđeo navjestitelj nazvao »milosti punom«, time označujući njezino izabranje da rodi Sina Božjega, i pored toga i sve nadnaravne darove kojima je obdarena baš

s obzirom na činjenicu da je predodređena da bude Kristova Majka. S obzirom na to da je to izabranje temeljno i najbitnije za ostvarenje Božjeg spasenjskog nauma, jasno je odakle sva njena izuzetnost i jedinstvenost koju ima u otajstvu Krista.⁴

U tome trenutku, ona je odgovorila pristankom: »Neka mi bude« i time postala Majkom Gospodinovom. Taj se njezin pristanak dogodio po tome što je povjerovala, ne shvaćajući odmah u punini događaj koji se upravo zbilo. Tako se može reći da je svoga sina začela prije u srcu, negoli u utrobi.⁵ Na isti način na koji je Abraham svojom vjerom označio početak Staroga Saveza, Marija je svojom označila početak Novog Saveza, cijele povijesti spasenja koja je nakon toga uslijedila, a također i povijesti Crkve.⁶ Zato je i nas Marija jednako »rodila u svome srcu«, i, može se reći, jednim je dijelom to učinila već u tom prvom trenutku, kada je toliko hrabro predala svoj život Božjem Sinu.

Ta vjera je i u njoj postupno rasla. I ona je »napredovala na putu vjere«⁷. Kroz tijek Isusova života ona je, neprestano bivajući u bliskoj Božjoj prisutnosti, zapravo bivajući u jedinstvu s Kristom, rasla i osvajala dubine vjere i Božjeg otajstva. To nije činila na neki uzvišeni, »svetački« način, već, možemo u to slobodno biti uvjereni, jednostavnom ljubavlju prema našem Gospodinu s kojim je provodila vrijeme. Nije tu ljubav morala dokazivati osobitim i domišljatim činima, nego samo radosnim prihvaćanjem svega što je Bog pred nju i njezin život stavio. U tome je bila vjerna: nije se od Krista i od samog živoga Boga odvojila iako je u svakom trenutku imala slobodu to učiniti. Međutim, ona je »sačuvala svoje sjedinjenje sa Sinom sve do križa«⁸ i tako je sve vrijeme bi-

³ PAVAO VI., *CONCLUSIONE DELLA III SESSIONE DEL CONCILIO VATICANO II. ALLOCUZIONE DEL SANTO PADRE PAOLO VI*, 21.11.1964., dostupno na https://www.vatican.va/content/paul-vi/it/speeches/1964/documents/hf_p-vi_spe_19641121_conclusions-iii-sessions.html, (9.5.2023.)

⁴ Usp. IVAN PAVAO II., *Enciklika Redemptoris Mater – Otkupiteljeva Majka, o blaženoj Djevici Mariji u životu Crkve na putu* (=RM), Zagreb, 1987., str. 18.-19.

⁵ Usp. isto, str. 25.-26.

⁶ Usp. isto.

⁷ Usp. DRUGI VATIKANSKI SABOR, *Dogmatska konstitucija o Crkvi: Lumen Gentium* (=LG), 52.

⁸ LG 58.

vala sve bliža Božjoj volji, koju je prihvatila već na početku svojega puta. Sve je to jedan veliki pralik i model za Crkvu – nju, koja je kao narod Božji pozvana putovati tim istim, Marijinih putem. Ona ga je prošla u savršenstvu jer nije izgubila ljubavi prema svome Sinu. Sve dok i mi, kao Crkva i kao pojedinci, ljubimo Boga iznad svega u svakom trenutku našega povijesnog i životnog puta, hodit ćemo Marijinih putem i ostvarit ćemo ono što je Marija ostvarila puno prije nas. Zaista, Marijin se životni hod završio njezinim slavnim uznesenjem dušom i tijelom na nebo. Zar nije snažan taj osjećaj dovršenosti koju je Bog ostvario tim spasenjskim činom i slave koju ona ima u nebu, sada kada je put završila? Naša katolička vjera nam očituje tako jasno naš put: nasljedujmo Krista, ali i nasljedujmo njegovu Majku na njezinom putu, te ćemo tako doživjeti konačno jedinstvo putujuće i proslavljene Crkve, završit ćemo u slavi uskrsnuća taj naš put, kao Marija koja je već sada u vječnom gledanju Boga licem u lice.

Tako smo do sada pronašli već dva vrlo jasna razloga Marijina majčinstva nad Crkvom: Osim što je Marija naša majka po tome što je majka Krista, ona nam je majka i jer je započela svaki naš put kojim hodimo, i prije nas njime prošla.

Kana Galilejska

Marijino pojavljivanje u prvom znamenju Isusova javnoga djelovanja ima izrazit značaj za naše promišljanje.

»Kad ponesta vina, Isusu će njegova majka: 'Vina nemaju'. Kaže joj Isus: 'Ženo, što ja imam s tobom? Još nije došao moj čas!'« (Iv 2, 3-4)

Iako se čini da je Isus odrično odgovorio na molbu svoje majke, ona na naše iznenađenje netom poslije izgovara: »Što god vam rekne, učinite!« (Iv 2, 5b). Ovu je zgodu sveti Ivan Pavao II. divno protumačio: »Kakav li to dubok dogovor bijaše između Isusa i njegove majke? Kako istražiti otajstvo njihova prisna duhovnog sjedinjenja? Ali činjenica je rječita. U tom se događaju svakako već prilično jasno nazire *nova odrednica*, novi smisao *Marijina materinstva*.«⁹ Taj novi smisao baš je onaj duhovan, onaj koji svjedoči Marijinu brigu za ljude i za sve njihove potrebe. Evandelist Ivan je u ovih nekoliko riječi vrlo živo predstavio sve ono što je Marija već tada postala – velika zagovornica koja, zbog svoje iznimne intimnosti s Gospodinom i nama

⁹ RM, str. 40.

neshvatljive veze, može za nas, njezinu djecu, učiniti sve. Ona se stavlja »u sredinu« i postaje put k Isusu.¹⁰

Opet nam Marija otkriva tajnu svoga puta koji predlaže cijeloj Crkvi: nije uvijek potrebno sve analizirati, truditi se djelovati i pokušavati činiti svijet kakvim mislimo da treba biti: često je dovoljno samo biti Mu blizu i u ljubavi prositi. Kao naša majka i kao mnogo uzvišenija u toj ljubavi, ona zna da je pozvana puno puta prositi ga za nas i *posredovati*. To posredovanje i sav spasonosni utjecaj Blažene Djevice na ljude, kako je i sveti Sabor ustvrdio, ne nastaje iz neke nužde, nego iz Božje dobrohotnosti, te izvire iz preobilja Kristovih zasluga, temelji se na Njegovu posredništvu i potpuno zavisi od njega i iz njega crpe svu snagu.¹¹ Doista, koliko li je prikladnije i ljepše da čista Marija posreduje za naše živote!

Posljednja tajna toga majčinstva koju ćemo dotaknuti krije se u pashalnom otajstvu Kristove muke.

Marijo, budi moja majka!

»Uz križ Isusov stajahu majka njegova, zatim sestra njegove majke, Marija Kleofina, i Marija Magdalena. Kad Isus vidje majku i kraj nje učenika koga je ljubio, reče majci: 'Ženo! Evo ti sina!' Zatim reče učeniku: 'Evo ti majke!' I od toga časa uze je učenik k sebi« (Iv 19, 25-27).

Taj je »čas« u kome Marija stoji pod križem svoga sina, onaj u kome do visina dolazi hod njezina života, potpuno isto kao i njezina sina: trenutak njegove patnje, pa ubrzo i smrti, trenutak je najvećeg očitovanja Isusove ljubavi za cio svijet. Po toj žrtvi je konačno svakome od ljudi, pa i samoj Mariji, došlo spasenje i otkupljenje. A opet, baš u tom trenutku, i ona je sama uz njega stajala, »sa svojim Jedinorođencem silno trpjela i materinskim se srcem pridružila njegovoj žrtvi, pristajući s ljubavlju na žrtvovanje Žrtve koju je sama rodila«. ¹² »Kako je izvanredna, kako herojska tada bila *poslušnost vjere* koju je Marija iskazala

pred 'nedokučivim sudovima' Božjim! Kako se 'posve predaje Bogu' bez pridržaja... 'stavljajući na raspolaganje služenje uma i volje' onomu čiji su 'putovi neistraživi'«¹³, klicao je papa Ivan Pavao II. u svojoj enciklici. Lako je sada vidjeti: po toj se vjeri Marija savršeno sjedinila s Kristom i njegovom žrtvom. Kako je ta žrtva rodila nama spasenje i otkupljenje, postala Sakramentom spasenja, tako je Marija u tom času ispunila anđeosko navještenje i u potpunosti postala majkom spasenja i otkupljenja, majkom spašenih, majkom svakog sakramenta – postala je Majka Crkve.

Taj se trenutak ne događa samo šutke, već ga Isus izriče i ljubljenom učeniku »predaje« svoju majku. Na taj se način Marija posebno povezuje i s Ivanom, ali i sa svakim čovjekom. Po Isusovim riječima, dana je čovjeku – svakome i svima – za majku.¹⁴ To se predanje događa u ovom vrlo posebnom trenutku. »Materinstvo Isusove Roditeljke zadobiva novi nastavak u Crkvi i po Crkvi koju u tom trenutku simbolizira učenik Ivan«. ¹⁵ Možemo Isusove riječi proširiti te reći da je svakoga od nas Gospodin pozvao uzeti k sebi Mariju i uvesti je u prostor svoga života¹⁶, dopuštajući joj da nas rađa, hrani i odgaja u svojoj majčinskoj ljubavi.

Marija, Majka Crkve

Moja je župna crkva u Subotici upravo posvećena Mariji, Majci Crkve. Prolazeći svoj hodočasnički put u svojoj župnoj zajednici, ali i u svom vlastitom životnom prostoru i kontekstu, taj me naslov uvijek može podsjetiti kojim sam putem pozvan hoditi i koga trebam pomno slijediti, ne želim li na koncu svoga života plakati za promašenim prilikama, u kojima sam mogao ljubiti i dopustiti da budem ljubljen. Vrlo je lijepo to osvijestiti: Danas smo samo hodočasnici. Živimo za novi život u kome nas Krist čeka, a njegova majka nas strpljivo k njezinom sinu vodi.

¹⁰ Usp. isto, str. 41.

¹¹ Usp. LG 60.

¹² RM, str. 33.

¹³ Isto.

¹⁴ Usp. isto, str. 44.

¹⁵ Isto, str. 45.-46.

¹⁶ Usp. isto, str. 88.

Stjepan KUHARIĆ

Kršćanske zajednice i Marija

Privrženost Bogorodici kao potencijal za novo duhovno-teološko bogatstvo i zajedništvo među protestantima

Uvod

Blažena Djevica Marija neiscrpna je riznica bogatstva o kojoj možemo toliko toga napisati, ali opet nikad je nećemo biti u stanju cjelokupnu obuhvatiti. Zato će ovaj članak biti samo jedan neznatan doprinos u govoru o Majci Božjoj. Prvi dio članka naglasit će kako o Mariji govore najvažniji i najvrjedniji stupovi katoličke vjere; s jedne strane Sveto pismo, dok s druge strane crkvena predaja, odnosno tradicija. Drugi dio govora posvetit će se Mariji u misli i djelu protestantskih reformatora (Luthera, Zwinglija i Calvina) da bi se u konačnici vidjelo kako protestantske zajednice danas gledaju na Bogorodicu.

Marija u Svetom pismu

O Mariji, Majci Božjoj, zapravo, nema mnogo izravnih govora u Bibliji. Gotovo ništa o njezinu životopisu, prije nego što je prihvatila Božju volju kako navodi evanđelist Luka (Lk 1, 26-38), ne može se pronaći u ostalim knjigama Svetoga pisma. Međutim, iako se o Mariji

puno ne piše izravno, zapravo, cijela Biblija odiše njezinom prisutnošću, kako Novi, tako i Stari zavjet na jedan sebi svojstven način. Već na samim početcima Knjige postanka u stvaranju žene od muškarčevog rebra (usp. Post 2, 22) može se govoriti o Mariji. Eva, majka svih živih, upravo je trebala biti pravi primjer žene u punom smislu riječi kakvu je Bog htio kada je stvarao svijet, no iz kasnijeg izvještaja knjige vidi se kako je po prvoj ženi grijeh našao svoje mjesto u tom istom Božjem stvaralačkom djelu. Poslije kod evanđelista Ivana, kada Isus kaže svojoj majci: »Ženo, što ja imam s tobom?« (Iv 2, 5), Isus uzdiže Mariju na razinu žene, prave i jedinstvene, onakve kakva je trebala biti Eva. Zato i kažemo za Mariju da je druga Eva. Naime, po jednoj je ušao u svijet grijeh da bi po drugoj došao Spasitelj svijeta. Vraćajući se na Stari zavjet, već i proroci poput Izaije i Ezekijela govore o Mariji. Tako Izaija kaže: »Evo djevica će začeti i roditi sina i nadjenut će mu se ime Emanuel!« (Iz 7, 14). S druge strane, Ezekiel govori o vratima kroz koja treba ući Gospodin Bog Izraelov (usp. Ez 44, 2), a upravo ta vrata

također predstavljaju Mariju. U Pjesmi nad pjesmama kada se govori o Zaručniku i Zaručnici, te naposljetku u Knjizi otkrivenja također kada se spominje Zaručnica, govori se o našoj Nebeskoj Majci. Naravno, mnogo je još Marijinih obrisa u Svetome pismu, a to je samo jedan mali dio ogromnog blaga koji se nalazi između redaka.

Crkveni oci i Marija

Drugi je stup na kojemu počiva samo kršćanstvo crkvena predaja, odnosno tradicija. Kao što smo vidjeli da u Svetome pismu nailazimo na mnogo podataka o Mariji koje je nemoguće nakon prvog čitanja primijetiti, tako su se isto crkveni pisci nadahnjivali u svojim djelima Blaženom Djevicom Marijom. Mnogi su branili njezino djevičanstvo koje su razne hereze, osobito nestorijanizam¹, htjele narušiti i opovrgnuti. Gotovo su se svi crkveni oci i pisci bavili Marijom u svojim djelima, od Jeronima, preko Augustina pa sve do Ivana Damaščanskoga. Upravo taj potonji najviše je govorio o Mariji i zbog toga će se njemu posvetiti ovaj

dio rada jer je stvarno kao branitelj Marije to i zaslužio. Ivan Damaščanski, jedan od otačkih teologa s kojim zatvaramo doba crkvenih pisaca, naglašava: kada mi kršćani propovijedamo o Mariji kao svetoj Djevici Bogorodici (grč. *Theotokos*), ne znači da to predstavlja samo i isključivo uzvišeni, pobožni i dostojanstveni govor o Gospodinovoj Majci. Naprotiv, za nas kršćane Isusova je Majka *Theotokos* u punom i pravom smislu te riječi, u samoj zbilji i pravosti stvarnosti.² Međutim, kada govorimo da se od Djevice Marije »rodio Bog«, time ne želimo reći da je »božanstvo Logosa iz nje uzelo početak postojanja.« Uostalom, sam se Bog Logos rodio izvan vremena, prije vjekova se rodio iz Oca. On kao božanska osoba »postoji bez početka i vječno s Ocem i Duhom.«³ Stoga se za Ivana Damaščanskog može reći da je svojim djelima obilježio govor o Mariji kao Bogorodici među svim ostalim crkvenim piscima, ponajprije svojim djelom *Expositio de fide orthodoxa*⁴ (*Izlaganje ortodoksnе vjere*) te da je zacrtao put da

¹ Nestorijanizam – krivovjerno teološko naučavanje koje govori kako su u Kristu dvije osobe, ljudska i božanska. U skladu s time Marija nije Bogorodica, nego Kristorodica.

² M. MANDAC, Naziv Bogorodica za Djevicu Mariju u otačko doba, u: *Služba Božja*, 48(2008.)4, 347-379., ovdje 371.

³ Isto, ovdje 372.

⁴ J. PAVIĆ, T. Z. TENŠEK, *Patrologija. Sv. Ivan Damaščanski*, Zagreb, 1993.

kršćanski vjernici iskazuju čast Djevici Mariji kao svetoj Bogorodici.

Nakon govora o Mariji iz perspektive stupova katoličanstva prelazi se na odnos protestantskih zajednica prema Mariji.

Protestantske zajednice i Marija

Kršćanstvo na Zapadu u osvit 16. stoljeća pretrpjelo je nakon kobne 1054. godine, kada je došlo do raskola s istočnom Crkvom, drugu najbolnju podjelu u svojoj povijesti. Točnije, sve je kulminiralo 1517. godine kada je Martin Luther, nezadovoljan strujanjima i stanju unutar same Crkve, udario temelj novoj podjeli. Naime, povod toj podjeli bile su indulgencije, odnosno otpuštanje vremenite kazne za grijeh s pomoću koje se masovno punila blagajna rimske kurije i samog crkvenog vrha. Ovdje nije cilj ulaziti u sukob između protestanta i katolika, nego vidjeti kako protestanti doživljavaju Blaženu Djevicu Mariju. Ponajprije će se u ovom drugom dijelu izložiti što su to govorili protestantski reformatori (Luther, Calvin i Zwingli) da bi se u konačnici vidjelo kako danas protestantske zajednice doživljavaju Majku Božju.

Martin Luther o Mariji

Blaženu Djevicu Mariju u misli i djelu Martina Luthera ne može se shvatiti ako se prvotno ne progovori o samoj teologiji križa koju reformator naglašava. Potonja teologija ukratko označava »teološki stil te istovremeno i način egzistencije koji pak znači ne bježati iz ljudske stvarnosti ma kakva ona bila niti je pokušavati lažno uljepšavati okretanjem pogleda od nezivjesnosti i upitnosti koja je s njome dana.«⁵ Za Luthera je doći do Boga jednostavno ljudskim nastojanjem nemoguće. Bog nas nadilazi. Upravo gledajući u križ, Bog nam se otkriva u liku raspetoga Isusa Krista. Nema drugoga puta doći k Bogu osim posredstvom svoga Sina. Križ predstavlja i mjesto objave i mjesto patnje.

Luther, iako se nije bavio toliko mariologijom, posvetio je nekoliko djela Bogorodici od koje je najvažnije istaknuti komentar *Magnificata*. Taj Marijin »Veliča« predstavlja primjer pravilnog držanja kakav bi trebao biti kod svakoga vjernika pred Bogom. Stav priznavanja vlastite malenosti i nedostojnosti, a istodobno veličanje Božjih djela i nezaslužene milosti. Upravo u liku Marije skupljaju se u jedno Lutherova teologija križa i njegove *sole (scriptura, gratia, fidei)*. Iz tumačenja *Magnificata* priznaje u svjetlu dogmi i da je Marija majka Božja te da je djevica. Time vidimo da uopće ne dovodi u pitanje Marijino djevičanstvo nakon poroda. Dapače, još ga svesrdno brani od onih koji su ga napadali. Za razliku od prethodne dvije dogme, koje su imale svoje uporište u Svetom pismu, naglašava kako je začeta poput svih drugih ljudi, rođena u istočnom grijehu, ali je očišćena i otkupljena od njega te da je poslije živjela bez osobnih grijeha.⁶ O Marijinu uznesenju u nebesku slavu ne govori, ali ne isključuje mogućnost da su anđeli prenijeli njezino tijelo u raj. No, za razliku od nas katolika, isključuje paralelizam s Kristovim uznesenjem na nebo k Ocu.⁷

⁵ L. MATOŠEVIĆ, *Crux sola est nostra theologia – Isus iz Nazareta u reformacijskoj teologiji Martina Luthera*, u: *Nova prisutnost*, 12(2014.)1, 49-64., ovdje 55.

⁶ M. PARLOV, *Blažena Djevica Marija u misli Martina Luthera*, u: *Služba Božja*, 58(2018.)1, 44-55., ovdje 49-50.

⁷ Usp. isto, ovdje 49.

U konačnici je Luther naučavao i smatrao da Marija poput ostalih svetaca moli za nas na ovome svijetu, ali nikako ne može biti posrednica jer je Krist za njega jedini posrednik između Boga i čovjeka. Marija je istinski i pravi primjer nasljedovanja kakav bi trebali slijediti svi vjernici. Ukratko, može moliti samo za ljudski rod, ali ne i posredovati kod Gospodina, što se itekako protivi s katoličkim naukom.

Zwingli i Calvin o Mariji

Ulrich Zwingli, protestantski reformator u Švicarskoj, na tragu svoga prethodnika Martina Luthera izrazito brani Marijino djevičanstvo jer bi nijekanje čistoće ujedno značilo sumnju u Božju svemogućnost.⁸ Ipak, i on opetovano naglašava i svjedoči da Blažena Djevica Marija ne može biti posrednica, nego samo moliteljica.

Najrigorozniji i najekstremniji prema Marijinu djevičanstvu bio je Calvin koji, za razliku od Luthera i Zwinglija, koji su uz nedostatke i na-

stranosti itekako bili uz Bogorodicu, naglašava na temelju izvješća u Matejevu evanđelju (Mt 1, 25) da je Marija bila djevica do prvog poroda te da je poslije imala i drugu djecu. Time automatski negira Marijino djevičanstvo.

Protestanti danas

Protestantske zajednice u današnjem vremenu iskazuju poštovanje prema Mariji, no ne u tolikom omjeru poput nas katolika. Pozvani su na primjer njezina nasljedovanja i poslušnosti. Oni je, za razliku od katolika i pravoslavaca, poštuju, ali joj ne iskazuju štovanje jer jedino treba iskazivati štovanje i upućivati hvalu Bogu, kako navode. Često zamjeraju katolicima na čašćenju Djevice Marije i ostalih svetaca govoreći i tvrdeći da je sve to bespotrebno i, u jednu ruku, heretično.

Zaključak

Iz priloženoga se može vidjeti i zaključiti da Marija »igra« veliku ulogu od samih početaka Crkve. Kroz Sveto pismo koje obiluje njezinom prisutnošću ne toliko izravno koliko na nju nailazimo čitajući i razmatrajući između redaka. Onako povučeno baš kakva je i Marija bila. Nikad se nije »gurala« u prve redove, nego je uvijek sve prepuštala u ruke Bogu. Poput Biblije i crkveni oci itekako su se nadahnjivali njome, što se isto tako vidjelo u liku i djelu svetog Ivana Damašćanskoga koji je bio neizmjerni Bogorodičin branitelj, kao što su u većem i manjem obujmu bili i ostali oci. U drugom dijelu koji je obilježio govor o protestantima vidi se kako su reformatori imali različita stajališta o Mariji, ali su joj iskazivali poštovanje, što je ostalo i do današnjih dana. No mi kao katolici ne možemo prijeći preko toga što protestanti ne priznaju Mariju kao posrednicu. Marija će uvijek biti posrednica. U konačnici je Marija put do Isusa te slobodno možemo reći i s pravom govorimo da bez Marije nema u konačnici spasenja. Po Mariji dolazimo k Isusu te svrsishodno tome nepriznavanje Majke Božje jest nepriznavanje Isusa Krista.

⁸ Usp. *Jesu li protestanti iznevjerili i Djevicu Mariju i Martina Luthera*. Dostupno na: <https://www.bitno.net/vjera/jesu-li-protestanti-iznevjerili-djevicu-mariju-martina-luthera/> (3. 3. 2023.).

Josip MIKULEC

Sveti Josip, njezin prečisti zaručnik

Tko je sveti Josip?

Sigurno možemo utvrditi kako je sveti Josip svima nama dobro poznat. Rijetki su oni koji nikada nisu čuli ni jednu pojedinost o njegovu životu. Prvenstveno, kada dođe do govora o svetom Josipu, govori se u skladu s Božjim pozivom o zaručniku Blažene Djevice Marije i Kristovu ocu. Kada progovaramo o tom svecu, moramo navesti posebnost njegova poziva, koja će osobito biti vidljiva u životu i odnosima Svete Obitelji. Bio je privilegiran živjeti u čistoj bračnoj zajednici s onom koja je najčišća i najljepša od svih žena na svijetu, Blaženom Djevicom Marijom. Imao je čast držati dijete Isusa u svome naručju, nadjenuti mu ime, brinuti se za njega i odgajati ga u zajedništvu sa svojom ženom. Dakle, bio je pozvan biti mužem i ocem.

Navodeći te činjenice, vidljiv je poseban plamen koji je gorio u svetom Josipu jer sve što je činio, činio je iz najdublje ljubavi i poniznosti prema svojoj obitelji. Iako je kao glava obitelji prema židovskoj tradiciji imao pravo biti na prvom mjestu, nikada to nije isticao niti se na njega stavljao. Bio je tih i zanatlija, Kristov otac i stidljivi čuvar svetih otajstava. Moramo pretpostaviti kako je u njemu postojala neka izvanredna privlačna snaga i čistoća jer ga je Djevica odlučila uzeti za muža nakon odluke da će ostati i živjeti životom djevičanstva.¹ Bio je, kako to govori naslov članka, prečisti zaručnik Blažene Djevice Marije, onaj čija se čistoća ne može dostići.²

Marijin prečisti zaručnik

Prije govora o prečistom zaručniku potrebno je objasniti sam pojam čistoće. Čistoća je vr-

lina koja prema razumnom nalogu obuzdava ili odbija težnje za spolnim činima.³ Ona je, kako će reći Katekizam Katoličke Crkve: »i Božji dar, milost, plod Duha.« (KKC, 2345.). Sama požuda najjača je od svih posljedica istočnoga grijeha, stoga i čistoća biva jedna od vrhovnih kreposti. Kada govorimo o čistoći, važno je napomenuti kako postoje razlike u vrstama čistoće. Tako postoji djevičanska čistoća koju živi osoba koja se na taj način lakše, nepodijeljena srca, predaje jedino Bogu. (KKC, 2349.). Nadalje, postoji bračna čistoća prema kojoj se bračni drugovi suzdržavaju nedozvoljenog uživanja. Treća je vrsta djevičanska čistoća prema kojoj se bivši bračni drugovi uzdržavaju od spolnog uživanja, bilo do smrti, bilo do ponovne udaje ili ženidbe.⁴

¹ Usp. F. HADJADJ, *Biti otac sa svetim Josipom*, Split, 2021., 45.

² Usp. J. BATELJA, *Blaženi Alojzije Stepinac. Sveti Josip. Progovijedi prema litanijama sv. Josipa*, Zagreb, 2009., 80.

³ Usp. isto, 81.

⁴ Usp. isto, 80.

Kada govorimo o svetom Josipu, u vidu imamo djevičansku čistoću koju je on obdržavao do same smrti. Dokazi o Josipovu čuvanju djevičanske čistoće vidljivi su već u riječima Svetog pisma. Tako će evanđelist Matej reći: »I ne upozna je dok ne rodi sina. I nadjenu mu ime Isus.« (Mt 1, 25). Malo koji razborit čovjek moći će reći da je sveti Josip Mariju upoznao nakon Isusova rođenja i njezinu je čistoću čuvao prije tog događaja. Presveta Djevica sigurno ne bi prihvatila za muža nekoga tko i sam neće djevičanski živjeti.⁵ Također, mnogi pisci složili su se kako je čistoća svetog Josipa na većoj razini od anđeoske čistoće jer su anđeli čisti po svojoj naravi, dok je svetac čistoću čuvao dobrotljivo, u slabom ljudskom tijelu.⁶

Ako bi netko pokušao zanijekati čistoću svetog Josipa, kao obranu potrebno je iznijeti primjere onih koji su živjeli u djevičanskom braku, a nije ih Bog izabrao za odgajatelje njegova Sina Jedinorođenca. Primjer su sveti car Henrik II. i carica Kunigunda Luksemburška, nadalje sveta carica Pulherija koja je u djevičanskom braku živjela s carem Flavijem Marcijanom. Povodeći se tim primjerima, teško bi bilo reći da onaj koji je Marijin zaručnik i muž ne bi bio obdaren tom krepošću.⁷

Zaruke i ženidba Josipa i Marije

Postoje dvojbe jesu li u trenutku navještenja Josip i Marija bili zaručeni ili su bili u braku. Kod evanđelista Mateja bit će rečeno kako je Marija Josipova žena, dok će Luka govoriti o zaručni-

ci. Egzegeti zastupaju oba mišljenja, međutim, vjerojatnija pretpostavka jesu zaruke. Kod Židova onog vremena zaruke imaju jednaka prava kao i ženidba. Jedina razlika bila je zajedničko stanovanje. U to su vrijeme zaruke smatrane toliko čvrstima da bi njihovo razvrgavanje povuklo za sobom optužbu za preljub, a u većini slučajeva i kamenovanje na gradskim vratima kako je to propisivao židovski zakon.

Razlika između pojmova zaručnica i žena, odnosno zaručnik i muž, u Crkvi se pravi zbog jednostavnog razloga. Taj razlog jest kako nitko ne bi mogao posumnjati u njihov djevičanski brak i život pretpostavkom kako je konzumirana bračna ljubav. Prema tomu može se reći kako je Marija od samog trenutka zaruka pripadala Josipu te je jedino otpusnica mogla prekinuti te zaruke. Ljubav između njih dvoje bila je djevičanska i nesebična, ona se događa u *potpunom sjedinjenju srdaca*, kako će reći sveti Toma Akvinski i sveti Augustin. Sveti Toma nadodat će kako je Marija bila poučena Božjom objavom da će Josip biti čuvar njezina zavjetovanog djevičanstva, a kako je Josipu anđeo zajamčio da će Marija sačuvati njegovo djevičanstvo iako će začeti dijete. Bernard Sijenski govori kako je Djevica znala da joj je Duh Sveti dao toga čovjeka da s njim sudjeluje u milosnoj ljubavi i kako on vjeruje da ga je voljela svim srcem.⁸

Predaja će govoriti i o nekim razlozima zbog kojih je baš sveti Josip bio pozvan postati zaručnikom Bezgrješne i u čemu će se taj poziv očitovati. Kao jedan od razloga navodi se potreba očuvanja Marijina djevičanstva. U ono vrijeme, ako bi žena bila bez muža, sigurno bi došlo do njezina proglašenja bludnicom, što

⁵ Usp. J. BATELJA, *Blaženi Alojzije Stepinac. Sveti Josip. Povijedi prema litanijama sv. Josipa*, 80-81.

⁶ Usp. J. PAZMAN, *Život svetog Josipa*, Zagreb, 2010., 140.

⁷ Usp. J. BATELJA, *Blaženi Alojzije Stepinac. Sveti Josip. Povijedi prema litanijama sv. Josipa*, 83.

⁸ Usp. J. PAZMAN, *Život svetog Josipa*, 198-203.

Bog u Marijinu slučaju nikako nije mogao dozvoliti. Nadalje, smatra se kako nitko nije bio sposobniji od svetog Josipa posvjedočiti vjeru u Marijino djevičanstvo. Kao primjer navodi se apostol Toma koji je čvrsto i ustrajno vjerovao i priznavao Isusovo uskrsnuće nakon što je na svoje oči vidio svete rane. Dakle, svjedočanstvo se sastojalo u iskustvu nevjere koje će nakon predočenja dokaza biti pretvoreno u vjeru iznad svake druge. Isto se događa i sa svetim Josipom koji na početku nije siguran što učiniti i koji je trpio veliku tjeskobu prije objave anđela Gospodnjeg, a nakon koje postaje najvjernijim čuvarom i braniteljem Marijina djevičanstva. Također, jedan je od navedenih razloga zaručništva i ustanova Kristova rodoslovlja – kao dokaz Davidove loze kako je i prorekao Izaija. Ako ne bi bilo zaruka, Isus bi bio smatran kao rođen bez oca, što bi dalo povod Židovima za nijekanje mesijanstva. Kao posljednji razlog zaruka navedeno je i zatajenje utjelovljenja pred đavлом. Posebno je važno napomenuti kako je te zaruke Bog naredio jer je sveti Josip trebao biti Kristov čuvar, njegov branitelj.⁹

Zaključak

Iz svega navedenog u ovom članku može se reći kako je sveti Josip uistinu bio djevičanski, prečisti, zaručnik Blažene Djevice Marije. Također, može se svetog Josipa uzeti za uzor današnjim muškarcima koji se bore s raznim porocima koje društvo nameće. U današnjem vremenu, kada čistoća nije na cijeni, kada je, štoviše, vrlo nepopularno govoriti o njoj, potrebno je pokazati izuzetan primjer muškosti. Sveti Josip, osim što je bio prečisti, bio je pravi radnik, pravi otac, onaj kome je povjeren odgoj našeg Spasitelja. Njegova žena bila je Blažena Djevica Marija, najčišća i najljepša od svih. Možemo li naći bolji uzor za život?

Danas je potrebno više nego ikad prije skupiti odvažnost i činiti stvari koje su nepopularne, međutim, u svojoj biti ispravne. Trebamo se

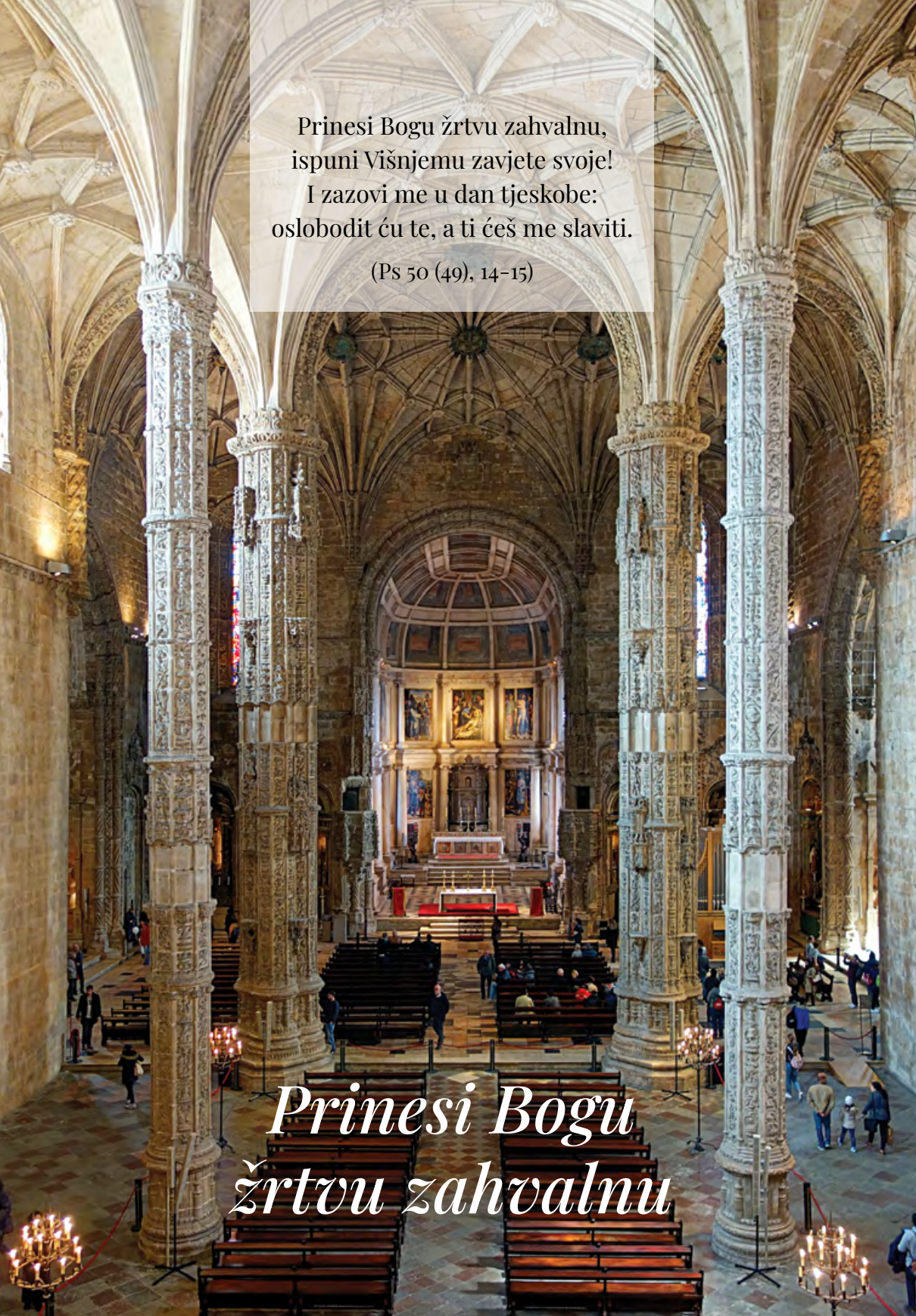

zagledati u odnos Spasiteljevih ovozemaljskih roditelja i vidjeti kako se krepost čistoće proteže na sav njihov život i od njih učiti. »Današnjem svijetu potrebni su istinski očevi, a ne tirani,« reći će papa Franjo. Teško da možemo ostvariti ideal istinskog oca, a da nam on nije pred očima. Istinski otac ne može biti onaj koji svome djetetu ne usađuje istinske vrijednosti, poglavito radne navike i odnos prema drugim ljudima (posebice se to odnosi na muško-ženske odnose). Otac mora biti uzor, ona stijena na koju se dijete može osloniti, svojim ponašanjem uvijek mora pokazati da mu je do određene stvari stalo jer dijete uči oponašanjem. On mora zadržati čist pogled na svijet kako bi taj čist pogled prenio na svoje dijete.

Potrebno je naučiti poštovati dostojanstvo svake osobe, a ne ih promatrati samo kao objekt vlastitog užitka. Potrebno je izići iz sebe te se nadići. U tom nadilaženju nastojmo postati što sličniji Marijinu prečistom zaručniku.

⁹ Usp. J. PAZMAN, *Život svetog Josipa*, 41-50.

The image shows the interior of a large Gothic cathedral. The architecture is characterized by tall, slender columns with intricate carvings, supporting a high, vaulted ceiling. The floor is made of stone tiles, and rows of dark wooden pews are arranged in the nave. In the background, the altar area is visible, featuring a large stained-glass window and a golden altar. The lighting is warm, highlighting the details of the stonework and the overall grandeur of the space.

Prinesi Bogu žrtvu zahvalnu,
ispuni Višnjemu zavjete svoje!
I zazovi me u dan tjeskobe:
oslobodit ću te, a ti ćeš me slaviti.

(Ps 50 (49), 14-15)

*Prinesi Bogu
žrtvu zahvalnu*

Mirko BARUN

Tumačenje nekih zanemarenih liturgijskih gesta i simbola u današnjoj praksi slavljenja svete Mise

Uvod

Već će sam naslov ovoga članka »podignuti pokoj obrvu« u znaku ushita ili sumnje pojedinih »struja« unutarcrkvenih krugova, međutim, on nema namjeru prikloniti se ni jednoj strani, već ovaj govor o zanemarenim liturgijskim gestama i simbolima, poglavito u praksi slavljenja svete Mise danas, započinje mnogo širim i dubljim pitanjem: onim o zaboravu biti i smisla liturgije uopće. Naime, zanemarivanjem pojedinih elemenata određenoga čina ili pak njihovo rigorozno obdržavanje u čisto teatralne svrhe jasno pokazuje zaborav i (ne)shvaćanje njegove biti, stoga se treba ponovno i opetovano posvješćivati što je i kakva je zapravo liturgija – bogoslužje i to u svojim korijenima. Koncilski Oci poučavaju ponavljajući kako je liturgija čin kojim Crkva na osobit način obavlja posvetiteljsku službu – vrši Kristovo djelo otkupljenja, a vjernici, živeći ju: »izražavaju i drugima očituju Kristovo otajstvo i izvornu narav prave Crkve«¹,

što je posebno vidljivo po službi Euharistije. Liturgija, dakle, podrazumijeva bogoštovni čin cjelokupnoga Otajstvenoga Tijela Kristova – Crkve, koji, u ime Crkve, iskazuju osobe ovlaštene zakonom i to činima koji su službeno odobreni od strane Crkvene vlasti.² Tako, govoreći o gestama i simbolima u liturgiji, uvijek treba imati na umu njezinu bitnu vlastitost: ona je ujedno i ljudska i božanska³, no prvotno se poima kao *teandrički* čin: »... prije nego li je djelo ljudi, ona je Božje djelo spasenja«⁴ u kojem i po kojem Bog odgovara i pokazuje čovjeku ispravan način štovanja te stoga ne može biti podložna dokidanju predanih niti uvođenju novih odredaba koje bi bile plod individualnih ljudskih prohtjeva i samovoljnih izmjena.⁵ Prema svemu izrečenome, mogućnost uređenja bogoštovlja moguća je samo prema mjeri Obja-

² Usp. ZAKONIK KANONSKOG PRAVA proglašen vlašću pape Ivana Pavla II., Zagreb, 1983., br. 834. §1-2.

³ Usp. SC, br. 2

⁴ Ante CRNČEVIĆ, Jesmo li potrebni nove liturgijske obnove? Uz 40. obljetnicu konstitucije »Sacrosanctum Concilium«, u: *Služba Božja* 44(2004.)1, 72-80., ovdje: 76.

⁵ Usp. BENEDIKT XVI., *Duh liturgije*, Split, 2015., 18.

¹ DRUGI VATIKANSKI KONCIL, *Sacrosanctum Concilium. Konstitucija o svetoj liturgiji* (Dalje: SC), u: Drugi Vatikanski Koncil. Dokumenti, Zagreb, 2008., br. 2.

ve, zahtjevima koje postavlja sam Bog, te stoga ima određena pravila i mjerila u sebi samoj.⁶

1. *Terrents caelestia, humanis divina iunguntur*

Bog se uvijek daje čovjeku onako kako je čovjek sposoban primiti te je stoga liturgija, kao i sami sakramenti, čin koji odgovara ustrojstvu ljudske naravi gdje se združuju Božje spasenjsko i čovjekovo znakovno (*terrents caelestia, humanis divina iunguntur*). Čovjek bitne trenutke svojega života kuša posebno putem zajedničarskih čina, u kojima se očituje društvena dimenzija njegove naravi⁷, a oni se vrše simbolima, gestama i znakovima koji su toliko utkani u njegovu narav i dio njegove svakodnevne da možda ni sam ne shvaća koliko su mu vlastiti: neshvatljivo, teško pronicljivo i drugačije teško izrecivo gotovo uvijek komunicira upravo putem istih. Stoga se i sam Bog, neizreciva Tajna, čovjeku tako objavljuje i komunicira: prvo u otajstvu-znaku po kojima se objavljuje, ali po kojima ne daje udio čovjeku u svojem životu; zatim, kao vrhunac Objave, u osobi Isusa Krista koji je sam vrhunsko združenje Božanskog i ljudskog, prvi i istinski sakrament; te dalje po simbolima u liturgiji, no sada po njima daje čovjeku udio u svome božanskom životu. Treba također reći kako bit sakramenata i same liturgije bez pojedinih simbola i gesta ne pada pošto ne spadaju pod bitne njezine sastavnice, naime formu i materiju, ali su svakako na pomoć osvješćivanju čovjeka koji vrši službu *in persona Christi* te isto tako svima onima koji sudjeluju na tom činu.⁸ Dakako, nije moguće niti iznijeti sve geste i simbole koje spadaju na praksu slavljenja Euharistije, a kamoli obrazložiti ih u ovome kratkome članku, stoga neka ove, na koje se odlučujemo osvrnuti, budu na poticaj i početak dubljega promišljanja bogoslužnih čina.

⁶ Usp. isto, 12.

⁷ Usp. Paul de CLERCK, Mudrost liturgije. Tijelo i osjeti, u: *Služba Božja* 49(2009.)4, 413-430., ovdje: 418.

⁸ (Op.a.) Ovakvu formulaciju nikako ne treba shvatiti pod čisto psihološkim vidom jer bi takav podrazumijevao Euharistiju kao puku *memoriu* na Spasiteljsko djelo, a ne posadašnjeje istoga Vazmenoga otajstva te bi isto tako svaki simbol i znak kojim se liturgija služi bio i ostao samo i jedino to, a ne ono što uistinu jest – pravi i istinski sakramental.

2. *Mens concordet voci*

Proučavajući geste i simbole koje su pridržane činu liturgije daju se iščitati dvije linije misli: prvo, oni koji sudjeluju na liturgiji imaju: »... izići iz svoga uobičajenog načina razmišljanja i svakodnevnih životnih navika kako bi se mogli za vrijeme liturgijskog slavlja povezati i priključiti drugačijem misaonom i iskustvenom svijetu«⁹; drugo, Konstitucija o svetoj liturgiji jasno opominje: »Neka obredi blistaju plemenitom jednostavnošću, neka zahvaljujući kratkoći budu jasni, neka izbjegavaju nepotrebna ponavljanja te budu prilagođeni mogućnosti shvaćanja vjernikâ tako da im općenito neće trebati mnoga razjašnjenja« (SC 34). Kako pomiriti te dvije, na prvi pogled, oprečne tvrdnje? »Ut mens nostra concordet voci nostrae«¹⁰ – duh onih koji uzimlju dijela na liturgiji treba se uskladiti s riječima. Ovakva formulacija je stoga što se: »Liturgija... prvotno obraća tijelu... smješta u prostor i vrijeme«¹¹ te stoga svojim pravilima, kao mudra odgajateljica, senzornom integracijom poučava čovjeka svijetu sakralnog uvodeći ga tako i odgajajući za sudjelovanje u božanskom životu pružajući mu njegov predokus: prvotno se obraća tijelu kako bi poučila duh. Jedna od ovakvih datosti kojima liturgija želi podučiti čovjeka jest držanje tijela, razni molitveni stavovi od kojih je većina prisutna u svakodnevnom životu ljudi i označuje istu stvarnost te ne trebaju mnogo objašnjenja: čovjek sjedi kada sluša kakvu zgodu ili poučavanje drugoga, stoji pred važnim osobama te u bitnim temama i događajima, naklanja glavu u znak pozdrava i izraza priznanja kao i poštovanja. No, dvije geste današnjem čovjeku nisu poznate u praktičnom smislu jer su nestale iz upotrebe tijekom društvenih promjena u mnogim kulturama, posebno u zapadnoj: poklecanje i klečanje (kao i prostracija). Klečanje je,

⁹ Anđelko DOMAZET, Kako slaviti liturgiju, u: *Služba Božja* 46(2004)3, 68-72., ovdje: 68.

¹⁰ Sveti Benedikt, *La Regola*, Montecassino, 1979., 45. Citirano prema: Paul de CLERCK, Mudrost liturgije. Tijelo i osjeti, 413.

¹¹ Paul de CLERCK, Mudrost liturgije. Tijelo i osjeti, 421.

kao pokornička gesta, od drugoga stoljeća bio stav molitve u pokorničkim liturgijama pa je stoga bilo zabranjeno klečati nedjeljom i blagdanima.¹² Iako Rimski misal predviđa klečanje: »... pri posvećenju, osim ako to nije moguće zbog... opravdanih razloga«¹³, ipak se ovaj molitveni stav sve manje njeguje pa čak i ne savjetuje zbog spomenute simbolike koju je imao u prvim stoljećima kršćanstva ili pak jer je Krist nazvao svoje učenike ne *slugama*, nego *prijateljima* (usp. Iv 15, 14). No, klečanje ima prednost nad drugim, čovjeku poznatijim, molitvenim stavovima kao ona koja je oslobođena profanih konotacija te posjeduje potencijal postati čisto molitveno-liturgijska gesta jer je klanjanje: »... ispravan način bogoštovlja, odnosa prema Bogu, konstitutivno je za ispravno ljudsko postojanje u svijetu. Ono je to upravo stoga što poklonstveni stav nadilazi čisto ljudsku svakodnevicu, dajući nam udjela u načinu egzistiranja samoga »Neba«, Božjeg svijeta, te time omogućuje da na naš svijet pada svjetlo božanskog svijeta«¹⁴.

3. Induite arma Dei

Posebnu mogućnost primanja svjetla božanskoga svijeta pojedinac stječe sakramentom Krsta postajući članom Crkve – naroda Božjega i posinjeno dijete Božje anticipirajući na Kristovu sinovstvu jer: »U Krista ste se krstili, Krista ste obukli«¹⁵. Ako, dakle, u naravnom svijetu otac hrani i odijeva sina zemaljskim kruhom i odorom spremajući ga za »boj«, koliko više u vrhunaravnom smislu treba dopustiti Bogu Ocu hraniti i odjenuti svoje dijete, čovjeka, nebeskom hranom – Euharistijom i opremom Božjom za duhovni boj. Iako se sljedeća sim-

bolika liturgijskih parametara odnosi poglavito na celebranta-svećenika ona je svakako i na pouku i posvešćivanje svakoga zainteresiranoga pojedinca koji želi dublje proniknuti u liturgijski čin: naime, kako svaka služba i bitno događanje društva zahtijeva određenu odoru toliko više Božja služba zahtijeva isto. Liturgijska odjeća prvih stoljeća kršćanstva preuzela je grčki i rimski sekularni način odijevanja razlikujući se od njih samo po kvaliteti platna i posebnim ukrasima te je, tijekom raznih seoba naroda, društvenih događanja i promjena modnih stilova, ostala gotovo nepromijenjena u svojim bitnim sastavnicama. Liturgijsko odijelo, kao i molitveni stav klečanja, poseban je danas stoga što je odvojen od svakodnevnoga te već u svijesti čovjeka posjeduje bogoštovni karakter. Tako, liturgija slijedi misao svetoga Pavla: »Obucite svu opremu Božju da se možete oduprijeti lukavstvima đavlovim... posegnite za svom opremom Božjom« (Ef 6, 11) u duhovnom i fizičkom smislu, odijevajući službenika za bogoslužni čin Euharistije posebnom odorom popraćenom vlastitim molitvama¹⁶: prvo celebrant pere ruke kako bi Gospodin podario snagu njegovim rukama i očistio ga za svetu službu (*Da, Domine, virtutem minibus meis...*); zatim se zaogrne oplećnjakom, *kacigom spasenja* (usp. Ef 6, 17), koji ima odbiti navale zla (*Impone, Domine, capiti meo galeam salutis...*); oblači albu, simbol čistoće srca objeljenoga u krvi Jaganjčevoj (usp. Otk 7, 14) kako bi uživalo vječne radosti (*Dealba me, Domine, et munda cor meum; ut, in sanguine Agni dealbatus, gaudiis perfruar sempiternis*); opaše bedra pasom istine (usp. Ef 6, 14) i uzdržljivosti (usp. Gal 5, 22) koji treba ugasiti bujicu požude (*Praecinge me, Domine, cingulo puritatis...*); vraća halju besmrtnosti, koju je izgubio iskonskim grijehom, štolom kao simbolom ministerijalne svećeničke službe (*Redde mihi, Domine, stolam immortalitatis...*); dragovoljno preuzima na sebe Kristov slatki jaram

¹² Usp. Zvonko PAŽIN, Znakovi i simboli u bogoslužju, u: *Živo vrelo* 38(2021.)9, 7-12., ovdje: 10.

¹³ OPĆA UREDBA RIMSKOG MISALA, u: *RIMSKI MISAL prerađen prema odluci Svetoga Ekumenskoga Sabora Drugoga Vatikanskog objavljen vlašću pape Pavla VI. preuređen brigom pape Ivana Pavla II.* (Dalje: OURM), Zagreb, 2004., br. 43.

¹⁴ BENEDIKT XVI., *Duh liturgije*, 17.

¹⁵ RED KRŠTENJA, u: *RIMSKI OBREDNIK obnovljen prema odluci Svetog Ekumenskoga Sabora II. Varikanskog a proglašen vlašću pape Pavla VI.*, Zagreb, 1993., br. 102.

¹⁶ Usp. MISSALE ROMANUM izdan vlašću pape Ivana XXIII., Vatikan, 1962., LXXIV-LXXV. Uvrštene u: *Compendium Eucharisticum*, Kongregacija za bogoštovlje i disciplinu sakramenata, Vatikan, 2009., 385-386.

i lako breme (usp. Mt 11, 13) te, moleći ih nositi tako da zadobije milost, odijeva misnicu (*Domine, qui dixisti: lugum meum suave est, et onus meum leve: fac, ut istud portare sic valeam, quod consequar tuam gratiam. Amen.*).

Narodna poslovice »odijelo ne čini čovjeka« nebrojeno se puta pokazala istinitom, no liturgijsko odijelo predstavlja nešto sasvim drugo od izvanjskoga sjaja profanih modnih izričaja, a jedan od najupečatljivijih zapisa navedenoga jest opis oblačenja francuske klarise: »Kad sam je ugledao, gdje se pojavila do rešetke, obučen-a u svoje redovničko odijelo, opasana debelom uzicom, bosonoga, s trnovom krunom na glavi, s križem u jednoj a s gorućom svijećom u drugoj ruci, priznajem, da me je taj prizor dirnuo, jer nigda nisam prisustvovao takovim obredima. I tako me zanijelo vanredno njezino veselje, koje joj je odsijevalo s lica, te sam ušao u se i videći je u nekom raju, dok sam ja još živio u svijetu, udarih u silan plač i nijesam znao gdje sam«¹⁷. Iako se može konstatirati kako alegorijsko tumačenje ovih parametara nije izvorno te kako pojedina odjeća prošlih stilova pripada muzejima, ipak treba imati na umu kako navedena simbolika ne predstavlja neke imaginarne simbole, već su doista oni koji dozivaju u svijest čovjekovu što predstavljaju i zbiljski jesu ono što simboliziraju, a isto tako liturgija nije mjesto izlaganja muzejskih primjeraka, već je ona živa tradicija koja, doduše posreduje povijesno značenje i kulturu, ali i mnogo više – naime, čovjek uči otajstvo vjere i uistinu živi spasenje slaveći liturgiju¹⁸. Doista, u praktičnom smislu gornji parametri služe prekrivanju svjetovne odjeće službenika oltara, no to je stoga što on vrši službu ne samo u ime Kristovo, već mnogo više – posadašnjuje isto Kristovo Otajstvo spasenja kao drugi Krist (*alter Christus*) te tako liturgijska odjeća, kao i umjetničko djelo, nema namjenu promovirati

sebe poradi sebe, već smjera: »Objaviti bit preko forme«¹⁹.

4. *Frangentes panem*

Još jedan simbolički čin koji se sastoji od dva dijela, doduše i dalje prisutan u praksi slavljenja Mise, no često previden u svojoj biti, koji želi objaviti bit preko forme, jest gesta lomljenja euharistijskoga kruha i njegovo miješanje s euharistijskim vinom nakon obreda mira, a neposredno prije pričesti, za koju u stoji: »... neka se nepotrebno ne produžuje niti ga treba smatrati pretjerano važnim trenutkom«²⁰, ali isto tako: »... neka se vrši s dužnim poštovanjem«²¹. Dužno poštovanje ovoj gesti, pridržanoj svećeniku kojemu pripomaže suslavitelj ili đakon, je stoga što podsjeća na čin lomljenja kruha koje je sam Krist učinio za vrijeme Posljednje večere, a simbolična snaga iste, mnoštva vjernika koje blaguje isti kruh života te tako pripadaju jednom tijelu (usp. 1 Kor 10, 17), vidljiva je u svijesti prvih kršćana koji izrazom »lomljenje kruha« označavaju sam čin Euharistije (usp. Dj 2, 46).²² Tako, iako se njezina prvotna praktična svrha dijeljenja jednoga posvećenoga kruha pričesnicima izgubila pojavkom »malih hostija«, ipak simbolička snaga ove geste toliko posvjetećuje Krista kao kruh koji biva podijeljen vjernicima kako bi postali jedno njegovo Tijelo i imali udjela u njemu same te je stoga ostala zadržana sve do danas.

Gestu lomljenja kruha i spuštanja jednoga njegova dijela u kalež, miješanja, prate riječi: »Ovo miješanje tijela i krvi Gospodina našega Isusa Krista bilo nama pričesnicima za život vječni«²³ te ono označuje: »... jedinstvo Tijela i Krvi Kristove u spasenjskome djelu, a tako i Ti-

¹⁷ Charles Augustin SAINTE-BEUVE, *Port Royal*. II., Pariz, 1954., 272. Citirano prema: Ivan MERZ, Kat. liturgija i nekoji obraćenici, u: *Obnovljeni život* 6(1925.)1, 41-43., ovdje: 41.

¹⁸ Paul de CLERCK, Mudrost liturgije. Liturgija i kultura, u: *Služba Božja* 51(2011.)1, 99-108., ovdje: 107.

¹⁹ Ivica ŽIŽIĆ, Liturgija kao umjetnost i igra kod Romana Guardinija, u: *Diacovensia* 23(2015.)3, 291-310., ovdje: 301.

²⁰ OURM, br. 83.

²¹ Isto, br. 83.

²² Usp. isto, br. 83.

²³ RIMSKI MISAL obnovljen prema odluci Svetog Ekumenskog Sabora Drugog Vatikanskog a proglašen vlašću pape Pavla VI., Zagreb, 2018., br. 130.

jela Isusa Krista živoga i proslavljenoga«. ²⁴ Iako je podrijetlo geste miješanja posvećenoga kruha i vina teže protumačiti ono može biti stoga što se od najranijih vremena kršćanstva međusobno zajedništvo Crkava, biskupa s drugim biskupima, pa i biskupa sa svećenicima svoje biskupije, a onda i prema drevnom rimskom običaju bratškoga zajedništva Svetoga Oca i svećenika, kao i izraz jedinstva Kristove žrtve, fizički simboliziralo dijelom posvećene hostije (*fermentum*) koju bi, na određene blagdane, slali jedni drugima te bi ju oni, kod sljedeće Euharistije, umetali u kalež. ²⁵ Za vrijeme lomljenja i miješanja euharistijskoga kruha i vina pjeva se tri puta, ili koliko je potrebno, zaziv »Jaganjče Božji (*Agnus Dei*), koji oduzimaš grijehе svijeta, smiluj nam se«, a završava poklikom: »Daruj nam mir« te se Kristova prisutnost pod prilikama kruha i vina još izričtije naglašava pokazujući posvećenu hostiju okupljenim vjernicima uz riječi: »Evo Jaganjca Božjega...« (*Ecce Agnus Dei*), nakon kojega slijedi blagovanje euharistijskoga kruha po kojemu svi pričesnici primaju udjela u jednom Tijelu Kristovom.

Zaključak

Fizičko i duhovno zajedništvo naroda Božjega u liturgiji je ono u kojemu se ne gubi niti poništava osobnost pojedine osobe jer: »Doista, kao što je tijelo jedno te ima mnogo udova, a svi udovi tijela iako mnogi, jedno su tijelo – tako i Krist«

(1 Kor 12, 12), dakle, svaki pojedini vjernik čini otajstveno Tijelo Kristovo, u zajedništvu (*koinonia*) je s Bogom i ljudima gdje, u isto vrijeme, liturgija daje mogućnost osobnog stupanja pred Boga, a gestama i simbolima se služi jer je njezin bitni vid iskustveno doživjeti smisao vjere²⁶ te oni ne da osiromašuju komunikaciju, već imaju sposobnost izraziti nevidljive stvarnosti intenzitetom koji se često ne može postići medijem jezika jer intuitivnom spoznajom dopiru i do onih područja koja se odupiru logičkom govoru.²⁷ Dakle, gestama i simbolima se ne služi poradi njih samih, niti zato što bi bila riječ ili slika spasenja, već zato jer ima želju biti, i to uistinu i jest, događanje – događaj spasenja²⁸. Tako se ovo promišljanje ima uvijek nastavljati i produbljivati promatrajući bogatstvo liturgijskih gesta i simbola, te pitajući se o njima i njihovoj ulozi, kao što su: snažna simbolika vode, izgarenje svijeća, miris i uzdizanje kada, prinos darova od strane vjernika, uvijek nova molitva vjernika koju izriče sam narod Božji, uloga i smisao korporala u današnjoj liturgiji te mnogi drugi. Bog daje čovjeku igrati igru liturgije kao nedonoščađi, a ona se zatim pokazuje kao: »životna forma koja ima snagu oblikovanja subjekata svojim vlastitim smislom«²⁹ te stoga ne treba zazirati od simboličkoga govora koje liturgija stavlja pred čovjeka, nego je potrebno prodrijeti u njihovu bit kako bi se ona što više i što dublje doživjela. Samo ta i takva liturgija kojoj se čovjek da poučiti može biti »vrhunac i izvorište«³⁰ (*Culmen et fons*) života i djelovanja svakoga koji na njoj uzima udjela dopuštajući Gospodinu da ga zahvati po njegovoj naravi, odgaja za božanski život i sebi u vječnosti pridruži.

²⁶ Usp. Anđelko DOMAZET, Kako slaviti liturgiju, 69.

²⁷ Usp. Adolf ADAM, *Uvod u katoličku liturgiju*, Zadar, 1993., 79.

²⁸ Usp. Ante CRNČEVIĆ, Jesmo li potrebni nove liturgijske obnove?. Uz 40. obljetnicu konstitucije »Sacrosanctum Concilium«, 76.

²⁹ Ivica ŽIŽIĆ, Liturgija kao umjetnost i igra kod Romana Gardinija, 300.

³⁰ DRUGI VATIKANSKI KONCIL, *Lumen gentium. Dogmatska konstitucija o Crkvi*, u: Drugi Vatikanski Koncil. Dokumenti, Zagreb, 2008., br. 11.

²⁴ OURM, br. 83.

²⁵ Usp. Theodor KLAUSER, *A short History of the Western Liturgy*, Oxford, 1979., 66-67.

Josip VUKSANOVIĆ

»Jedno tijelo i jedan Duh – kao što ste i pozvani na jednu nadu svog poziva!«¹

Potreba zajedništva u liturgijskim okupljanjima i mentalitetu kršćana

Uvod

Bog naše vjere osobni je Bog. Zato ga i Židovi nerijetko nazivaju bogom Abrahama, Izaka i Jakova. Isto tako možemo reći i za svakoga od nas: Josipov, Markov, Ivanov... Osoban Bog znači da Bog sa svakime stvara odnos pojedinačno, te s njime komunicira na osobnoj razini. Opasnost je, ipak, shvatiti Boga samo i potpuno u odnosu »ja – Bog«. Svakako smo svi čuli razmišljanje smjera »ja imam svoga Boga, Crkva (zajednica) meni ne treba«. Pogledamo li samo prve stranice Djela apostolskih, možemo odmah vidjeti da takvom stavu nema mjesta kod jednoga kršćanina. Pavao pogotovo naglašava važnost zajedništva. On donosi jedno od najljepših usporedbi: Crkva – Tijelo Kristovo: „Ne može oko reći ruci: »Ne trebam te«, ili pak glava nogama: Ne trebam vas«. (1 Kor 12, 21).

Zajedništvo u Crkvi

U Poslanici Efežanima uočavamo moralne poticaje prvim kršćanskim zajednicama kojima ih sveti Pavao potiče da sa strpljivošću žive dostojno poziva kojim su pozvani. Taj je poziv božanska inicijativa kojom Bog zove i saziva, ali se odnosi i na uključenje u zajednicu pozvanih, na odaziv svakoga po Bogu pozvanoga te se odnosi i na Crkvu. Zadatak kršćana jest nastojati sačuvati jedinstvo Duha Božjega te strpljivo donositi plod života u Duhu. Odnosno

u ljubavi slijediti sjedinjujuću snagu Duha, ponositi jedni druge i čuvati svezu mira. Kršćani tvore jedno Tijelo, jednu zajednicu. Naime, po krštenju svaki kršćanin biva uključen i postaje dio Tijela koji postoji prije svih pozvanih i sazvanih. Tijelo, o kojem piše apostol Pavao, prima i održava svoje jedinstvo od skladnoga djelovanja jedinoga Duha, koji to Tijelo nadahnjuje, drži živim i ujedinjuje. Kršćani su pozvani truditi se svezom mira sačuvati jedinstvo s Du-

¹ Usp. Ef 4, 4.

hom Božjim. Svakome je od nas dana milost po mjeri Kristova dara u izgradnji Tijela. Valjani su svi obnašatelji crkvenih službi kojima je dana milost Kristova dara, u mjeri u kojoj su već izvršili svoje poslanje ili ga tek trebaju obaviti. Oni bivaju Kristove sluge kojeg su dobili kao dar na doživotno korištenje te, dok uživaju plodove toga dara, trebaju se odlikovati poniznošću, blagošću i strpljivošću jer ih upravo to čini dostojnima poziva kojim su pozvani.

Euharistija kao gozba

Još od svojih početaka Crkva živi zajedništvo kao plod susreta s uskrslim Kristom. Crkvi, koja čuva izvorno značenje kršćanske zajednice koja se sastaje i okuplja, osnovna je karakteristika okupljanje vjernika u liturgijskom zajedništvu. Ona biva zajednicom Kristovih vjernika koja sklapa novi savez u duhu i istini te vjernici, kao udovi jednoga Tijela, žive zajedništvo sa svojom Glavom – Kristom! Shodno tomu svatko te se time božanska inicijativa i zajedništvo očituju u lomljenju i blagovanju kruha, u postojanoj molitvi, bratskoj ljubavi i međusobnoj solidarnosti.² Naime, blagovanje jest više od jela; u njega je uključena priprava jela, dostatno vrijeme, posebnost trenutka, stol, pribor i ures stola, ljepota razgovora te u konačnici blizina i zajedništvo osoba. Životno zajedništvo ostvaruje se dijeljenjem stola i zajedničkim blagovanjem. Kršćani žive zajedništvo tako što su pozvani biti braća, biti sa svima za istim stolom, sa svima dijeliti kruh i svima pružati svjedočanstvo darovanoga božanskoga života. Zajedništvo stola govori i o dijeljenju i blagovanju riječi. Zajedničko blagovanje otvara put zajedništvu i može biti i lijek ranjenome zajedništvu te nas čini sposobnima služiti i biti služen, a upravo to biva put pomirenja, prevladavanja ranjenosti i oholosti. Kršćanske zajednice, živeći svoju crkvenost i zajedništvo s Kristom, okupljaju se na slušanje Božje riječi i blagovanje

Kristova tijela u kojem riječ i kruh, slušanje i blagovanje grade strukturu euharistijskog slavlja. Mjesta jedinstvene gozbe, u kojoj se gradi i oblikuje zajedništvo Crkve s Gospodinom i vjernicima međusobno, postaju stol riječi (*ambon*) i stol euharistije (*altar*). Euharistijska gozba uz pružanje snage duhovnog hranjenja Bogom i njegovom blizinom hrani nas odgovornošću za druge i ljubavlju koja se dijeli te riječju koja preobražava i proniče našu misao i čitav život.³

Liturgija kao mjesto zajedništva

Drugi vatikanski koncil obnavlja važnost zajedništva u kršćanskom kultu i liturgijskom slavlju navodeći važnost punog, djelatnog i aktivnog sudjelovanja u liturgiji Crkve. Velika je važnost i danas uložiti puno truda kako vjernici na slavljinama ne bi bili pasivni promatrači, već dionici koji svojim molitvama, gestama i slušanjem Božje riječi slave Kristovo otajstvo te upravo time postanu suobličeni uskrslom Kristu. Crkva ima zadaću na snažniji način postati zajednica okupljena u ime Isusa Krista koja je ujedinjena u lomljenju kruha, molitvi i bratskoj ljubavi. Upravo tako postaje zajednica okupljena na Kristov poziv s Posljednje večere. Shodno tomu okupljenost omogućuje predviđanje vječnoga života koji se ostvaruje već sada u zajednici onih koji krštenjem primaju početke novoga života u Kristu. Glavni subjekt kršćanskog slavlja jest zajednica jer ona živi okupljenost u Gospodnje ime. Upravo zajednica postaje zakonom ljubavi i vjere te simbol spasenja u svijetu. U zajednici se ostvaruje zajedništvo, a simbol kao mjesto susreta i ostvarenja zajedništva i punine života s Bogom koji spašava jest liturgija. Tek se pojedinac u zajednici ostvaruje kao vjernik u punini te se tako i zajednica s pojedincem postaje simbol zajedništva i ljubavi. Vjernici se mogu ostvariti u punini samo ako teže punom zajedništvu u liturgijskom zajedništvu. Najizvršniji dar Božje ljubavi, koji u zajednici vjernika ponazočuje Kristovu vazmenu prosla-

² Usp. M. DANČUO, Liturgija – slavlje koje pretpostavlja zajedništvo, u: *Živo vrelo* 37(2020.)6, 4-5.

³ Usp. A. CRNČEVIĆ, Euharistijski stol i kršćanska kultura blagovanja, *Živo vrelo* 31(2014.)1, 2-11., ovdje 2-7.

vu i pretpostavka za stvaranje zajedništva, jest euharistija. Sam vjernik i okupljena zajednica otkrivaju vlastiti identitet i mjesto unutar širereg Božjeg plana spasenja u lomljenju kruha, molitvi i bratskoj ljubavi.⁴ Euharistija postaje sakrament zajedništva u Tijelu i Krvi Kristovoj. Upravo se time naglašava dimenzija liturgijskog i kršćanskog zajedništva jer, kao što kruh i vino nastaju od mnoštva zrna pšenice i mnoštva bobica grožđa da bi postali u euharistiji jedno tijelo i krv Kristova, tako i svaki vjernik, pojedinačno i u zajedništvu, u Kristu postaje jedno Tijelo i jedan Duh. Posreduje se Božja ljubav i zajedništvo ljubavi zajedničkim blagovanjem euharistije. *Sacrosanctum Concilium* navodi da se smisao Crkve kao zajednice očituje u punome i djelatnome sudjelovanju čitavoga Božjega naroda u liturgijskim slavljinama, osobito u euharistiji, u jednoj molitvi, pri jednom oltaru (usp. SC, 41.).

⁴ Usp. M. DANČUO, Liturgija – slavlje koje pretpostavlja zajedništvo, u: *Živo vrelo* 37(2020.)6, 5-9.

Zaključak

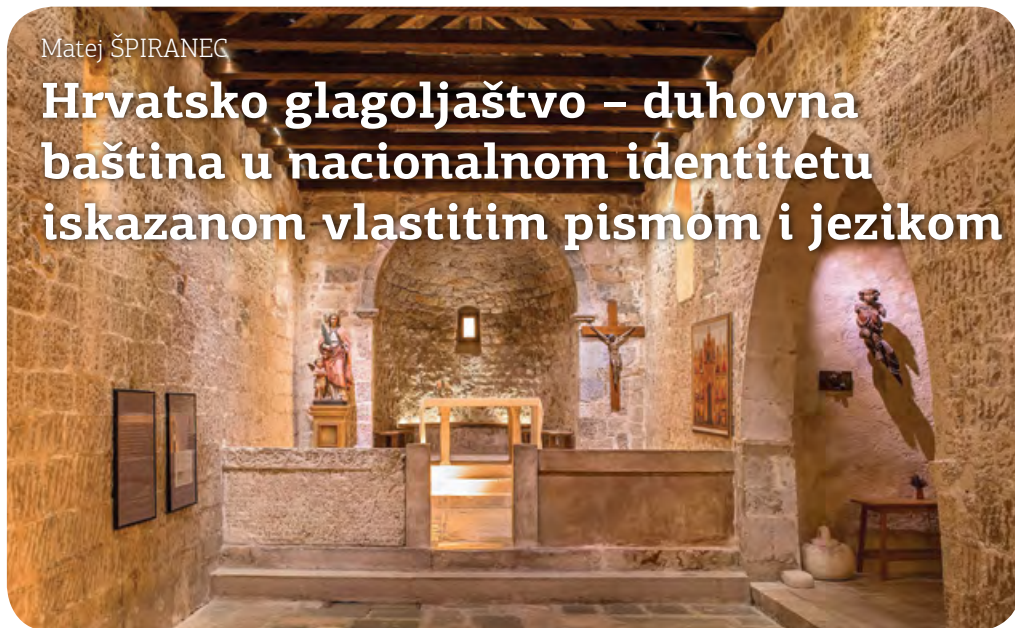
Zajedništvo u Crkvi prvenstveno je Božji dar koji proizlazi iz nerazrješivog zajedništva osoba Presvetoga Trojstva. Ono je poziv i poslanje svih koji vjeruju u Krista. Isusove molitve upućene Ocu jesu da svi budu jedno te nikoga ne isključuje iz zajedništva u kojem živi sa svojim Ocem u Duhu Svetome. Ljubiti Crkvu znači učiniti od Crkve zajednicu koja može svakoga privući k sebi, u kojoj se može osjećati prihvaćenim te osobno izmirenim, snagom kršćanskoga milosrđa. Današnji svijet ima potrebu za tom konkretnom, diskretnom i solidarnom kršćanskom ljubavi, koja umije biti životnom supatnicom i koja je kadra graditi put u zajedništvu. U novim kušnjama koje pogađaju naše zajedništvo ipak prepoznamo milosnost trenutka koji nam na životni način daje spoznati da je za ljepotu slavlja vjere potrebno zajedništvo i da otajstvo dotiče naše tijelo i naše odnose preobražavajući ih darom božanskoga života. Upravo na taj način Bog u nama i po nama uspostavlja svoje kraljevstvo – novi svijet.

Matej ŠPIRANEC

Hrvatsko glagoljaštvo – duhovna baština u nacionalnom identitetu iskazanom vlastitim pismom i jezikom

Uvod

Glagoljica je najstarije poznato slavensko, ali i hrvatsko pismo. Njezina je uporaba na području Hrvatske poznata još iz ranog srednjeg vijeka gdje je uz latinicu i poslije hrvatsku ćirilicu predstavljala temelj pismenosti svekolikog visokog obrazovnog, ali i običnog pučkog stanovništva. O korištenju glagoljice u području ekonomije, crkve i školstva može se govoriti već od kraja IX. pa sve do XV. stoljeća kada ju je u potpunosti potisnula latinica i latinski jezik. Njezin se nastanak veže uz Svetu braću – Ćirila i Metoda, koji su uz misijsko poslanje pokrštavanja ostavili dubok trag u kulturi i povijesti cijelog hrvatskog naroda.

Povijesni okvir dolaska Ćirila i Metoda

O točnom periodu nastanka glagoljice teško je govoriti jer ne postoje vrela koja bi izričito ukazivala na početak slavenske kulture na hrvatskim prostorima. Unatoč tomu sve pretpostavke idu u prilog da se pismo glagoljice počelo razvijati između 60-ih ili 80-ih godina IX. stoljeća. »Prema mišljenju Ferde Šišića, razvoj

glagoljaškog pisma je bio za vrijeme vladavine kneza Domagoja, kada su sveta braća – Ćiril i Metod, na putovanju iz Moravske zacijelo prošla Panonskom Hrvatskom, ne bi li stigla u Rim.«¹ Druga teorija navodi kako bi se razvoj pisma više vezao uz vrijeme vladavine kneza Zdeslava. Za njegova vladanja uvelike je ojačao bizantski utjecaj u Dalmaciji, što je, vjerojatno, utjecalo na zahtjev bizantskog cara da tamo pošalje svoje misionare kako bi pokrstili Slavene. »Neke od teorija smatraju kako se to dogodilo za boravka Svete Braće kod Kocelja i Metodova biskupovanja kao panonsko-srijemskog nadbiskupa, ili pak za vrijeme nekoga Metodovoga putovanja – I. hagiografska legenda o sv. Naumu (Metodovom učeniku) iz X. stoljeća govori o Metodovom i Naumovom putovanju na povratku iz Rima.«² Tada su Naum i Metod prvo putovali morem, a zatim kopnom do Bugarske, pri čemu nije isključeno kako su na tom putovanju prolazili i Hrvatskom. Druga pak ha-

¹ Usp. F. ŠIŠIĆ, *Povijest Hrvata u vrijeme narodnih vladara*, Zagreb, 1990., 370.

² K. BARBARIĆ, *Glagoljica u Hrvatskoj. Završni rad*, Osijek, 2014., 3.

geografska legenda o svetom Naumu napominje kako su Naum, Ćiril i Metod prolazili kao misionari po mezijskoj i dalmatinskoj zemlji.

Unatoč svim tim teorijama danas se još uvijek za najrelevantniju teoriju uzima ona o progону Metodovih učenika nakon njegove smrti. Naime, nakon što je Metod 885. godine umro, latinsko-germansko svećenstvo optužilo je njegove učenike kako šire herezu novim pismom i novim načinom služenja liturgije – na narodnom jeziku, te su oni bili primorani napustiti teritorij Moravske. Svoje utočište našli su upravo na teritoriju današnje Hrvatske i to na području Dalmacije. Iako je u to vrijeme Dalmacija bila pod upravom Bizanta, na njezinu se području, obalnim gradovima, počela stvarati mreža nekadašnjih latinskih biskupija, koje su postupno širile svoj utjecaj prema unutrašnjo-

sti. Tim se načinom počela stvarati sve veća razlika između bizantske i latinske tradicije, što je izazvalo probleme duž jadranske obale. »Benediktinci koji su postepeno dolazili osnivali su mnoge samostane, noseći sa sobom franačku tradiciju, dok je s druge strane bizantski obred s novim pismom i slavenskim jezikom, pod vodstvom Metodovih učenika, nailazio na sve veće poteškoće.«³ Početak je to i stvaranja, odnosno učvršćivanja, Ninske biskupije pod vodstvom hrvatskih knezova i njihove želje za služenje liturgije na narodnom jeziku, što će također zaoštriti odnose s latinskom Crkvom, koja će poslije sazvati drugi sabor u Splitu da bi riješila novonastali problem.

Pape i glagoljica

Prvi crkveni sinod u Splitu sazvaio je papa Ivan X., a održan je 925. godine. Glavna je zadaća sabora bila rješavanje problema jurisdikcije, ali i ograničavanje Metodove nauke, odnosno slavenskoga jezika u liturgiji i pisma – glagoljice. Jurisdikcija duž cijele jadranske obale podređena je splitskom nadbiskupu kako bi se spriječio daljnji rad ninskog biskupa. Osim toga papa je zahtijevao zabranu školovanja novih kandidata koji bi se htjeli služiti slavenskim jezikom u liturgiji, ali je i zabranio već zaređenim svećenicima da samostalno izvode slavensku liturgiju. Takvim zaključcima splitskog sinoda mnogi nisu bili zadovoljni, što je rezultiralo mnogobrojnim pobunama i prosvjedima protiv latinizacije liturgije i splitskog nadbiskupa. Burni prosvjedi izazvali su sazivanje novog sinoda i to već 928. kako bi se smirili nemiri i uspostavio mir. No ni taj sinod nije donio pozitivno rješenje.

»Kraj razdoblja obilježenoga pobunama te početak epohe mirnoga razvoja i procvata glagoljičke kulture označava reskript pape Inocenta IV. pisan u Lyonu, s nadnevkom 29. ožujka 1248. godine, kojim se pozitivno odgovara na zamolbu senjskoga biskupa Filipa da se odobri

³ Usp. M. GARZANITI, Ohrid, Split i pitanje slavenskoga jezika u bogoslužju u X. i XI. stoljeću, u: *Slovo*, 60(2010.)1, 307-334.

bogoslužje na slavenskom jeziku na području njegove biskupije.«⁴ Senjskim privilegijem bili su zahvaćeni i redovnici benediktinci koji su zatim krenuli širiti glagoljicu i slavenski obred u kontinentalne krajeve.

Benediktinci i glagoljaštvo

U Hrvatskoj se pojavljuju benediktinci koji rabe narodni jezik – slavenski i hrvatsko glagoljaško pismo. To su bili tkonski benediktinci i postojali su samo na području Hrvatske. Njihova se djelatnost u potpunosti usmjerila na procvat glagoljaštva zadobivenog Senjskim privilegijem, iz čega je vidljivo najstariji sačuvan prijevod Regule svetog Benedikta na slavenskom jeziku pisan glagoljičnim pismom.

Nakon što je glagoljaštvo sredinom 13. stoljeća steklo legitimitet da postoji kao mogućnost u Katoličkoj Crkvi, benediktinci, koji su bili na području Hrvatske, započeli su snažno s primjenom glagoljice u svim sferama tadašnjeg kulturnog života. Pokrenuti su prijevodi liturgijskih knjiga, ali i prijevodi pjesama, brevijara... »Time su stvoreni uvjeti da se glagoljica učvrsti u liturgijskoj uporabi (misali i brevijari), ali i da iskorakne te postane pismom nabožne, didaktičke, moralno-teološke i propovjedničke književnosti na hrvatskome crkvenoslavenskom jeziku (zbornici), kao i pismom pragmatične pismenosti na srednjovjekovnome hrvatskom jeziku (zakoni, statuti, listine, pisma, registarski i drugi zapisi).«⁵ Drugu važna stvar koju su pokrenuli benediktinci jest školstvo. Školstvo se provodilo kroz sedam slobodnih vještina – trivij i kvadrivij. Najviše pažnje posvećivalo se praktičnoj nastavi u kojoj su izučavali i u Hrvatskoj razvili voćarstvo, stočarstvo, vinogradarstvo, ribolov, maslinarstvo i druge mnogobrojne grane unutar poljoprivrede i stočarstva. No njihova škola imala je i jednu posebnost, a

to su četiri vrste komunikacije. One su obuhvaćale: molitvu, rad, čitanje i razmišljanje o Božjoj riječi te pedagogiju koja se zasnivala na dosljednim i pravednim postupcima u kojima se razvijao odnos učitelj – učenik. Jedna od prvih škola koja je obuhvaćala takvu vrstu odgoja bila je u Rižicama, a koja je osnovana Trpimirovom zaslugom.

Zaključno

Povijest hrvatskog naroda i njihovo doseljavanje na današnje prostore, možda, nema tako dug period kulture i razvoja, ali, stoga, posjeduje jedinstvenost naspram svih drugih. Hrvatska se jedinstvenost temelji upravo na vlastitosti pisma i uporabe narodnog jezika unutar liturgije Rimokatoličke Crkve. Takva svijest o uporabi vlastitog pisma i jezika unatoč latinizaciji svih ostalih zemalja nije prevladavala samo unutar glava visokih dužnosnika i knezova, već i cjelokupnog pučanstva, ali i crkvenih redova, koji su unatoč strogim pravilima prilagodili uvjete za djelovanje na tim područjima. Primjer takvih redova jesu benediktinci, ali važno je napomenuti i mnoge druge, kao što su pavlini i franjevci trećoreci glagoljaši. Temelje koje su svojim odgojem i načinom života postavili ostaju vidljivi i danas u mnogim područjima Istre, Jadrana te sjevernog dijela Lijepa Naše. Uglavnom se to radi o ostacima manjih kamenih ploča, spomenika te pokoje knjige, ali njihovo postojanje svjedoči o višestoljetnoj postojanosti kulturne baštine glagoljice.

⁴ K. BARBARIĆ, *Glagoljica u Hrvatskoj. Završni rad*, 21.

⁵ NACIONALNA I SVEUČILIŠNA KNIŽNICA U ZAGREBU, *Hrvatska glagoljica/Croatian glagolitic script*. Dostupno na: <https://www.nsk.hr/wp-content/uploads/2018/11/Katalog-izlo%C5%BEbe-Hrvatska-Glagoljica.pdf>.

Blago čovjeku

Pripjevni psalam VI. NKG

PS 1, 1-2, 3. 4 i 6

M. B.

Bla - go   čo - vje - ku   ko - ji se   u - zda,   ko - ji se   u - zda u   Go - spo - di - na.

Lj. Galetić

1. Blago čovjeku
koji ne slijedi savijeta opakih,
ne staje na putu
grešničkom i ne
sjeda u zbor pod - ru - glji - va - ca,

2. On je ko stablo
zasadeno
pokraj vo - da te - kućica
što u svoje vrije - me plod do - no - si;

3. Nisu takvi opaki,
ne, nisu takvi!
Oni su ko pljeva
što je vje - tar ra - zno - si.

3
1. već uživa u   Za - ko - nu   Go - spo - dnjem,
2. lišće mu ni - kad ne   ve - ne,
3. Jer Gospodin zna   put   pra - ve - dnih,
O Zakonu njegovu   mi - sli dan i noć.
sve što radi   do - brim uro - di.
a propast   će put opa - kih.

Ti marni nekoć ribaru

Himan sv. Andriji apostolu

Božanski časoslov
Jutarnja

E. Frankol

1. Ti, mar-ni ne - koć ri - ba - ru, što sa - da lo - vac lju - di si, o
 2. Brat Pe - tru tije - lom bi - o si, i smrt te snji - me po - bra - ti: iz
 3. O čas - ni Jo - nin po - ro - de, sad i - sta kru - na kru - ni vas! Bo
 4. Ti bra - ta Kri - stu pri - ve - de, ži - vo - ta sta - zom u - pu - ti. Vo
 5. Ti, vrs - ni dru - že bra - ta svog, sve Cr - kve svije - tom ra - su - te a
 6. Ti, mu - žu Kri - stov us - traj - ni, u čvr - sti nas u lju - ba - vi, da

An - dri - ja, ti mre - žom nas iz va - la svije - ta pri - hva - ti!
 i - stog kri - la ro - de - ne križ Kri - stov ne - bu po - ro - di.
 žan - skog kri - ža si - no - vi, i Cr - kve Bo - žje o - če - vi!
 di - čem bu - di i na - ma na pu - tu ži - ća bla - že - nog!
 zdru - že - ne u lju - ba - vi u - či - ni Pe - tru po - dlo - žne!
 sre - tno u dom sti - gne - mo i vje - čno Bo - ga sla - vi - mo. A - men.

Mario PERINEC

Glazba u istočnim Crkvama, put prema duhovnom doživljaju transcendentnoga

Dodijeljen mi je veoma zanimljiv naslov za promišljanje i pisanje za novi broj našeg *Poziva*. Naslov je, s jedne strane, jako zanimljiv i neiscrpan, ali, s druge strane, zahtjevan i teško je progovoriti i proniknuti u njega. Razlog je tomu što za pisanje ovoga članka nemam relevantne literature te je pisanje istog članka prava misaona avantura. Na našim je hodnicima jako rado viđena osoba naš maestro Ivo Andrić, kojemu također nije poznata literatura na tu temu. Pretražujući internetske portale, nisam naišao ni na jedan članak takve tematike. Ma, da, pa tko se još zanima jednom »trivijalnom« temom poput glazbe u liturgiji. Kako god bilo, valja se odvažiti napregnuti misli i krenuti. Pa pođimo u avanturu promišljanja nad tom temom. Možda ćemo i mi osjetiti nešto duhovno u svemu tome...

Poznato nam je kako pod velom koji prekriva naslov percipiramo našu pravoslavnu braću. Iako u Crkvi poznajemo katolike istočnoga obreda, mi ovdje promišljamo nad istočnim crkvama. Ako malo zastanemo i izgovorimo riječ »pravoslavci«, vjerujem da nam se svima u misao uvukla asocijacija na pravoslavnu liturgiju. Posebnost pravoslavlja, možda, najbolje dočara upravo pravoslavna liturgija. Promatrajući pravoslavnu liturgiju, vrlo je lako zamijetiti kako je glazba u liturgiji sveprisutna i ima veoma posebnu ulogu. Ta je glazba dosta snažna i, slušajući one duboke i lijepo ugladene muške glasove, cijelo biće doživljava ekstazu. Takva glazba ima snagu da djeluje na biće bilo ono religiozno ili ne; *pojanje* vas ne može učiniti ravnodušnim. »Njihovi muški zborovi svojim sakralnim dostojanstvom kao i svojom suzdrža-

nom snagom diraju u srce te čine od euharistije svečanost, blagdan vjere«. ¹

Takvo pjevanje zahvaća biće i uvodi u prostranstva otajstvenoga, pred *mysterium tremendum*.² U pravoslavlju je *mysterium tremendum* Bogočovjek, Isus Krist, dakle pravi Bog i pravi čovjek. Međutim, upravo u liturgiji dolazi snažno do izražaja da pravoslavlje stavlja daleko veći naglasak na božanstvo Isusa Krista. Dakako, Isus Krist jest pravi čovjek, ali prevagu ipak ima njegovo božanstvo.

Taj božanski vid Isusa Krista predstavlja svu snagu pravoslavlja, ali je ujedno i golemo upozorenje katoličanstvu.³ Promišljanje jednog od najboljih teologa ovih prostora – Ivce Raguža – priziva nam u svijest kako su u povijesti Katoličke Crkve, a nadasve u protestantizmu koji prednjači, uvijek postojale težnje koje su ugrožavale božanstvo Isusa Krista. Takva tendencija događa se i danas u zapadnom svijetu, odnosno Katoličkoj Crkvi. Zapadni obred puno je siromašniji negoli istočni jer smo upravo ljudskim intervencijama božansko sveli na minimalizam, a ljudsko uzdigli na »transcendentalno«.

Ljepota i dubina pravoslavne liturgije očituje se u mističnosti koja otvara vrata Božjem djelovanju. Glazba u istočnoj liturgiji biće uvodi u mistično iskustvo onoga što slavi, odnosno otajstvo Boga. Pravoslavna liturgija tako pridaje veću pažnju glazbi u liturgiji jer se glazbom komunicira s božanskim. Glazba je jezik kojim se izriče ono neizrecivo i ono što se treba najviše ljubiti. Tko pjeva, dvostruko moli, uči nas sveti Augustin. Ta maksima više je prisutna u pravoslavlju negoli u Katoličkoj Crkvi. Zato pravoslavci s posebnom brigom pristupaju liturgiji imajući u mislima da je to božanska liturgija. Ugladeno je glazbom biće sposobno komunicirati s transcendentnim bićem i tako mu dati prostora u svojoj nutрини. Upravo takvu duhovnost njeguju istočne crkve jer imaju i drukčije poimanje

Boga. Njihovo poimanje Boga mističnije je nego naše katoličko poimanje. Istočna liturgija osjeća uzvišenost otajstva i zato ona upotrebljava uzvišeniji oblik komunikacije s transcendentnim, odnosno glazbu. Naša katolička liturgija nakon Drugog vatikanskog sabora ima jako siromašnu glazbu. Razlog je tomu također briga oko glazbe, odnosno nebriga. Pravoslavna Crkva u odgovoru svojih pitomaca stavlja poseban naglasak na njegovanje liturgijske glazbe. U Katoličkoj Crkvi, nažalost, nema osjećaja da je veoma važno gajiti brigu oko umijeća pjevanja. Dok pravoslavna liturgija ima veću mističnost jer glavni naglasak u slavlju liturgije stavlja na glazbu, naša liturgija danas stavlja glavni naglasak na umijeće govora. Naše propovijedi zauzimaju veći dio liturgije pa je vrlo teško osjetiti nešto duhovno, a pravoslavna liturgija ima svijest kako je ljudski govor jadan i isprazan te su njezine propovijedi jako kratke i nije potpuni naglasak na njima, nego glazbi koja biće priprema za susret s božanskim. Naša liturgija, nažalost, stavljanjem potpunog naglaska na propovijed priprema nas za susret s imanentnim, a ne transcendentnim.

Valjalo bi se poniziti i kod svoje braće pravoslavaca vidjeti ljepotu i uzvišenost liturgije koja je bogatija u izričaju veličanja Boga negoli naša liturgija. Trebalo bi više pažnje posvetiti glazbi, koja nas vodi Bogu i oslobađa od oholosti u koju nas uvode naša silna propovijedanja. »Osjećamo prisutnost misterija beskrajne ljepote, to nam omogućuje da Božju prisutnost iskusimo življe i istinskije negoli to bijaše moguće u tolikim propovijedima«. ⁴

¹ J. RATZINGER: *Duh liturgije*, Split, 2015., str. 142.

² Usp. I. RAGUŽ: *Epimeteje*, Đakovo, 2020., str. 63.

³ Usp. *isto*.

⁴ J. RATZINGER: *Duh liturgije*, Split, 2015., str. 143.

Fabijan KRIŽANOVIĆ

Ambrozijanski obred

Rimski ili latinski obred najrasprostranjeniji je liturgijski obred u latinskoj, ali i u cijeloj Katoličkoj Crkvi. Uz tradicionalnu latinsku misu u latinskom obredu nalazimo i *ambrozijanski obred* koji se slavi u Milanskoj nadbiskupiji i općenito u sjevernoj Italiji. Također, unutar latinskog obreda mjesto zauzima i *hispanski obred* koji je nastao u Španjolskoj te *galikanski obred* koji je nastao u Francuskoj. Ta su dva obreda manje poznata i postoji jako malo zapisa o samom tijeku slavljenja liturgije naspram ambrozijanskog obreda o kojem ima mnogo zapisa počevši još od svetog Augustina.

Ambrozijanski obred, ili negdje poznat i pod imenom milanski obred, katolički je zapadni liturgijski obred. Bilo bi dobro prvo odgovoriti na pitanje: Što je to liturgija? »Riječ liturgija izvorno znači *javno djelo, službu naroda i službu u korist narodu*. U kršćanskoj predaji to znači da narod Božji sudjeluje u Božjem djelu. Po liturgiji Krist, naš Otkupitelj i Veliki svećenik, nastavlja u svojoj Crkvi, s njome i po njoj, djelo našeg otkupljenja.« (KKC, 1069.). Neki liturgiju smatraju i kao igru koja sama u sebi i po sebi ima svoj smisao, ali i svoja vlastita pravila kako je to znao reći papa Benedikt XVI.: »Liturgija kao igra ima svoja vlastita pravila i zakonitosti, ona podiže i gradi svoj vlastiti svijet koji vrijedi kad se u nj stupa i koji zapravo prestaje kad je igra okončana.«¹ U tim riječima ima istinitosti, ali ne može se isključivo liturgiju smatrati kao igru, nego kao nešto veličanstveno i uzvišeno što proslavlja Boga. Liturgijom se izražava ono što vjerujemo kao što i naš stav tijela u liturgiji izražava naše unutarnje stanje duha.

Kad čujemo ambrozijanski obred, prva je osoba na koju sigurno pomislimo sveti Ambrozije i sigurno povezujemo da je on sam sastavio taj

obred. Nažalost, ne postoji ni jedan sačuvan dokument ili neko drugo svjedočanstvo koje bi nam moglo potvrditi da je Ambrozije sastavio taj obred; prvi zapisi koji su vezani za Crkvu u Milanu i ambrozijanski obred dolaze nam tek u osmom stoljeću. Iako je oblik liturgije bio mijenjan tijekom vremena, tako je sigurno i ambrozijanski obred bio podvrgnut mnogim izmjenama, a sigurno je i sam Ambrozije imao utjecaja na to jer je on na biskupskom mjestu u Milanu naslijedio Auksencija koji je pripadao arijevcima. Za vrijeme njegove vladavine dozvolio je da neki arijevske elemente uđu u ambrozijanski obred, što je poslije Ambrozije morao maknuti, a to nam potvrđuje i sv. Augustin u svojim *Ispovijestima*: »Nije tome bilo davno da se u milanskoj crkvi počeo provoditi ovaj običaj utjehe i poticanja, u kojem su braća s velikom revnošću sjedinjavala svoje glasove i srca. Bila je godina dana ili ne mnogo više što je Justina,

¹ J. RATZINGER, *Duh liturgije*, Split, 2015., 9.

majka mladoga kralja Valentinijana, progonila tvoga slugu Ambrozija zbog svojega krivovjerja u kojem je bila zavedena od arijevacu. Pobožni je narod provodio noći u crkvi, spreman da umre sa svojim biskupom, slugom tvojim. (...) Tada je bilo uvedeno da se pjevaju himni i psalmi po običaju na istoku, da ne bi narod klonuo od žalosti i zlovolje. I od tada se taj običaj održao sve do danas, te su se za njim povele već mnoge gotovo sve tvoje zajednice po ostalim krajevima svijeta.«² Tijekom povijesti bilo je različitih načina i prijedloga pojedinih kardinala da se taj obred ukine, ali nije bilo uspjeha jer je na mjesto pape izabran Aleksandar II. (1015. – 1073.) koji je bio podrijetlom iz Milana te zahvaljujući njemu obred nije imao veća iskušenja sve do Tridentuskog koncila (1545. – 1563.) kada je Ambrozijanski obred prihvatio Rimski kanon koji je izdao papa Pio V. Obred je preživio reforme Drugog vatikanskog sabora zahvaljujući papi Pavlu VI. koji je bio milanskim nadbiskupom te je i sam služio taj obred. Misal je preveden na talijanski, ali su zadržani svi stari elementi obreda iako je promijenjen položaj svećenika.

Ambrozijanska liturgija ne razlikuje se puno od današnje rimske kakvu poznajemo, ali ima svojih zanimljivosti po kojima je posebna. Prije Drugog vatikanskog sabora obred započinje svećanim ulaskom svećenika i ministranata, za vrijeme ulaska pjeva se antifona *Ingressa*. Procesija se zaustavlja na sredini crkve gdje se čita *Slava* te se recitira trostruki *Kyrie eleison*. Tu se može vidjeti da je obred utjecala i istočna liturgija. Nakon toga moli se jedna od četiriju izmjeničnih molitava. Procesija dolazi do oltara koji se okadi. I sam način kađenja drukčiji je od onoga kakav mi danas poznajemo. Također i kadionica se razlikuje od naše po tome što nema gornjeg dijela s kojim se poklopi. Dok svećenik stavlja tamjan na žar, izgovara riječi blagoslova: »neka te blagoslovi Onaj u čiju čast izgaraš«. Nakon reforme liturgije obred započinje ulaznom procesijom. Tijekom procesije pjeva se antifona *Ingressa*, svećenik dolazi do ol-

tara i poljubi ga te ga okadi i slijedi pokajnički čin nakon kojega se pjeva *Slava*. Zatim slijede čitanja i pjevanje psalma. Čitatelj prije svakog čitanja mora tražiti blagoslov od predslavitelja, a evanđelje se naviješta još sa stare propovjedaonice. Prije prinosa darova pruža se mir, dok je kod nas neposredno prije pričesti. Ta praksa duboko je utemeljena na biblijskim riječima iz evanđelja: »Ako dakle prinosiš dar na žrtvenik pa se ondje sjetiš da tvoj brat ima nešto protiv tebe, ostavi dar ondje pred žrtvenikom, idi i najprije se izmiri s bratom, a onda dođi i prinesi dar.« (Mt 5, 23–24). U milanskoj katedrali zadržan je običaj da određeni muškarci ili žene prinose darove prvo do predslavitelja te ih onda on stavlja na oltar; kada se prinesu darovi, oni se okade te se nakon toga moli *Apostolsko vjetrovanje*. Prema uobičajenoj praksi vjerovanje bi se trebalo pjevati ne samo nedjeljom nego svakim danom kada se služi misa. Dok se pjeva, đakon kadi narod, nakon toga započinje se s predslavljenjem. Neposredno se prije riječi pretvorbe svećeniku peru ruke. Velika hostija lomi se odmah nakon završetka euharistijske molitve. Nakon što se podijelila pričest i izmolila završna molitva, pjeva se trostruki *Kyrie eleison*, nakon kojeg slijedi blagoslov i otpust. Zanimljivo je da se prije završne pjesme čita Proslav Ivanova evanđelja, što je s vremenom izišlo iz liturgije, dok su neki još to zadržali.

Na tragu svega toga može se zaključiti da nam ambrozijanska liturgija predstavlja živog svjedoka drevne liturgijske tradicije. Ona nam predstavlja jedan izričaj življenja mjesne Crkve svojom vlastitom tradicijom koja se s vremenom počela širiti izvan granica Milana. Tako se može shvatiti da je obred »uobičajeni izričaj eklezijalnosti i nadpovijesnoga zajedništva liturgijske molitve i čina, radnje. U obredu se konkretizira vezivanje liturgije uz živi subjekt Crkve, a taj je subjekt sa svoje strane obilježen vezivanjem uz oblik vjere.«³ Unatoč mnogim preprekama i reformama sačuvao se obred do današnjih dana te nam tako svjedoči o ljepoti i raznolikosti obreda unutar latinske Crkve.

² A. Augustin, *Ispovijesti*, Zagreb, 1994., 190.

³ J. RATZINGER, *Duh liturgije*, 162.

Čudesna mnoga tvoriš, o Gospodine, Bože moj,
i namisli čudesne – ravna ti nema!
Kazivat' ih i objavljivati želim,
al' odveć ih je da bi se nabrojiti mogli.

➤ Tada rekoħ: »Evo dolazim!
U svitku knjige piše za mene:
Milje mi je, Bože moj, vršiti volju tvoju,
Zakon tvoj duboko u srcu ja nosim.«

(Ps 40 (39), 6.8-9)

»Evo dolazim, Gospodine,
vršiti volju tvoju!«

Predstavljanje novih bogoslova

Dario Bajraktari

Zovem se Dario Bajraktari. Rođen sam 14. kolovoza 2003. godine u Osijeku. Dolazim iz Župe svetog Josipa u Vuki, tj. filijale Široko Polje, gdje živim s majkom Rankom i bratom Damirom. U Širokom Polju završio sam osnovnu školu, a još prije nego što sam krenuo u osnovnu školu, počeo sam i ministrirati. Oduvijek sam osjećao privlačnost prema Crkvi te sam svakom prilikom dolazio ministrirati. Na kraju osnovne škole, nakon provedenog »vikenda u sjemeništu«, odlučujem upisati Nadbiskupsku klasičnu gimnaziju s pravom javnosti u Zagrebu kao pitomac Međubiskupijskog sjemeništa na Šalati. Ondje sam tijekom srednjoškolskog obrazovanja uz pomoć poglavara i suživota s braćom sjemeništarcima pokušao razlučiti svoj životni poziv, ali i izgraditi sebe kao čovjeka. Koncem treće godine na Šalati odlučio sam da želim postati svećenik. Nakon položene mature dolazim u Bogoslovno sjemenište u Đakovu te upisujem Katolički bogoslovni fakultet. No, kao što su govorili poglavari na Šalati: »Nije toliko bitno postati svećenik, već ostati svećenik.«

Mirko Barun

Zovem se Mirko Barun i rođen sam 26. rujna 1996. godine u Zagrebu. Od dječastva je u meni rasla i razvijala se prisnost prema Crkvi sudjelujući u životu mjesne župne zajednice. Gospodin mi je uvijek progovarao upravo onako kako to odgovara ustrojstvu moje naravi: bilo pozitivnim primjerom zajedničarske dimenzije naroda Božjega koji je obdržavao župnik za stolom euharistije i u svakodnevnom životu, bilo filozofsko-teološkim promišljanjima neprocjenjivoga blaga koje nam je objavio ili pak da me uvijek držao blizu sebi na onome *via pulchritudinis*. Želja za nasljedovanjem počinjala je i razvijala se prvo u obitelji koja mi je svom brigom i ljubavlju prenosila vrijednosti katoličkog življenja te u župnom dječjem zboru i raznim aktivnostima gdje sam uvijek bio okružen duhovnošću i popratnim sadržajima. Nakon završene srednje škole upisujem filozofsko-teološki studij na KBF-u u Zagrebu, a završavam ga na Filozofsko-teološkom institutu Družbe Isusove u istome gradu. Za vrijeme studija provodim dvije godine novicijata u Družbi katoličkog apostolata, a providnošću sam trenutačno kandidat Banjolučke biskupije na dodatnoj formaciji u Bogoslovnom sjemeništu u Đakovu.

Emanuel Frankol

Hvaljen Isus i Marija. Zovem se Emanuel Frankol. Rođen sam 6. kolovoza 2003. godine u Koprivnici, a mjesto gdje živim zove se Jagnjedovec. To je selo smješteno južno od Koprivnice te pripada prigradskoj Župi Presvetog Trojstva, Reka. Moju obitelj čine majka, otac, dvojica mlađe braće, bake i djed. U crkvu sam išao još od svoje mladosti sa svojom obitelji. Još u ranim predškolskim danima počeo sam ministrirati te sam tako postao još redovitiji na nedjeljnim misama. Službu ministranta obavljao sam tijekom cijele osnovne škole. U osmom razredu osnovne škole moj, sada već bivši, župnik donio mi je letke za tzv. »vikend u sjemeništu«. Pitao sam se: Što je to? te smo se nekolicina prijatelja i ja prijavili za taj susret koji je bio zamišljen kao dvodnevna duhovna obnova. Ta me se duhovna obnova vrlo dojmila te sam dobio želju da i ja postanem dio takve sjemenišne zajednice pa sam u kolovozu 2018. godine upisao Međubiskupijsko sjemenište na zagrebačkoj Šalati. Nakon četiriju zaista lijepih i nadasve plodonosnih godina provedenih u toj instituciji svoj put nastavio sam u Bogoslovnom sjemeništu u Đakovu kao kandidat za Varaždinsku biskupiju.

Filip Hendl

Zovem se Filip Hendl. Rođen sam 20. srpnja 2001. godine u Slavskom Brodu. Osim roditelja u obitelji su još baka i mlađi brat David. Dolazim iz Župe svetog Antuna Padovanskog u Podvinju, predgrađu Slavenskog Broda. Još od malih nogu zajedno s majkom odlazim na svete mise te u trećem razredu osnovne škole postajem ministrantom. Druženje s prijateljima ministrantima te revno služenje za oltarom kao ministrant ispunilo me posebnom radošću kakvu dotad još nisam spoznao. Završetkom osnovne škole već osjećao snažnu želju da postanem svećenikom. Iako o tome nisam previše razmišljao, ipak sam već tada u dubini srca znao da je to to, da je to moj put. Srednju školu upisujem po očevu savjetu: Industrijsko-obrtničku za zanimanje elektroinstalater. Otac je, kao i svaki otac, brinuo se da nakon srednje škole mogu naći posao. Nakon završenog trogodišnjeg zanimanja upisujem četvrtu godinu za zanimanje tehničar za vozila i vozna sredstva kako bih mogao pristupiti državnoj maturi. Upisom u srednju školu prestajem ministrirati, ali se stavljam na raspolaganje župi i župniku te počinjem svirati u crkvi.

Roditelji, ne shvaćajući moj poziv ozbiljnom željom i misleći da ću promijeniti mišljenje kad još malo odrastem i sazrem, sve

me više upućuju prema mome zanimanju električara. Kada sam završio srednju školu, počinjem raditi u struci i odlučujem uzeti još malo vremena da promislim i odlučim je li svećenički poziv za mene. Kako je vrijeme prolazilo, moja je želja postajala sve jača i jača. Nakon intenzivnog promišljanja, molitve i razgovora sa župnikom došao sam do zaključka da svoj životni put želim nastaviti kao bogoslov Đakovačko-osječke nadbiskupije. Sada sam u prvoj godini formacije u Bogoslovnom sjemeništu i sve više spoznajem da je to moj životni put.

Filip Tovilo

Zovem se Filip Tovilo i rođen sam 13. kolovoza 2003. godine u Vinkovcima. Dolazim iz Župe Kraljice Svete Krunice u Vođincima. Roditelji su mi Ivančica, r. Zrno, i Miro. Imam starijeg brata Ivana i stariju sestru Ivonu. Nakon završene osnovne škole u Vođincima upisao sam Zdravstvenu i veterinarsku školu dr. Andrije Štampara u Vinkovcima, smjer fizioterapeutske tehničar. Nakon srednjoškolskog obrazovanja upisujem Ekonomski fakultet Sveučilišta u Rijeci gdje studiram tri mjeseca. Početkom 2023. godine ulazim u Bogoslovno sjemenište u Đakovu kao propedeut (pripravnik).

Od malih sam nogu odgajan u katoličkom duhu. Od devete godine ministrirao sam u svojoj župi te sam od tada vezan za nju. Život bez Crkve nezamisliv mi je te su euharistijsko slavlje i redovito pristupanje sakramentu ispovijedi postali neizostavan dio mogega života. Smatrajući se nedostojnim Gospodnjega poziva, uvijek sam to stavljao *sa strane*, bježeći od toga, osjećajući strah i nesigurnost, ali svaki put iz takve borbe izidem jači i spremniji na iznimno težak put. Današnji svijet, kušnje i razna mišljenja ostalih nisu u meni mogli ugaziti poziv za svećeništvom. Razmišljajući o riječima psalmista: »Kako će mladić čistim sačuvati put svoj? Čuvajući riječi tvoje« (Ps 119, 9), smatram da je Gospodin tim riječima usmjeravao moj put do bogoslovije i da jedino čuvajući riječi Krista Kralja i nasljedujući ga, možemo ostati na pravome putu. Sve većom, dubinskom i istinskom molitvom odlučio sam slijediti Krista.

Tijekom tromjesečnog studiranja ekonomije u Rijeci u glavi mi se stalno vrtjelo pitanje mogega poziva. Konačno, donio sam odluku upisati propedeutsku, tj. pripravničku, godinu početkom siječnja. Na jesen, ako Bog da, upisat ću Katolički bogoslovni fakultet u Đakovu i tako postati bogoslov prve godine. Spremajući se za odlazak u Bogoslovno sjemenište, razgovarao sam sa svojim roditeljima i svojim župnikom koji su me ohrabri-

vali i podržavali na nimalo lakom putu, kojima se ovim putem zahvaljujem. Također, cijeli je put pratio moj stric Željko koji mi je i dan-danas velika podrška i uzor. Svjestan težine svojega poziva i sadašnjice u kojoj živimo, uz zagovor Blažene Djevice Marije, nadam se da će moje svjedočanstvo potaknuti mladiće koji razmišljaju o svećeništvu. Kao što i Bog progovara preko proroka Jeremije: »I podići ću im pastire da ih pasu te se ničega više neće bojati ni plašiti, niti će se gubiti« (Jr 23, 4), treba se osloboditi straha i prepustiti se avanturi s Gospodinom.

Mario Vučko

Zovem se Mario Vučko. Rođen sam 3. listopada 2003. godine u Vinkovcima. Roditelji su mi Gordan i Mirjana, a imam i dvije mlađe sestre, Leu i Mariju. Dolazim iz Župe svetog Antuna Padovanskog u Otoku. Osnovnu školu završio sam u Otoku, a srednju Poljoprivredno-šumarsku školu u Vinkovcima i tu sam se prekvalificirao za zanimanje šumarskog tehničara.

Još dok sam bio u osnovnoj školi, u meni se počela radati želja za svećenstvom. Nešto tajanstveno i neobično počelo me vući ka crkvi i slušanju Božje riječi koju sam pokušavao ulijevati u tok svoga života, što bi mi nekada uspijevalo, a nekada i ne. Kada sam krenuo u srednju školu, pridružio sam se Franjevačkoj mladeži prvenstveno kako bih ostao u kontaktu s prijateljima iz osnovne škole. Nisam ni slutio da će mi se tu Božja riječ još više očitovati. Nakon određenog razdoblja, postao sam i ministrant. U službi ministranta dublje sam upoznao neke dijelove euharistije i što točno ti pojedini dijelovi predstavljaju. Gledajući župnika kako navješćuje riječ Božju, u meni se počela radati misao da bih i ja jednoga dana to mogao raditi. Kristov poziv osjetio sam u vidu njegove bezgranične ljubavi i nesebične žrtve za nas ljude, u žrtvi koja me toliko nadahnula i u moju dušu i srce ulila snage i odlučnosti da postanem bogoslov, a možda jednoga dana i svećenik Đakovačko-osječke nadbiskupije. Molim Boga da me čuva na mojem putu. Amen.

Hermann KODJO (prij.)

»Svećeništvo je ljubav Isusova srca«

Razgovor s mladomisnicima

Domagoj Brkić

● **Hvaljen Isus i Marija, velečasni. Molio bih Vas da se predstavite u nekoliko rečenica našim čitateljima.**

Zovem se Domagoj Brkić i dolazim iz Župe svete Katarine u Nijemcima. Rođen sam 8. svibnja 1995. u Zagrebu. Imam stariju sestru i mlađeg brata. Godine 2019. diplomirao sam na KBF-u u Đakovu, a 16. listopada 2023. godine u đakovačkoj katedrali zaređen sam za đakona i poslan u Župu svetog Petra i Pavla u Osijeku na đakonski praktikum.

● **Kako se u Vama javio Božji poziv da postanete svećenikom?**

Prve klice poziva javile su se u ranom djetinjstvu kada sam s bakom svaki dan išao na svetu misu. Bilo je tada i igranja mise, ali i polaganog rasta i sazrijevanja s pomoću molitve, što me vodilo tijekom osnovne i srednje škole prema odazivu na svećenički poziv. Veliku ulogu u tome imala je i ministrantska služba te primjer župnika uz koje sam odrastao.

● **Koja su Vam najljepša sjećanja na Vašu formaciju u sjemeništu?**

Proslave svetkovina – Božića na trećoj i šestoj godini formacije, vazmenog trodnevlja, Bezgrešne i Petrova. Ti su dani bili posebno lijepi jer smo tih dana više disali kao zajednica. Napose su dani oko Petrova prolazili u posebno lijepom ozračju i zajedništvu kad smo s pomoću molitve i raznih priprema u kući dočekivali dan svećeničkog ređenja za stariju braću.

● **U nekoliko mjeseci đakonske službe pobliže ste se upoznali sa životom Crkve u župnoj zajednici. Što je u tom periodu ostavilo najveći dojam na Vas i koju poruku iz toga možete izvući?**

Kad smo bili na duhovnim vježbama u Ludbregu pred đakonsko ređenje, domaći nas je biskup posjetio i rekao nešto što mi je ostalo u sjećanju: »Tamo ćete susreti ljude koji su bolji vjernici nego vi«. Susreo sam mnogo ljudi i vi-

dio da mnogi žele svoj život graditi s Bogom. I njihovo traganje u vjeri i mene potiče da i sam jače tragam za Bogom. Posebno sam iskusio važnost prisutnosti Svetog pisma u radu s vjernicima. I svjestan sam da trebam još puno toga učiti. Hvala Bogu, uz dobre sam svećenike u Osijeku puno toga naučio.

● **Bliži se svećeničko ređenje i Vaša mlada misa. Što ste izabrali za svoje svećeničko geslo i što ono znači za Vas?**

Svećenik među ljudima treba biti Isusova slika. Kad susreću njega, da imaju iskustvo da je to prisutnost Isusa kako ga evanđelja objavljuju. Da preko nas mogu osjetiti nešto od Božjeg dodira. To mi se čini snažno naglašeno u Isusovim riječima: »Učite se od mene jer sam krotka i ponizna srca« (Mt 11, 29b). U tim sam riječima prepoznao Gospodinov poziv da uz pomoć svega što radim ljudi kojima ću biti poslan i koje ću susretati mogu doći bliže njemu, dobiti jasniju sliku o tome tko je Bog koji nam se u Isusu Kristu objavio. Pristupati ljudima Isusovim srcem, osjećajima, gestama, riječima, prihvaćanjem, borbom za njih, strpljenjem – trajan je poziv svima nama na putu svećeništva.

● **Možete li nešto poručiti svojoj mladoj subraći koja su još na putu formacije i onima koji će tek postati svećenici?**

Bog je uvijek vjeran. To sam u trenucima sumnji i kušnji na putu odaziva itekako iskusio. Ono što je moja poruka svoj braći, i zaređenoj i onoj na putu prema ređenju, kao i onima koji neće biti zaređeni, jest poruka koju sam vrlo osobno doživio iz Lzr 23, 26: »Sine moj, daj mi svoje srce i neka oči tvoje raduju moji putovi«. Mi nekada imamo u sebi sliku da mi odabiremo putove kojima ćemo ići i onda se Bog tome više ili manje raduje. No Bog tu tako jasno govori da je on već pripremio putove za nas i da nam ih želi otkriti kako bismo u njemu bili radosni. Bog nas želi radosne, a to se ostvaruje kad prepoznamo gdje nas želi, kad mu predamo svoje srce i koračamo njegovim putovima.

Antonio Pekić

- **Za one koji Vas ne poznaju recite nešto o sebi.**

Hvaljen Isus i Marija. Zovem se Antonio Pekić, dolazim iz Nove Kapele, iz Župe Blažene Djevice Marije. Rođen sam 4. svibnja 1994. godine u Novoj Gradiški. Živim s majkom Ljiljanom i starijom sestrom Majom. Otac Željko preminuo je 20. prosinca 2012. godine. Osnovnu školu Antuna Mihanovića pohađao sam u rodnoj Novoj Kapeli, a potom srednju Industrijsko-obrtničku školu u Novoj Gradiški, smjer hotelijersko-turistički tehničar. U jesen 2017. godine upisujem se na filozofsko-teološki studij na Katoličkom bogoslovnom fakultetu u Đakovu gdje sam i diplomirao 29. rujna 2022. godine s temom *Marija u Lukinom evanđelju*. Za đakona sam zaređen 16. listopada iste godine u đakovačkoj katedrali.

- **Koliko ste imali godina kada ste prepoznali svoj svećenički poziv i na koji ste ga način doživjeli?**

Kada sam započeo osnovnu školu, postojao je period kada sam govorio da ću, kada odrastem, postati svećenikom. Neki smatraju da me već tada nešto privlačilo k služenju Bogu, no sve do danas smatram da je to bio samo odraz

dječjeg hira jer dijete u samo nekoliko dana promijeni velik broj želja u pogledu onoga što bi htjelo postati u odrasloj dobi. Smatram da je moj svećenički poziv započeo u dvadesetoj godini, tj. 2014. godine, kada sam se posvetio službi čitača u župnoj crkvi. To je bilo najljepše razdoblje moje aktivnosti u rodnoj župi. Kako je vrijeme prolazilo, u toj sam službi sve više uočavao ljepotu Božje riječi koja me na kraju potaknula da počnem razmišljati o svećeništvu. Kada sam donio konačnu odluku da želim poći tim putem, jedan od ciljeva koje sam si postavio taj je da kao svećenik uvodim čitače u dublji smisao Božje riječi i da na taj način budem njihov čuvar. Jako sam radostan što sam na prvoj godini studija dobio priliku biti službenim članom čitača u Župi Svih svetih u Đakovu.

- **Na putu prema svećeništvu boravili ste u sjemenišnoj zajednici. Što Vam se najviše svidjelo u to vrijeme?**

Tijekom sjemenišne formacije najviše mi se svidjelo vrijeme od prvih ozbiljnih službi koje su nam se dodjeljivale pa sve do đakonskog ređenja. Bilo je to vrijeme kada je svakim tjednom rasla svijest da se napokon približava ono za što sam se s pomoću molitve i tijekom studija borio i da sve ono što sam kao bogoslov samo zamišljao u svećeničkom životu, sada dolazi kao stvarno. To je bilo vrijeme moga duhovnog ra-

sta koje traje i danas, koje me kao osobu stalno mijenjalo i na koncu to je bilo i vrijeme moga života sa subraćom bogoslovima i usuđujem se reći da sam puno dobra i od njih naučio, kako od starijih, pa tako i od onih mlađih. Za mene je to jedan veliki blagoslov.

● **Proveli ste neko vrijeme na đakonskom praktikumu u Župi Gospe Brze Pomoći, gdje je i svetište, u Slavanskom Brodu. Koji je do sada Vaš omiljeni dio rada na župi i zašto?**

Na župi sam se okušao sa svim službama koje je jedan đakon može izvršavati i za svaku smatram da je jednako vrijedna. Ako moram izdvojiti jednu od njih, onda bih rado istaknuo propovijed na svetim misama s kojom imam najviše iskustva. Prve tjedne moga boravka na župi imao sam priliku propovijedati otprilike na trima misama, a, kako je vrijeme prolazilo, propovijed mi je postala gotovo svakidašnjica. Uvijek sam nastojao iznijeti na papir misli koje su isključivo moje i koje su nastale promišljanjem nad Božjom riječi dotičnog dana. Uvijek me radovalo što svoju misao mogu prenijeti župljanima. Budući da sam osoba koja je prije voljela dosta čitati i pisati, služba propovijedanja potaknula me da dobro promislim o tome da se u svećeništvu i zauzimanju za župljane ujedno posvetim i književnom stvaranju.

● **Bliži se svećeničko ređenje i Vaša mlada misa. Koje je Vaše geslo za mladu misu i zašto ste ga izabrali?**

Moje je geslo za mladu misu »Pobjedniku ću dati jesti od stabla života«. Radi se o navodu iz Ivanova Otkrivenja i ne dotiče se mene kao mladomisnika. Moje geslo usmjereno je narodu kojem sam poslan jer sam tu zbog naroda, a ne narod zbog mene. Glavnu zadaću jednoga svećenika vidim u usmjeravanju svakog čovjeka na pravi put koji će ga u konačnici dovesti k Bogu. U odabranom geslu želim iskazati svoju spremnost da ću se uvijek truditi voditi ljude sve bliže Bogu. Svakoga tko uspije prekoračiti taj put koji će ga dovesti u susret k Bogu, smatram pobjednikom kojeg će Bog nagraditi za sav njegov trud kojim je pokazao svoju volju

da bude njegov. A nagradit će ga tako što će mu dopustiti da kuša plodove sa stabla vječnog života.

● **Možete li nešto poručiti svojoj mlađoj subraći koja su još na putu formacije i onima koji će tek postati svećenici?**

Ustrajte, draga subraćo, na putu na koji vas je Bog pozvao. Svaki dan donosi puno dobra, ali nije pošteđen i različitim izazovima. Vrijeme formacije nužno nosi i povremene trenutke duhovnih kušnji gdje ćete sami sebe ispitivati jeste li u budućem svećeništvu pronašli smisao svoga života. Svi smo mi ovdje samo ljudi sa svojim vrlinama i manama koji s bližnjima dijelimo trenutke radosti, ali i trenutke nesuglasica. No tada imajte na umu da vam je na prvome mjestu Bog i doživotno služenje njemu i da se za to poslanje vrijedi boriti protiv svake prepreke, kušnje i izazova koji su ionako prolazni. Budite hrabri i pravedni borci u hodu prema svome životnom cilju i neka vas u tom ostvarenju čuva, prati i zagovara Bezgrješna Djevica Marija.

Vladimir Sabo

● **Hvaljen Isus i Marija, velečasni. Za početak bih Vas zamolio da se u nekoliko rečenica predstavite.**

Zovem se Vladimir Sabo, rođen sam 17. rujna 1984. godine u Osijeku. Dolazim iz Župe Uzvišenja Svetog Križa u Ladimirevcima. Osnovnu školu završio sam u Ladimirevcima, a srednju školu u Valpovu, smjer elektrotehničar. Završio sam i stručni studij, smjer automatike, na Elektrotehničkom fakultetu u Osijeku. U Bogoslovno sjemeništu u Đakovu ušao sam 2017. godine kada sam upisao i Katolički bogoslovni fakultet u Đakovu.

● **Kada ste osluhnuti da Vas Bog poziva na služenje? Kako je poziv utjecao na Vaše odnose s obitelji i prijateljima?**

Misao o svećeničkom pozivu pojavila mi se 2015. godine. Bila je to tek »klica« koja je s vremenom sve više rasla. Prihvaćanje svećeničkog poziva nije ništa znatno utjecalo na moje odnose s obitelji i prijateljima. Nisam se udaljio od ljudi niti su se oni udaljili od mene zbog moje odluke.

● **Koji Vas je događaj najviše obilježio tijekom Vaše formacije?**

Teško mi je izdvojiti jedan događaj tijekom formacije. Mislim da treba gledati na cjelinu provedenog života u sjemeništu. Bilo je lijepih, ali i onih manje lijepih događaja/trenutaka, no svi su oni važni u sazrijevanju; svi su oni bili prilika za rast u milosti pred Bogom i ljudima. Važan je taj suživot s drugima gdje učimo gledati stvarnost iz drugih perspektiva. No mislim da je jako važno, po meni presudno, u osami susretati se s Bogom s pomoću molitve i čitanja Svetoga pisma, duhovnog štiva... Iz tih susreta dobivamo svjetlo, snagu i nadahnuće za djelovanje. Ti su mi osobni susreti s Bogom najvažniji.

● **U nekoliko mjeseci đakonske službe pobliže ste se upoznali sa životom Crkve u župnoj zajednici. Što Vas najviše privlači u radu na župi i zašto?**

Omiljeni mi je dio rada, ali ujedno i najstresniji, propovijedanje. Propovijedanje smatram

važnim jer na taj način možemo donijeti Božje spasenje konkretnom čovjeku u njegovoj konkretnoj situaciji. Ne postoji važnija, ljepša, ali i teža zadaća od čovjekova posvećenja i spasenja.

● **Bliži se svećeničko ređenje i Vaša mlada misa. Zamolio bih Vas da nam kažete koje ste mladomisničko geslo odabrali? Koje značenje ono ima za Vas?**

Za geslo sam odabrao Isusove riječi: »Oče, proslavi ime svoje!« (Iv 12, 28). Te riječi jako su mi prirasle srcu jer su mi puno pomogle u donošenju odluke za svećenički poziv. Na petoj godini studija opet sam se pitao: Je li svećenički poziv za mene? Želi li Bog da budem svećenik? Pitao sam se: Mogu li ja uz svoju bolest i svoje slabosti biti dobar svećenik, svećenik po Božjem srcu? Imao sam određene strahove pred tako velikom i odgovornom službom. Tada mi je u misli došla ta scena iz Ivanova evanđelja i Isusove riječi. Rekao sam otprilike ovim riječima: »Oče, stavljam Ti se na raspolaganje. Proslavi ime svoje!« Dobio sam određenu sigurnost i mir u srcu.

● **Možete li nešto poručiti svojoj mlađoj subraći koja su još na putu formacije i onima koji će tek postati svećenici?**

Iz dana u dan rastite u osobnoj povezanosti s Bogom. Neka vam to bude najvažnije u životu. Iz tih susreta dobivat ćete snagu, prosvjetljenje i sve što vam je potrebno.

Josip Brnjić

● **Hvaljen Isus i Marija, velečasni. Molio bih Vas da se ukratko predstavite.**

Zovem se Josip Brnjić. Imam dvadeset devet godina i dolazim iz župe Bezgrešnog Srca Marijina u Slavanskom Brodu. Drugo sam dijete od troje djece u obitelji Brnjić. Rođen sam u Njemačkoj, a sa šest godina se vraćam u Slavonski Brod gdje sam živio sve do početka svećeničke formacije 2015. godine.

● **Možete li nam u nekoliko redaka ispričati priču o svom pozivu i odluci da se pridružite Družbi Duha Svetoga (Spiritanci)? Je li Vam bilo lako odabrati misionarski život?**

Roditelji su me odgojili u Katoličkoj Crkvi i na tome sam im neizmjerljivo zahvalan. Kao dijete sam bio uvijek zadivljen Misnom žrtvom i prilika da postanem ministrant nakon prve pričesti mi je bila velika čast i privilegija. Služeći svećenika na oltaru je probudilo u meni osjećaj divljenja i strahopoštovanja prema Gospodinu. S vremenom, liturgija i molitva mi nije bila više prioritet pod utjecajem društva u srednjoj školi. U tom vremenu sam »skrenuo sa tračnica« i tražio sebe u ovom već izgubljenom društvu. No Gospodin me privukao konopcima svoje ljubavi strpljivo i postepeno. Počeo sam tražiti i moliti za Božju volju u svome životu te sam s osamnaest godina po prvi puta osjetio Božji poziv u srcu. Tada je započelo vrijeme razlučivanja poziva te sam uz pomoć Ignacijeve duhovnosti prepoznao da me Gospodin želi za svoga svećenika, ali i redovnika i misionara.

Odlučio sam postati član Družbe Duha Svetoga pod Zaštitom Bezgrešnog Srca Marijina (Spiritanac) prije svega oduševljen primjerom služenja tada patera Ante Šiška koji je bio kapelan za mlade u Brodskom Dekanatu. Jednom prilikom, dok je vodio predavanje o povijesti

družbe i njezinom poslanju, duboko su me dirnule riječi našeg drugog utemeljitelja Francis Libermanna upućene mladim misionarima koji su išli po prvi puta u Afriku: »Budite crnac crnima« ili drugima riječima, »Budi svakomu sve«. Vjerujem da su ove riječi te večeri i meni bio upućene i tada sam si u šali rekao da ako ikad budem svećenik, da je ovo moj izbor. Na kraju je tako i bilo. Nije bilo lako odlučiti se biti misionar, ali čežnja za služenjem ljudima koji su na margini društva i koji su najpotrebniji što je ujedno i poslanje naše družbe je prevagnulo u toj odluci. Otac Ante Gabrić mi je na poseban način bio inspiracija za misionarski život.

Otišao sam u Brijest (Osijek) u postulaturu 2015. godine, a iste godine sam započeo teološki studij na KBF-u u Đakovo. Nakon dvije godine studija, odlazim u Tanzaniju (2017.) na misijski staž gdje sam učio Svahili jezik i proveo pola godine sa Massai plemenom služeći u župi i školi. Nakon te pastoralne godine, započeo sam godinu novicijata koja je protekla u intenzivnoj molitvi i radu. 15. lipnja 2019. primio sam prve zavjete čistoće, poslušnosti, i siromaštva. Nakon toga odlazim na studij teologije u Keniji gdje sam zaređen za đakona 17. rujna 2022. godine. Krajem travnja ove godine sam diplomirao i završio studij u Nairobiu te sam se vratio u Hrvatsku početkom ovog mjeseca.

● **Tijekom formacije sa Spiritancima proveli ste nekoliko godina u Africi, osobito u Tanzaniji i Keniji. Je li vam bilo lako prilagoditi se afričkoj stvarnosti? Kakvi su vaši dojmovi o misiji u Africi? Biste li voljeli dugo ostati u Africi kao svećenik misionar?**

Prvi odlazak na afrički kontinent je bio težak i neobičan. Kada sam došao u Tanzaniju, doživio sam »vatreno krštenje«, sve mi je bilo strano i nije mi se bilo lako priviknuti na novu okolnost, jezik, hranu, i običaje. Ljudi su otvoreni, direktni, jednostavni, no uviđam veliku potrebu rada na duhovnom području, ali i društvenom. Jako me obogatilo iskustvo boravka u Tanzaniji.

Razdoblje studija i boravka u Keniji je bilo dosta dinamično, s puno iskustava. Tanga-

za University gdje sam studirao teologiju je dom mnogih crkvenih redova i nacionalnosti. Naime, područje u Nairobiju (glavni grad Kenije) gdje se nalazi naše sjemenište je okruženo s nekih stotinjak drugih sjemeništa/samostana pa taj dio grada nazivaju »mali Vatikan« zbog mnoštva redovnika i redovnica. Na sveučilištu imamo preko pedeset nacionalnosti što uvelike obogaćuje iskustvo studiranja i formacije. Ovaj aspekt međunarodnosti je rezultat i poznatog događaja na sveučilištu pod nazivom »Cultural week« gdje tjedan dana pripadnici različitih zemalja predstavljaju svoju državu kroz ples, odjeću, i hranu. A kako je naš spiritanski bogoslov Luka Mikić bio u Nairobiju tih mjeseci, zajedno smo predstavili Hrvatsku uz neke domaće proizvode.

Zahvalan sam poglavarima družbe što su me poslali na afrički kontinent jer sam postao puno objektivniji, upoznao različite kulture i načine življenja. Osobno, pogled na život mi se dosta promijenio te vidim kako me ovih šest godina u Africi dosta oblikovalo i promijenilo.

Za sada mi je teško reći vidim li se u Africi kao misionar kroz naredne godine. Smatram da ću kao svećenik imati dosta drugačije iskustvo boravka u misijama, no za sada želim biti tamo gdje me družba treba i kamo sam poslan.

● Tijekom formacije boravili ste dvije godine u Bogoslovnom Sjemeništu u Đakovu prije nego što ste nastavili u Africi. Što Vam se najviše svidjelo u tom razdoblju ovdje u Hrvatskoj i tamo u Africi? Koje razlike uočavate između ova dva konteksta formacije?

Prve dvije godine boravka u sjemeništu u Đakovu su bile temeljne za mene. Bile su to dvije jako plodonosne godine i rado se sjetim tih dana, ne samo studija nego i rada s mladima u Brijestu i Osijeku. Uspoređujući formaciju u Hrvatskoj i Africi, primijetio sam da u Africi nedostaje jedna zdrava sloboda bogoslova gdje bi se trebali učiti biti odgovorni i zreli, a to im je kroz razna

pravila podosta uskraćeno. Smatram da je to opasno jer nakon završetka formacije bi trebali imati svećenike koji su slobodni reći svoje mišljenje, stajati iza svojih vjerovanja bez straha. Često je to potisnuto u srcima bogoslova što nikako nije dobro. Trebaju nam odvažni i hrabri svećenici koji će biti glas razuma i istine u Crkvi i u društvu.

No ono što mi se svidjelo u formaciji u Africi jest spontanost i vrijeme koji bogoslovi imaju jedni za druge. Osjećaj jedinstva i zajedništva je dosta izraženo u Africi i to me se osobito dojmilo.

● Bliži se svećeničko ređenje i vaša mlada misa. Koje je vaše geslo za mladu misu i zašto ste ga izabrali?

Jako se veselim ređenju i mladoj misi. I prije početka ulaska u sjemenište, u srcu sam nosio geslo za mladu misu koje je ostalo nepromijenjeno: »Ako pšenično zrno, pavši na zemlju, ne umre, ostaje samo; ako li umre, donosi obilat rod«.

Vjerujem da me Gospodin kroz svećenstvo poziva na odricanje i umiranje sebi. Požrtvovnost je ključan aspekt života svećenika. Osjećam da sam pozvan raditi na tome cijeli svoj svećenički život i poput pšeničnog zrna umirati sebi, svojim željama i volji kako bi iz toga proizašlo puno više plodova, osobito za ljude kojima sam poslan služiti.

● Možete li nešto poručiti svojoj mladoj subraći koja su još na putu formacije i onima koji će tek postati svećenici?

Budite originalni, budite svoji. Neka vam križ Kristov bude vodilja. Uvijek oslušujte poticaje Duha Svetoga u svome srcu. Ne dajte se lako razočarati i obeshrabriti nego puni pouzdanja u Očevu Providnost koračajte stazama Isusa iz Nazareta. Posvećujte se iznova Njegovom Presvetom Srcu po Bezgrešnom Srcu Marijinu. A prije svega, sjetite se da vaš prvotni poziv nije svećeništvo, nego svetost.

Luka MAROŠEVIĆ

**Življenje
autentičnog
kršćanskog
poziva po
primjeru
blaženoga
Ivana Merza**

**»Katolička vjera
moje je životno
zvanje«**

Uvod

Ove zime započeo sam čitati Ivana Merza; posve neopterećen njegovom svetošću, poželio sam ga pogledati kroz nove naočale... I onda se Merz obrušio na mene... Htio sam prije svega prodrijeti u njegov duhovni svijet, razumjeti ga, razobličiti ga i suočiti vas čitatelje s uzrocima i posljedicama njegovih ideja na hrvatsku katoličku mladež. Vjerujem kako ste, pročitavši naslov, zastali i barem na trenutak preispitali što znate o Ivanu Merzu. Vjerojatno ste si potom osvijestili kako ste o njemu nekada čuli na školskome vjeronauku ili župnoj katehezi. Međutim, uvjeren sam kako dobar dio vas nije pokušao dublje proniknuti u život i djelo toga divnoga blaženika. Kakva šteta! Bit ću i pomalo osoban pa ću kazati kako prije pisanja ovoga promišljanja ni ja nisam dovoljno poznao život našega suputnika Ivana Merza, a kamoli da sam gajio ikakvu pobožnost prema njemu. Kakva šteta! Zato mi je žao te bih bio sretniji da sam prije mogao upoznati svu osebjnost, pobožnost i toplinu toga blaženika. Zato sam s posebnim unutarnjim nagnućem vjere te ljubavi prionuo u pokušaj da i vama поближе predstavim vjeru Ivana Merza. Vjeru koja je toliko puno učinila za hrvatsku mladež u međuratnom razdoblju. Vjeru koja je bila čvrsto utemeljena na odanosti Petrovoj stolici. U konačnici vjeru čistu i neiskvarenu, usmjerenu samo na Gospodina. Nažalost, promatrajući nas mlade, ne mogu ne zaključiti kako je takva ljubav prema idealima danas na izdahu. »A usred bare ove, gdje trovna gamad pliče«¹ otrovni dim liberalizma nadvio se nad srca mladih ljudi i tako im poput jutarnje magle zapriječio da gledaju prema suncu Istine. Ima li nade? – zasigurno se sada pitate. Put povratka pravim vrijednostima postoji, što je neupitno, a njega

će iznjedrili nove generacije hrvatskih sinova i kćeri kako se to već više puta pokazalo tijekom povijesti. Mladi su uvijek bili stupovi promjena te tu skrivenu snagu kriju u svojim srcima i danas. Ali obezglavljeni su. Osakaćeni su za primjer roditelja, starijih, autoriteta koji u moru vrijednosno-degenerativnih mogućnosti te opojnog mirisa oportunizma bivaju krivci za rastakanje duha u mladoga čovjeka. Zato želim da idejna misao blaženoga Ivana Merza

ponovno zasja u srcima mladih, te da ga oni otkriju i dožive kao »svjedoka Kristova i zaštitnika, ali i suputnika u ponovnoj izgradnji onoga što je srušilo nasilje, u pomirbi među pojedincima i OBITELJIMA.«²

Tko je bio Ivan Merz?

U uvodnom sam dijelu pokušao dati jedan pregled onoga što ću zajedno s vama promišljati u nastavku ovoga teksta. Oštrina kojom sam pisao u *Uvodu* nikako nije tek neukročeni žar mladoga čovjeka, već pokušaj da istu onu postojanost i čvrstoću na koju je pozivao Ivan Merz prenesem i vama. Za njega nisu postojale političke korektnosti, tolerancija i slični ideologijom zatrovani pojmovi. Naprotiv; njegova osobnost uvijek je odicala jednom svježinom slobode u vjeri. I sam će u uputama o Orlovske organizaciji mladima reći da katolička muževnost: »zahtijeva od Orla da svoja vjerska načela svuda, svaki čas i pred svakim otvoreno, neustrašivo i jasno ispovijeda, a svoje vjerske dužnosti vrši isto tako odvažno i bez straha, savjesno i vjerno.«³ Kako bismo ga još bolje upoznali, morat ćemo zaći u kratki pregled njegova života. Ivan Merz rođen je u Banjoj Luci

² Iz govora pape Ivana Pavla II. na misi beatifikacije Ivana Merza u Banjoj Luci 22. lipnja 2003.

³ Ivan Merz. *Sabrana djela. Zlatna knjiga*, ur. B. Nagy, III, Postulatura za kanonizaciju bl. Ivana Merza, Zagreb, 2012., 282.

¹ Silvije Strahimir Kranjčević, *Izabrane pjesme. Eli! Eli! Lama Azavani?!*, 1896., 88.

davne 1896. godine. Vezano uz stalež, poznati su nam podatci da mu je otac Mavro bio njemačke krvi, a rodom iz Češke. On je radio kao željezničar. Vjerski odgoj maloga Ivana nije bio na zavidnoj razini, ali otmjenost i finoća austro-ugarskoga duha prožimala je i tu malu banjalučku sredinu.⁴ Tako je Ivan naučio osnove svoje vjere. Naravno, prema današnjim standardima vjerskoga odgoja neki bi i taj osnovni vjerski odgoj svrstali pod indoktrinaciju. No to je neka druga tema. Blaženi Merz bio je plahoga i nježnoga duha, o čemu svjedoči i njegova majka: »Išli smo na šetnju — pripoviedala je Ivanova majka S. Rafaeli — idemo ulicom, no Ivan se, nakon moga malog ukora, povrieden iztrgne iz ruke i potrči napried. Ipak se obazire ne ću li ga zvati natrag. Ja to kao da i ne vidim. Na uglu ulice najednom se zaustavi, razširi obje ručice i čeka. Dolazim i upitam ga, što je, a on će: 'Evo idu krave, i ja čekam, da te obranim, ako bi htjele navaliti na te.'«⁵ Završio je gimnaziju tijekom koje je pokazivao iznimne talente i osebnost; volio je čitati književne klasike, svirati violinu i glasovir, usavršavati jezike poput engleskog i francuskog, od kojih mu je taj posljednji bio srcu veoma drag. A budući da je bio cjelovita osoba – bio je i sportaš.⁶ Pošto je završio gimnaziju, pošao je u Vojnu akademiju u Bečko Novo Mjesto. Ubrzo je odustao te upisao studij prava, ali je zbog ratnih nedaća morao prekinuti studij te poći u rat. Upravo je u tome vremenu otkrio strahote života, svu brutalnost ljudske pokvarenosti, ali to je ono što ga je dovelo Bogu.⁷ U kapljevinama krvi otkrio je smisao Križa. Možda je uzrok današnjem bezboštvu upravo naša skrivenost pod skute komfora? Po završetku rata dr. Merz odlazi na studij književnosti, a nakon godine dana studija u Beču odlazi studirati u Pariz. Nakon što

je diplomirao, postao je profesorom u klasičnoj gimnaziji te je ubrzo i doktorirao u Zagrebu. U profesorskom poslanju istaknuo se kao jedinstveni predavač koji je svojim dojmljivim znanjem i očaravajućom toplinom zagrijao srca mladih. Posebno je proučavao crkvene dokumente i enciklike te je bio jedan od osnivača Hrvatskog orlovskog saveza gdje je, potičući mlade na ljubav prema Bogu, Crkvi i domovini, u mladim srcima povezao neraskidiv vez odanosti prema idealima vjere i domoljublja.⁸ Sve su to vrijednosti koje danas nerijetko u »katoličkim« krugovima izazivaju čuđenje ili odbornost. »Ta zašto da ja dam život za drugoga?« Ili pak pitanje: »Da dam život za domovinu? Što mi to koristi?« Ta pitanja nisu izmišljena, nego sam ih susretao u razgovoru s kolegama na fakultetu. Da, dobro ste pročitali. To su pitanja koja susrećem na teološkom fakultetu. Što li bi Merz rekao na tu studen? To je ono što nas zapravo zanima. Zato se i nisam htio odveć predugo zadržavati na bibliografskim podatcima; iako važni, oni će nam poslužiti tek kao uzletišta za let prema beskrajnom izvoru uzora katoličkim mladićima, muškarcima i vjernicima općenito, a taj je izvor dr. Ivan Merz.

Mladi – čvrsti u vjeri budite

Ivan Merz djelovao je u Hrvatskom orlovskom savezu. Bio je jedan od suosnivača i tajnik te organizacije do kraja svojega života. Zasiurno se pitate: Što je to Hrvatski orlovski savez? To je slavenski pokret mladih koji se javio kao reakcija na organizaciju Sokol. Obje su organizacije bile zadužene za društveni, duhovni i tjelesni odgoj mladića, ali je Sokol promicao liberalne i antikiršćanske ideje. Stoga je Orao nastao kao reakcija na Sokol. Prvi koji je u Hrvatsku 1919. godine uveo tu organizaciju jest senjski svećenik dr. Dragutin Kniewald.⁹ Orlovski savez djelovao je na krilima Katoličke akcije i, osim vježbe za tijelo, velik naglasak stavlja

⁴ Usp. J. VRBANEK, *Vitez Kristov dr. Ivan Merz*, Zagreb, 1943., 11.

⁵ *Glasnik sv. Josipa*, 1943., 73.

⁶ Usp. D. KNIEWALD, *Sluga Božji dr. Ivan Merz*, Zagreb, 1988., 27.

⁷ Usp. Ivan Merz, *Sabrana djela. Dnevnik*, ur. B. Nagy, IV, Zagreb, 2014., 194.

⁸ Usp. isto, 194-196.

⁹ Usp. Ivan Merz, *Sabrana djela. Rukopisi*, ur. B. Nagy, VI, Zagreb, 2015., 9.

na promicanje kršćanskih vrijednosti u društvu. Potiče mlade na odanost Svetom Ocu, biskupima i hijerarhiji. Ljubav prema Crkvi i angažiranost u evangeliziranju važni su elementi te organizacije. Sva su ta načela sabrana u duhovnom priručniku zvanom *Zlatna knjiga* koji je priredio sam Merz. Ipak, Orlovski savez nije dugo opstao. Ne zbog svojih unutarnjih problema, već zbog protukatoličkog i protuhrvatskog beogradskog režima koji je 1929. zabranio tu organizaciju.¹⁰

Načela Orlovskoga saveza uvelike su, kako se vidjelo, utemeljena na Katoličkoj akciji. Ona obuhvaćaju: »vjersku poduku, prosvjetu, organizaciju i tjelovježbu.«¹¹ Dakle, naglasak je na izgradnji cjelokupne ljudske osobe koja će svoj smisao i snagu crpiti iz vjere u Trojedinog Boga kako to uči sveta mati Crkva. Probajmo na trenutak zastati i razmisliti o današnjim sjenkama takve veličanstvene organizacije. Koji su ciljevi današnjih društvenih i vjerskih organizacija? Postoji li i jedna organizacija koja bi na pravilan način obuhvatila čitavu ljudsku osobu? Nekada mi se čini kako nama u Crkvi više odgovara »salonski pastoral« ispunjen onim sadržajem koji već svijet nudi. Taj se odnos često odvija po principu ježa i zeca. Naime, dok jež promisli kamo će, zec je već tamo. Zato kaže Merz da mlade treba poučiti nečemu što svijet nikada neće moći, a to je »gajiti kršćanske kreposti, druge u njima odgajati i u kreposnom životu biti primjer svemu narodu.«¹² Ovdje nikako ne bih htio privući prizvuk nekakvog reakcionizma, mišljenja da je u nekim davnim vremenima Ivana Merza sve bilo besprijetkorno, a kako danas nikakav rad s mladima ne valja. Međutim, puno je toga što propuštamo činiti, a na što je pozivao apostol mladih. Proći ću zato s vama nekoliko temeljnih tema za koje mislim da su danas više ili ispuštene iz odgoja mladih ili su većim dijelom umanjene. One se ponajprije dotiču: istinskog

katoličkog vjerskog odgoja mladih te tjelesnoga i spolnoga odgoja. Pa krenimo!

Katolički vjerski odgoj mladih

Sve je aktualnija tema odgoja mladih. Često se u medijima može čuti ili pročitati kako bi se trebalo poraditi na ili socijalnoj, ili tjelesnoj ili intelektualnoj izgradnji mladih. Svi su ti pokušaji opterećeni briselskom ideologijom koju nam naši domaći naprednjaci pokušavaju podvaliti kao nešto dobro i potrebno. Je li uistinu tako? Samo kratak pogled na ideološki smjer i društveno stanje zapadnih zemalja bit će nam dovoljan da vidimo kako se radi o potpuno promašenim ideologijama. Međutim, nemam dovoljno prostora baviti se tom tako širokom temom. Stoga se pitam: Je li u Crkvi išta drukčije? Mladi i danas žedaju za Kristom, sudjeluju u brojnim duhovnim organizacijama mladih. Sve je to hvalevrijedan pokušaj da se mlade ljude podučiti istinskim katoličkim vrijednostima. Međutim, počevši samo od promatranja duhovnosti, odmah će biti jasno da kod mladih gotovo i nema naznaka eklezijalne duhovnosti. Ne osjećaju pripadnost široj zajednici vjernika, već se često zatvaraju u samodostatnost vlastitih skupina. Takva duhovnost onda često prerasta u individualizam i nekakvu osjećajima nabijenu i sladunjavu duhovnost u kojem se možda prečesto i na pogrešan način primjenjuje dijaloški okvir Martina Bubera, odnosno Ja-Ti odnos. Takvim pristupom često u pogledu vjerskih i društvenih pitanja takva udruženja mladih nemaju nikakve stvarne koristi, a u pogledu Crkve pridonose jako malo iako bi trebali biti stupovi nove renesanse katoličke vjere. S druge strane, Merz i Orlovski savez velik su naglasak stavljali upravo na konkretne poteze mladih. Na njihovo djelovanje u životu svoje zajednice. Tako odmah na početku duhovnoga priručnika *Zlatne knjige* izdavači kažu da je svrha Orla da, među ostalim, »organizira tečajeve, predavanja, omladinske i javne sastanke zato da svoje misli raširi u sve slojeve naroda; [...] budi smisao za svetu Crkvu, za ljepotu, plemenitost srca i uglađeno vladanje; njeguje uopće

¹⁰ Usp. isto, 10-11.

¹¹ Ivan Merz. *Sabrana djela. Zlatna knjiga*, ur. B. Nagy, III, Zagreb, 2012., 281.

¹² Isto, 286.

u narodu zanimanje za sva velika pitanja; širi posvuda smisao za urednost, čistoću i dobar ukus te svakom prilikom upozorava na važni apostolat koji u katoličkoj obnovi vrši njegovanje prave ljepote.«¹³ Iz osobnog iskustva znam mnogo svojih prijatelja koji će reći da su katolici, koji će povremeno čak i otići na svetu misu, ali u njima nema nikakvoga žara. Oni su poput iskrice koju će svaki vjor ugasiti. S druge strane, imam prijatelje koji zaista nastoje živjeti svoju vjeru. Oni to čine prema današnjim standardima. Tijekom korizme odlazit će svakoga vikenda redovito u izlaske u noćne klubove, ali će se zato prijaviti na križni put mladih, ili otići na koncert duhovne glazbe. Tako će zadovoljiti svoju potrebu za duhovnošću ili pak religioznošću. Dakle, iz njihove se duhovnosti ne očituju nikakve važnije promjene u životu. Već smo rekli koji su tomu uzroci. A evo što dr. Merz piše o mladim Orlovima nakon nekog vremena provedenog u Orlovskom savezu: »Nema više psovke, nema ni pijančevanja nedjeljom. [...] Đaci su sami na glavnoj skupštini zaključili da neće plesati. [...] Orlice su vrlo dobre. Ne pleše ni jedna nijednoga plesa, sve su u Marijinoj kongregaciji; svaka ide na svetu misu i pričest, nema ljubakanja s muškarcima, šire dobro štampu. [...] Orlovi razumiju: apostolat nošnje i zabave bez plesa, apostolat štampe i javnoga nastupa za nju.«¹⁴ Može bitno je rješenje, stoga, povratak upravo tim vrijednostima u odgoju mladih. Osobita je zadaća duhovnika organizacija mladih da ih poduče ljubavi prema Presvetom Trojstvu, Blaženoj Djevici Mariji, svetoj Majci Crkvi, Svetome Ocu, biskupima i svećenicima jer »Orao je dužan svetoj Crkvi odanost i ljubav.«¹⁵

Tjelesni i spolni odgoj mladih

U vremenu tjelesnoga dualizma, s jedne strane, nailazimo na bildanje mišića, a, s druge strane,

suočavamo se s velikim problemom pretlosti s kojim se osobito kao narod susrećemo, stoga vrijedno je ponovno otkriti što je naš blaženik Merz govorio i pisao o tome. U sedmom poglavlju *Zlatne knjige* govori Merz o važnosti tjelovježbe. Ona, naravno, za njega nije današnja »perverzija« tjelovježbe u kojoj je ujedno uklopljen i zen-budizam. Već je cilj tjelovježbe da u zdravom tijelu bude čvrsta podloga za ostale dimenzije ljudske osobe: »Orao se mora skrbiti za tjelesno zdravlje zato jer zdrava duša, krjepka volja i bistar um prebiva redovito samo u zdravom tijelu.«¹⁶ Osim toga: »Tjelesni odgoj ide učiniti ljudsko tijelo poslušnim duši koja vrši volju Božju. Kod omladine tjelesni odgoj ima još jednu posebnu zadaću, a ta je da nezreli spolni nagon učini podložnim volji i tako pripomogne odgoju čista naraštaja.«¹⁷ Cilj je svakoga katolika da se upravo vrati ona prirodna ravnoteža u odnosu između duha i tijela, a to je da duh mora nadjačati tijelo. Da se to postigne, ključna su tri elementa: odjeća, euharistija i tjelesni napor.¹⁸ Posljednja dva prilično su jasna: blagovati Gospodina u svetoj pričesti i duhovno se izgrađivati te u tjelesnom naporu dati sve od sebe. Međutim, vezano uz to prvo načelo odijevanja: danas su stvari izopačene. Naime, ružne scene djevojaka i muškaraca u oskudnoj i pripijenoj odjeći nikako ne služe na izgradnju čednosti mladih katolika. Stoga bi se katolik koji želi živjeti po primjeru Ivana Merza trebao kloniti takvih mjesta jer ona ne predstavljaju onu idejnu misao Ivana Merza o tjelovježbi koja je u službi duha, a ne požudnih pogleda očiju. Upravo se na to nastavlja spolni odgoj. Koliko ironično danas biva govoriti o čednosti! Zajtjevi koje Merz stavlja pred nas nekima se čine potpuno promašenima i potpuno zaostalima. Ipak, za one čedne duše koje bi htjele rasti u čistoći poručuje Merz i danas: »Omladini prijeti najveća opasnost da zapadne bilo mišlju, bilo djelom u bludni grijeh. Stoga je odgoj čistoće

¹³ Isto, 286.

¹⁴ Usp. Ivan Merz. *Sabrana djela. Rukopisi*, ur. B. Nagy, VI, Zagreb, 2015., 137-140.

¹⁵ Ivan Merz. *Sabrana djela. Zlatna knjiga*, ur. B. Nagy, III, Zagreb, 2012., 299.

¹⁶ Isto, 303.

¹⁷ Ivan Merz. *Sabrana djela. Ljudsko tijelo i tjelesni odgoj*, ur. B. Nagy, V, Zagreb, 2014., 281.

¹⁸ Usp. isto.

[...] najvažnije poglavlje svakog omladinskog odgoja. Omladina koja izgubi nevinost, redovito otpada od vjere. [...] Narodi koji više ne vjeruju u istočni grijeh, u tjelesno ropstvo u koje duša može zapasti uslijed grijeha, više i ne paze na odjeću i hodaju goli i polugoli. [...] Tako je npr. suvremena ženska moda povodom smrtnih grijeha jer se smrtno ne sagriješi samo činom već i mišlju.«¹⁹ U školama, naravno, o toj tematici mladi neće čuti. Što i očekivati od tog bezličnog aparata u službi države u kojem se tek pojedinci izdižu pokušavajući zaustaviti sunovrat u koji kao društvo idemo? Međutim, ono što još više brine je da i u Crkvi nedostaje takvoga govora. Općenito nam je govor postao blag, politički korektan, skriven u vlastitu sigurnost. Već su spomenuta današnja udruženja mladih. Na njihovim se susretima okuplja priličan broj mladih od 18 do više od 30 godina. Ono što me je zapanjilo da se tamo ukorijenio sindrom Petra Pana. Naime, dobar dio njih jednostavno ne želi odrasti! Umjesto da svoje večeri provode u krilu svojih obitelji, sa svojom djecom, oni to često odlučuju zamijeniti neu-

kusnom glazbom u zajedništvu drugih koji slično ili isto misle. A, ipak, Merz tvrdi da su mladi prije svega pozvani na bračnu ljubav kojoj je cilj u prvom redu dijete: »Bog je u muža i ženu stavio nagon poradi djeteta. [...] Bog hoće da se rađaju djeca jer hoće da se na zemlji ljudski rod množi, da bude što više besmrtnih duša koje će jednom gledati samoga Boga i slaviti ga.«²⁰ To je temeljno poslanje mladih danas: imati obitelj i biti otvoreni daru života. To je prilika za obnovu vjere hrvatskoga naroda. Nikakvi koncerti duhovne glazbe, susreti i ostali događaji neće imati smisla ako zanemarimo to temeljno poslanje mladih. Odrasti znači prihvatiti odgovornost koju netko kao pojedinac ima u odnosu na društvo. Znači odvojiti se od sebe i svoga egoizma.²¹ Zato je važno prvo rasti u čistoći srca i očiju, ali i u dobi koja to od mladoga čovjeka traži, biti spreman preuzeti na sebe odgovornost stvaranja vlastite obitelji na izgradnju Crkve i društva, a sve to počiva na temeljitom tjelesnom i spolnom odgoju.

Zaključak

Nakon svega rečenoga nije potrebno mnogo riječi u *Zaključku*. Potrebna je tek nada u renesansu vjere i društva. Nada da će se mladi probuditi iz zimskoga sna u koji su ih stavili njihovi roditelji i stariji. Uzdamo se Gospodnju pomoć i zagovor našega blaženika Ivana Merza. Njegova ljubav prema Gospodinu nama je svjetlo. Njegova pamet naš put. Njegova ljudskost naš uzor i zato neka mu čete mladih pjevaju u nebesku slavu:

»Opremi čete pune sveta žara.

Da, pune žara, pune ideala

I pune čežnje za preporod sv'jeta,

I pune snage za bojeve Krista

I za pobjede kraljevstva mu sveta.«²²

²⁰Ivan Merz. *Sabrana djela. Ti i ona*, ur. B. Nagy, III, Zagreb, 2012., 332.

²¹Usp. isto, 333.

²²To je izvadak iz pjesme *Vitezu križa* koju je godine 1934. napisao don Jure Dulčić.

¹⁹ Isto.

Karlo STRIŠKOVIĆ

Nepoznati hrvatski blaženici

Uvod

Kada promatramo ponašanje današnjih milenijalaca, ali i drugih generacija, osobito korisnika internetskih platformi kao što su *Facebook*, *Instagram*, *TikTok* i sličnih, ne možemo ne primijetiti jednu specifičnu poveznicu koja ih sve jednako dodiruje, a to je da svi žele biti jedinstveni! Stoga se u današnjem vremenu većina osoba suočava sa svojevrsnom krizom identiteta, a na scenu stupaju takozvani *influenceri* koji se obilato koriste takvom krizom, te svojim ne baš visoko akademskim nastupom oblikuju naš pogled na svijet. Prosječni Hrvati odmahuju rukom na te probleme, često uz komentar ili dva o tome kako se to neće dogoditi kod nas, kako zaostajemo za Amerikom i, stoga, nema razloga za brigu. Međutim, možemo li se sjetiti koja je jedinstvenost hrvatskog naroda u svijetu? Što nas čini drukčijima od drugih? Nogomet? Ne, i drugi su narodi uspješni u toj igri. More? Također postoje prelijepa plaže diljem svijeta. I kada biste nastavili promišljati o tome, vjerojatno bi vam ponestalo ideja. Pa koja je onda naša jedinstvenost? Nervozno se pitate. To bi bilo upravo kršćanstvo, to jest *predziđe kršćanstva*, naslov koji nam je Sveta Stolica uputila kada su naši prostori bili jedini štit koji se suprotstavio navalama turskih osvajača. Doživljavali smo velike gubitke, naši junaci jurišali su u smrt, ali nikada se nismo pokorili. Danas je, nažalost, taj nacionalni i vjernički ponos uništen. Dodvoravamo se raznim skupinama društva samo da ih ne uvrijedimo, objeručke prihvaćamo kulture drugih naroda čime zanemarujemo svoju kulturu, odričemo se svoje, krvlju kupljene, neovisnosti samo da se dodvorimo europskim političkim centrima. Stoga želimo proviriti u tamni kutak prošlosti i obasjati, barem djelomice, neke ne toliko poznate hrvatske blaženike te pokazati da i mi kao vjernički hrvatski narod imamo svoj identitet i da ga se ne trebamo sramiti.

Tihi i skromni kuhar

Blaženi Jakov Zadranin, u dokumentima zapisan kao Ilirski (*Illyricus*), Zadranin (*di Zara*), Slaven (*Schiavone*), Dalmatinac i slično, bio je skroman brat laik franjevačkog reda. Rođen je u Zadru oko 1400. godine. U dvadesetogodišnjoj stupa u samostan sv. Frane u Zadru. Kad je kustos (zamjenik provincijala) trebao poći na generalni kapitul Reda, Jakov ga je pratio na putu i nakon kapitula zaželio je ostaniti u Provinciji sv. Nikole biskupa (u Bariju). Živio je u raznim samostanima, bio je čovjek molitve i vrlo marljiv u svojim svakidašnjim zaduženjima. Radeći u kuhinji i spremajući braći hranu, stalno je živio u Božjoj prisutnosti, a sam pogled na vatru koju je ložio i na njoj spremao svoje gastronomske specijalitete poticao ga je na razmišljanje o prolaznosti svijeta i o paklenim mukama. Godine 1482., u vrijeme crne smrti, neumorno i s velikom karitativnom ljubavi pomagao je oboljelim i stigmatiziranim bolesnicima da lakše podnose

svoje muke. Bio je osobito pobožan Kristovoj mucij i Mariji, vršio je pokornička djela, predavao se dugotrajnoj molitvi i kontemplaciji, pa je više puta padao u zanose. Bog ga je još za života obdario karizmama proroštva i čudesa.

Umro je na glasu svetosti 27. travnja 1490. godine u samostanu u Bitettu, nedaleko od Barija.

Neposredno nakon smrti Božji puk počeo mu je iskazivati štovanje i zazivati ga u svojim molitvama. Sagrađena je posebna kapela u kojoj se čuva njegovo tijelo. Papa Klement XI. odobrio je njegovo štovanje 1700. godine za cijeli franjevački red. Leon XIII. dopustio je da se štuje u Zadarskoj nadbiskupiji, a najnoviji Časoslov i Misal franjevačkih zajednica hrvatskoga jezičnog područja donosi tekstove za liturgijsko štovanje blaženog Jakova. Vjernici Bitetta 1989. donijeli su u Zadar blaženikovu sliku i njegove relikvije.

Kristu vjeran pomorac

Blaženi Gracija, pravim imenom Pavao Krilović, rođen je u malome selu Muo nedaleko od Boke kotorske 27. studenoga 1438. godine. Boka kotorska i cijela okolica u to su vrijeme pripadale Mletačkoj Republici, a samo vrijeme i obiteljsko podrijetlo odredilo je Gracijin životni put u svjetlu ribara i težaka. Služio je na trgovačkom brodu koji je plovio Jadranom i prevozio teret. U ljeto 1468., dok je brod bio usidren u venecijanskoj luci, Gracija je imao priliku slušati tadašnjeg pučkog misionara, augustinca blaženog Šimuna iz Camerina. Riječi koje je blaženi Šimun izgovarao bile su kao sjeme koje je palo na plodno tlo Gracijeva srca. Gracija je u tom trenutku bez oklijevanja odlučio se potpuno posvetiti Bogu. Dobivši pristanak roditelja, mladi je mornar pošao u samostan pustinjaka sv. Augustina nedaleko od

Padove, a dobivši ime Gracija, počeo je živjeti siromašnim redovničkim životom. Odlikovao se skromnošću, poniznošću i osobito poslušnošću prihvaćajući pravila redovničkog života, također je primjenjivao i flagelaciju kao izraz stroge askeze. Sam Gracija, baš kao i blaženi Jakov, nikad nije postao svećenik, već je služio kao brat laik, obavljao je službu sakristana i ministranta. Jednoga dana, dok je radio u samostanskom vrtu, doživio je mistični doživljaj gdje je vidio unutrašnjost samostanske crkve u kojoj je svećenik slavio svetu misu. Taj je svećenik u svojim rukama držao Dijete Isusa obasjanog zrakama. Taj događaj brzo se proširio među vjernicima koji su počeli hodočastiti u taj inače miran samostan. Nakon 15 godina askeze blaženi Gracija odlazi u samostan na otoku Sveti Kristofor kod Venecije. I ondje Gracija živi primjernim monaškim životom trapeći se i odričući svake ugone. Nosio je grubo tkano odijelo i uvijek hodao potpuno bos. U svojoj ćeliji nije imao nikakvog namještaja osim daske na kojoj je spavao. Cijelog je dana izvršavao svoje redovničke dužnosti uz koru kruha i gutljaj vode jer meso nikada nije jeo. Takav život bio mu je izvor snage i ljubavi prema prisutnome Gospodinu. Sate i sate, osobito noću, provodio je u molitvi pred Presvetim. Tamo je proveo posljednje godine svoga života i sveto preminuo u sedamdesetoj godini.

Tijelo mu je najprije bilo položeno u zajedničku grobnicu da bi ubrzo bilo ekshumirano i položeno u mramorni sarkofag i izložen na trajno štovanje. Nakon pada Napoleona pustinjaci svetog Augustina napustili su otočić Sveti Kristofor i tijelo blaženog Gracije darovali njegovu rodnom mjestu. Tako je nakon 250 godina u velikome narodnom slavlju lađa vratila u rodno selo najvećeg sina toga primorskog mjesta. Papa Leon XIII. odobrio je trajno štovanje skromnog redovnika i Graciju 1889. godine proglasio blaženim. Gracijevim posredovanjem događala su se čudesna ozdravljenja u Veneciji. Ozdravljali su bolesni, gladni primali hranu, goli odjeću,

a osobito oni u nemiru i svađi odlazili bi nakon susreta s Gracijom pomireni i sretni.

Istarski sveti Franjo

Blaženi Julijan iz Bala rođen je oko 1300. godine. Mladi Julijan stupio je u franjevački red te je nakon teološkog studija zaređen je za svećenika. Većinu redovničkog života proveo je u istarskom samostanu svetog Mihovila, blizu Bala. Putovao bi istarskim selima i gradovima propovijedajući i dijeleći sakramente. Umjetnici ga često prikazuju s knjigom i križem u ruci jer je uvijek nastojao unijeti spokoj među ljudima nasljedujući tako geslo svojeg duhovnog oca svetog Franje, mir i dobro. Bio je poznati ispovjednik širom Istre te su ga posjećivali mnogi vjernici u samostanu tražeći sakrament pomirenja i savjete. Izgarao je, skromno poput svijeeće, za naviještanje Božjeg kraljevstva. Tako je i preminuo; skromno, u tišini svoje samostanske ćelije.

Narod ga je odmah nakon smrti počeo častiti kao sveca. Postao je zaštitnikom grada Bala te se dan njegove smrti slavio kao Dan općine. Taj bi se dan proslavio misom, svečanom procesijom i velikim narodnim slavljem. Čak je i papa Pio VI. posebnim breveom vjernicima podijelio oprost za taj blagdan. U 16. stoljeću franjevci napuštaju samostan sv. Mihovila, stoga se osniva bratovština koja se brinula za štovanje blaženika. Krajem stoljeća vjernici su prenijeli tijelo blaženog Julijana u župnu crkvu gdje je bio izložen na štovanje mnogih hodočasnika diljem Hrvatske, Italije i Slovenije.

Drinska mučenica

Kata Ivanišević rođena je 25. studenoga 1893. u selu Godinjaku kod Nove Gradiške u obitelji Nikole i Tere, rođene Šimunović. Krštena je sljedećeg dana, 26. studenoga, u župnoj crkvi sv. Antuna u Starom Petrovu Selu. U obitelji

Ivanišević rodilo se jedanaestero djece od kojih je petoro rano umrlo. Osnovnu školu pohađala je u svom rodnom mjestu. Nakon četvrtog razreda morala je prekinuti školovanje zbog siromaštva. I tako s jedanaest godina ostaje kod kuće pomažući roditeljima u podizanju velike obitelji. Pokazivala je veliko zanimanje za životopise svetaca koje je čitala u slobodno vrijeme ili čuvajući stado na paši. Ono što je pročitala, pripovijedala je djeci i vršnjacima koji su se rado okupljali oko nje. S prijateljicama je često išla u crkvu u Zapolju i u Starom Petrovu Selu gdje je rado predmolila pučke pobožnosti.

Kata je svoju želju i odluku da postane redovnica priopćila roditeljima kada je imala osamnaest godina. No majka se usprotivila njezinoj odluci. Poslije majčine smrti primljena je u družbu Kćeri Božje ljubavi u Sarajevu 1914. Nakon nekoliko mjeseci privikavanja i učenja njemačkog jezika odlazi u Beč te u kući matici započinje njezin redovnički odgoj. U novicijatu je dobila ime sestra Marija Jula. Privremene zavjete polaže 16. kolovoza 1916. u samostanskoj crkvi Majke Divne u Beču, a doživotne 29. srpnja 1923. u samostanskoj crkvi Kraljice Svete Krunice u Sarajevu. U istu družbu stupit će poslije i njezina mlađa sestra Mara, tri nećakinje i jedna pranećakinja. Odmah nakon položenih zavjeta s. Jula iz Austrije odlazi u Bosnu. U svom redovničkom životu djelovala je na mnogim mjestima i obavljala različite dužnosti, od domaćinskih poslova i onih iscrpljujućih na zemljišnim posjedima družbe do rada u sirotištu (u Zagrebu) i službe poglavarice zajednice u više navrata. Kao juniorka živi sedam godina u Breškama, nedaleko od Tuzle, u zajednici s velikim zemljišnim posjedom. Zbog narušenog zdravlja i problema sa srcem godinu dana provodi u Sarajevu na oporavku. Nakon toga vraća se ponovno svakodnevnim dužnostima preuzimajući i nove službe koje su joj povjere-

ne. Godine 1932. imenovana je poglavaricom zajednice na Palama gdje ostaje do dana odvođenja u zarobljeništvo 11. prosinca 1941. Toga su dana četnici sa svih strana opkolili i potom zauzeli samostan te su puškama istjerali sestre ne dopustivši im ni da se odjenu prikladno za vanjsku hladnoću. Tu započinje njihov četverodnevni križni put u četnički zapovjedni stožer za istočnu Bosnu u Goraždu. Na tome je putu s. Berchmana zbog onemoćalosti zadržana u Sjetlini. Ostale sestre stigle su u Goražde 15. prosinca 1941. Po dolasku su četnici sestre odveli u vojarnu gdje su ih grubo prihvatili i zatvorili u prostoriju na drugom katu. Uvečer je skupina četnika nahrupila u njihovu ćeliju zatraživši od njih da se odreknu redovništva i ponudili im službu bolničarki uz uvjet da im se prethodno podaju. Sestre su to bez imalo razmišljanja odlučno odbile. Na pojačano četničko navaljivanje sestre su izrazile spremnost da im budu bolničarke, kuharice ili sluškinje, ali jasno otklanjajući svaku mogućnost da budu sredstvo njihove pohote jer je njima njihovo redovničko određenje, zavjet Bogu i vlastitoj duši, sveto. Četnici su ih, prethodno im zaprijetivši da će ih, ne podaju li im se, zaklati, neko vrijeme ostavili same očekujući da će se one slomiti i predomisli. Kad su se vratili, bili su pripiti i nasilniji. Imali su potrebu ne samo zadovoljiti svoju požudu nego i obeščastiti sestre i sve ono sveto u čemu su one prepoznavale vrijednost svoga života, svoje službe. Budući da su sestre još odlučnije izražavale svoje protivljenje njihovim nečasnim i niskim namjerama, četnici su nasrnuli na njih. Udarali su ih i počeli s njih trgati odjeću. Sestre su im se svim silama opirale. No, kad je uvidjela da će ih oni svojim tjelesnim snagama nadjačati, s. Jula naglo je otvorila prozor i pozvala sestre da je slijede. Uz vapaje: »Isuse, spasi nas!« ona je kroz prozor skočila prva. Sestre su je spremno slijedile. Sestra Bernadeta skočila je zadnja. Budući da visina nije bila velika, pad su sve preživjele. Ostale su pod prozorima ošamućene od pada s visine i polomljenih udova. Sestra Bernadeta bila je najviše stradala i onesvijestila se zbog udarca pri padu. Četnici su pojurili za njima te

su svakoj od sestara zadali niz uboda noževima, a uz to im izmasakrirali i oskrvnjavili tijela. Potom su ih odveli do obližnje obale Drine i ostavili da tamo leže. Neke su sestre, prema kazivanju svjedoka, tada još bile polužive. Sljedećeg dana grobar je, po četničkom nalogu, tijela s kojih je u međuvremenu strgnuta sva odjeća gurnuo u Drinu te ih je matica rijeke odnijela. Dana 23. prosinca 1941. dva su četnika došla po sestru Berchmanu da je, kako su rekli, odvedu ostalim sestrama. Govorilo se da je ubijena pod pračanskim mostom. Prača je desna pritoka Drine. Tako je s. Berchmana nakon smrti pridružena svojim sestrama i vodama Drine i u nebeskoj slavi. Sestra Marija Jula zajedno s ostalim »Drinskim mučenicama« proglašena je blaženom 24. rujna 2011. u Sarajevu.

Završna riječ

Naši blaženici izvor su nadahnuća za vjerodostojan kršćanski život i pravo blago koje tek čeka da bude detaljnije otkriveno. Njihovi životi trebaju nam biti kompas koji pokazuje smjer prema ostvarenju Božjeg kraljevstva već ovdje na zemlji. Iako su djelovali u svoja davna vremena i sukobljavali se s tadašnjim povijesnim izazovima i problema, nisu ustuknuli pred napastima i prepustili dirigentsku palicu đavlu, već su se ustrajno borili i zaslužili *neuvele vijenac slave* (1 Pt 5, 4b). Upravo zato potrebno je naše hrvatske blaženike intimnije upoznati, ući u dijalog s njima, imati njihove likove (sliku, ikonu ili kip) u svojim domovima i zazivati ih u potrebama života. Kako je tužno kada prednost dajemo drugima i drugačijima, a svoje velikane nećemo ni pogledati jer nisu na glasu kao oni koji bezuvjetno ispunjavaju svaku, pa i najbanalniju, želju. Tko nas može bolje razumjeti doli naš zemljak koji je proživio isto što i mi. Stoga je potrebno raširiti štovanje naših svetaca i blaženika u narodu, proučavati njihove životopise te pripovijedati našoj djeci o njima. Tada možemo biti sigurni da ćemo imati njihov zagovor pred Gospodinom.

Izvor: službena stranica Hrvatske Biskupske Konferencije (www.hbk.hr)

Stjepan KUHARIĆ (prir.)

Duhovno izgrađivanje i sazrijevanje u bogoslovnoj formaciji

Intervju s novim duhovnikom vlč. mr. sc. Stjepanom Matezovićem

Nova sjemenišna i akademska godina 2022./2023. u đakovačkom Bogoslovnom sjemeništu donijela je nova poglavlja u životu zajednice. Ovdje se ponajprije misli na promjenu u vrhu poglavarstva, odnosno odgojitelja koji su zaduženi za izgradnju budućih svećeničkih kandidata. Dekretima nadbiskupa Đure Hranića za novog vicerektora odabran je dr. Davor Senjan, a u službu duhovnika nam dolazi mr. sc. Stjepan Matezović. Našim donedavnim poglavarima i odgojiteljima vlč. Krešimiru Čturi i msgr. dr. Karlu Višatickom iskazujemo veliku zahvalnost za sve čime su pridonijeli našoj zajednici te im želimo obilje Božjeg blagoslova na njihovu daljnjem svećeničkom hodu. Nastavljajući u tom duhu i raspoloženju, našim novim poglavarima želimo srdačnu dobrodošlicu te se radujemo i nestrpljivo iščekujemo neke nove, možda do sada nepoznate izazove koji nam slijede u našoj daljnjoj pripravi za svećeništvo. U nastavku ovoga priloga donosimo razgovor s našim novim duhovnikom, mr. sc. Stjepanom Matezovićem.

● **Duhovniče Stjepane, svaki intervju uvijek započinjemo s nekim osnovnim informacija o samom sugovorniku. U tom smislu, možete li nama i našim čitateljima kao uvod reći nešto malo više o samome sebi. Vaš svojevrsni put koji Vas je doveo do mjesta gdje ste sada.**

Započeti govoriti o sebi ne mogu bez spomena mjesta gdje sam odrastao i svoje obitelji. Dolazim iz Mrzovića, malenog mjesta nedaleko

Đakova, filijale župe Pohođenja BDM Vrbica. Po dolasku iz Dalmacije, točnije Trogira, svoje djetinjstvo od pete godine života sam proveo u tom pitomom i malenom mjestu kao drugo, ujedno i najmlađe dijete svojih roditelja Katice i pok. Nikole. Djetinjstvo sam dijelio s jednim starijim bratom koji je uvelike utjecao na moj put prema svećeništvu jer mi je bio svojevrsni uzor. Uz njegov primjer ministriranja sam i sam to poželio biti i činiti i mogu reći sa sigurnošću da je to bio i početak moga svećeničkog

poziva. Predano ministriranje, uzor tadašnjeg župnika Zorana u meni je rađao djetinju želju za biti svećenikom. Ne ulazeći u detalje, a opet otkrivajući osnovno, mogu reći da je ta želja započela svoju konkretnu realizaciju odlaskom u dječjačko, tzv. malo sjemenište na Šalatu, gdje sam boravio četiri godine i završio srednjoškolsko obrazovanje u Nadbiskupskoj klasičnoj gimnaziji u Zagrebu. Odluka i želja nije se promijenila s mladosti nego dobila konkretniju jasnoću te sam svoj put kroz pet godina filozofsko-teološkog studija započeo i dovršio u Đakovu te istovremeno i nastavio svoju formaciju prema svećeništvu u ovom našem Bogoslovnom sjemeništu. Hvala Bogu, sada sam sedmu godinu svećenik i polako se skupljaju te godine »stažak«.

● **Sami ste rekli da ste relativno još uvijek mlad svećenik. Iz tog razloga pretpostavljam da se još uvijek sjećate Vaših dana provedenih u Bogoslovnom sjemeništu ovdje u Đakovu. Možete li nam ispričati Vaš doživljaj ove institucije te ima li kakvih većih razlika i promjena u današnjoj formaciji svećeničkih kandidata i onda kada ste se Vi ovdje nalazili?**

Bez obzira na mladost ili iskustvo i zrelost svećeničkog života dani u Bogoslovnom sjemeništu, vjerujem, ostaju svima nama u živom sjećanju. Bogoslovno sjemenište u nekom pravnom smislu uistinu jest institucija, ali ako me se već pita za moj doživljaj te institucije onda bih je nazvao kuća. Moj doživljaj Bogoslovnog sjemeništa jest uistinu poput kuće u kojoj sam proveo većinom prekrasne dane formacije i jedan dobar dio svojega života. Kuća je ona koja formira, oblikuje, daje priliku rasti te zato donosi i lijepje, prekrasne trenutke, ali i one ne tako lijepje koji pripadaju procesu odgoja. Ipak s nekim odmakom čovjek se uvijek vraća na ono lijepo i u svjetlu toga lijepog i promatra Bogoslovno sjemenište. Ukratko, Sjemenište je za mene vlastita kuća moga ljudskog i svećeničkog puta, sazrijevanja u kojoj sada ne uočavam prevelike promjene osim smanjenja broja ukućana u toj istoj kući. ☺

● **Kao pravi novinari otkrit ćemo našim čitateljima i jednu zanimljivost koja na prvi pogled može zvučati i čudno. Vi ste još student, tj. doktorand kojem je u tijeku pisanje doktorske disertacije iz područja duhovnosti. Vezano uz to, jeste li nekada u svojim razmišljanjima pomišljali na to da ćete jednog dana biti jedna od osoba odgovorna za formaciju budućih svećenika? Možete li nam otkriti kakva je bila Vaša reakcija i osjećaj kada Vas je nadbiskup poslao na studij u Rim?**

Uh! U ovom pitanju je dosta potpitanja o čemu bi se mogao napraviti poseban intervju. Međutim, istina je ono što je izrečeno. Uz duhovničku službu u našem Sjemeništu još uvijek sam student, doktorand i trudim se raditi na pisanju doktorske disertacije kako bi i ta faza moje specijalizacije, a rekao bih i svećeničke formacije dobila svojevrstni završni pečat. Vraćajući se u prošlost, otvaramo neke zanimljive teme, okolnosti, pa i bujicu pomiješanih osjećaja. Iskreno

moram priznati da u počecima svoga svećeništva nisam razmišljao da ću jednoga dana kao svećenik biti u ovom poslanju u kojem jesam. Bijaše to prva godina moga svećeništva i godina predivnog iskustva i radosti vršenja službe župnog vikara u konkatedralnoj župi u Osijeku. Tamo me je zadesio nadbiskupov poziv, a onda u kasnijem razgovoru i priopćavanju odluke i potrebe za daljnjim studiranjem i specijalizacijom iz područja duhovne teologije. Kao i većinu nas takve promjene i odluke, a pogotovo kada je čovjeku negdje lijepo, kao što je meni bilo na župi, uzdrmaj, iznenade. Osjećaji bivaju pomiješani, strah i osjećaj nedostojnosti pa i nesposobnosti, unatoč vjeri onih koji su te pratili tijekom formacije. Tako je bilo i kod mene: prvotni šok, zatim sabiranje, konzultiranje i razgovor s bliskim prijateljem svećenikom koji je već i sam bio u tijeku specijalizacije svog područja, a onda predanje u molitvi Gospodinu dovele su do jasnoće očitovane u odluci prihvaćanja daljnjeg studiranja. Sada na sve to gledam s osjećajem iznimne zahvalnosti, ali i snažnije vjere u prst Božje providnosti očitovane u odluci i izabranju od strane nadbiskupa

kao oca i pastira. Trenutni osjećaji jesu, s jedne strane zahvalnost, ali i s druge velika odgovornost prema stvarnosti duhovnog očinstva koja me čeka, a koje će valorizirati jedino plodovi u budućnosti. No kao i u svemu dosad neka Duh Božji vodi, jača, hrabri i upravlja.

● **Uistinu, dalo bi se o tome slušati i razgovarati još dugo. Ipak, kako i sami kažete, Božjom providnosti ste u našem Sjemeništu. U ovih nekoliko mjeseci, kakvi su vaši dosadašnji dojmovi i iskustva s ovom našom, brojem malom, ali duhom i vjerom jakom bogoslovskom zajednicom? U kojoj mjeri Vi osobno vidite doprinos duhovne dimenzije ljudske osobe unutar odgojnog puta prema svećeništvu?**

Uz smijeh moram reći da ovo prvo pitanje može biti i trik pitanje. Kao što su Isusa, Učitelja, lovili u riječi, da ne kanite i vi mene uloviti? Šalimo se malo, ali ako ozbiljno pristupimo ovom pitanju onda je moj odgovor da su mi dojmovi pozitivni. Treba itekako cijeniti i sa zahvalnošću gledati na sve dobro i plemenito što su prijašnji duhovnici činili i darovali vama

bogoslovima, našoj kući, te na taj način i meni puno toga dobrog ostavili u polog. Dojmovi su pozitivni jer se od prvog dana kod većine osjeća duh otvorenosti, povjerenja i želje za duhovnim rastom i sazrijevanjem. To je, rekao bih, prvi preduvjet za stvaranje plodnog ozračja za dijalog i suživot s Onim koji nas je sve pozvao, vječnim Učiteljem života i istinske sreće, Isusom, a zbog kojega smo svi mi ovdje, svatko sa svojom ulogom. Uloga i mjera doprinosa duhovne dimenzije, tj. duhovnosti u životu budućih, ali i sadašnjih svećenika je prevažna, usudim se reći temeljna. Crkva nam je po tom pitanju jasna i ulogu duhovne formacije možemo sažeti u tri stvari: odgovajati za osobno, intimno jedinstvo s Kristom, za važnost kontinuiranog i planiranog duhovnog vodstva te za jačanje u odluci potpunog predanja u življenju ideala evanđeoskih savjeta. Slijedeći taj i takav put Crkve uspijem li makar malo svojom službom i primjerom probuditi i ojačati u budućim svećenicima ljubav

prema svećeništvu i vjeru u snagu i dragocjenost tog nezaslužnog Božjeg dara smatrat ću povjereno mi poslanje plodonosnim.

● **Svjesni smo da se s različitih aspekata neprestano govori o padu broja zvanja, bilo da se to odnosi na zvanje posvećenog života, bilo na bračno-obiteljski poziv. Kako Vi na to gledate? Što bi ste poručili današnjim mladim ljudima koji ne znaju ili su u strahu odgovoriti na Božji poziv?**

Ne umanjujući ozbiljnost situacije u društvu, a posljedično razumljivo i u Crkvi po pitanju spomenute, nazovimo je, krize na istu gledam možda iz jedne druge perspektive koja se očituje u pogledu na ono/one koje imamo, a ne na one koje nemamo. Drugim riječima, usmjeriti nam je snagu na vas »malo stado« koje nam je darovano i koje je bilo hrabro odazvati se i učiti se prihvaćati odgovornost. Smatram da takva perspektiva daje nadu koje nam svima

nedostaje. S druge strane takva perspektiva daje i mogućnost usmjeravanja svojih ljudskih, duhovnih, intelektualnih i pastoralnih snaga u odgoj za odgovornost i hrabrost snažnijeg svjedočanstva ljepote Božjeg poziva bilo koje vrste. Svjesni smo i demografije, svjesni smo i iseljavanja, disfunkcionalnih obitelji, gubitka i relativiziranja svih Božjih vrednota, ali put vidim u usmjeravanju svih svojih snaga na ono što imamo, istovremeno sklapajući ruke na molitvu. Tu gestu i stvarnost molitve, koja je nekada bila prisutna u tolikim našim župnim zajednicama potrebno je uvijek iznova, ne umarajući se, poticati i obnavljati. Uvjeren sam da mladima ne treba ništa poručivati nego primjerom pokazati ljepotu otkrivanja i usklađivanja vlastitog života s Božjom voljom. Potrebno im je donositi hrabrost i poticaj da se ne boje sazrijevati i preuzimati odgovornost u odlukama za svoj život, općenito, a onda još jače u specifičnosti odazivanja na Božji poziv. Dakle, mladima, uvjeren sam, ne trebaju riječi, nego primjer. Primjeri će ih učiniti hrabriji. Zato je pred svima nama odgovornost.

● **Mi mladi smo budućnost. Tako nam barem kažu. Osim što ste duhovnik također ste i profesor na našem KBF-u. Kakva su Vaša prvotna iskustva sa studentima te što bi im preporučili?**

Iskustvo sa studentima našeg Katoličkog bogoslovnog fakulteta započeo sam već prošle akademske godine dok sam se još nalazio u Rimu. Proforska iskustva su mi zanimljiva u najispravnijem smislu te riječi te jednako tako dojmiva. Lijepo je kada mi se i na toj razini prije svega kao svećeniku, a onda kao profesoru duhovnosti pruža mogućnost donijeti nešto vama mladim ljudima na intelektualno-duhovnoj razini. Jedno lijepo iskustvo, koje je tek u povojima i još uvijek započinje i dobiva svoje jasne obrise. Znam studentima odmah na prvom predavanju reći, ono što su i nama znali govoriti: teološki fakultet se studira na koljenima... O da, ponekad to izgleda kao samo jedna lijepa fraza s kojom je lijepo započeti ciklus predavanja određenog predmeta, ali u toj

rečenici je zapravo smisao, srž i temeljna istina sada studenata, a kasnije teologa s diplomom u ruci. Dopustiti sebi i dragome Bogu da nas odgaja i kroz studiranje jača u mogućnosti, parafrazirajući apostola Petra, davanja objašnjenja božanske nade koja prebiva u nama Božjim ljudima. Uspijemo li u tome, svi skupa možemo smatrati da smo uspjeli i plodonosno je naše studiranje.

● **Ovaj intervju bit će objavljen u našem časopisu Poziv. Za kraj, koju biste poruku željeli poslati bogoslovima, studentima, te naposljetku svim našim dragim i vjernim čitateljima?**

Na kraju mi dolaze u misli osobe koje su vjerni čitatelji ovog našeg časopisa koji su mi znali svih ovih godina reći: hoćeš li nam i ove godine donijeti onaj vaš časopis da ga pročitamo. Onda se od nekih drugih iznenadim kada shvatim da su taj »Poziv« pročitali od prvog do zadnjeg slova. Te slike bude zahvalnost za svakoga, od onog najmanjeg do najstarijeg. U tom smislu, bogoslovima bih poručio da se ne štete u osmišljavanju i stvaranju ovoga časopisa; studentima laicima da im budu podrška te da znaju i sami cijeniti stvaranje sadržaja koji će nam se i ove godine pružiti u ovom našem časopisu. Za sami kraj čitateljima, djeci, mladima, roditeljima, starijima: budite nam i dalje vjerna publika, naša inspiracija i motivacija. Svojom pomoći i svakodnevnom molitvom budite nam duhovni bedem koji će štititi zasijano sjeme Božjeg poziva i tako natopljeno molitvom vas dobrih i vjernih omogućiti da to sjeme uzraste do mjere punine Kristove. Nama je ići po Kristu i s Kristom i u Kristu ususret našem »Petrovu«, svatko u svoje vrijeme. Neka nas ljubav jednih prema drugima trajno ohrabruje, podiže i usmjerava.

Duhovniče Stjepane, zahvaljujemo Vam što ste odvojili vrijeme za razgovor. Vjerujemo kako ste se u dobrom ruhu predstavili našim čitateljima. Želimo Vam srdačnu dobrodošlicu u našu zajednicu te neka Vas prati obilje Božjeg blagoslova.

Razgovor s novim vicerektorom vlč. dr. sc. Davorom Senjanom o disciplinskom aspektu formacije

● **Poštovani oče Davore, ove godine postali ste novim vicerektorom đakovačkog sjemeništa. Osjećate li se spremnim za svoju službu? Koliko Vas je obrazovanje na to pripremio te na koji ste se način najbolje formirali za djelovanje kao odgajatelj u sjemeništu?**

Gledajući odgajateljsku službu koju sam preuzeo prošle jeseni, mogu reći kako uvijek postoji jedna razina osjećaja nedostojnosti za njezino obavljanje. Smatram kako je mene kao osobu i svećenika oblikovao ponajprije obiteljski odgoj, školovanje pa onda sjemenišna formacija. S pogledom na odgajateljsku službu koju obavljam, rekao bih da mi je uvelike pomogao studij svećeničke formacije koji sam pohađao u Rimu. On mi je ponudio jedan široki teoretski pregled kada je u pitanju odgoj budućih svećenika, ali ono što mi je još više pomoglo kako bih stekao određene kompetencije jesu praktične vježbe koje taj studij nudi. One se ponajprije sastoje od redovitih osobnih i skupinskih susreta s psiholozima (tzv. razgovora rasta u pozivu).

Pored toga tu je i mnoštvo rada u skupinama te kritički obilazak gotovo svih rimskim sjemeništa kako bi se iz konkretnih iskustava odgoja mogle naučiti i usvojiti različite prakse.

Sada nakon nekoliko mjeseci mogu potvrditi kako različita teoretska i praktična znanja koja sam stekao na studiju pomažu u obavljanju vicerektorske službe. Pri tome se uvijek trudim imati na umu kako je odgoj budućih svećenika lijepa, ali delikatna i zahtjevna uloga. Bogoslovi kojima sam poslan nisu tek neki slučaj koji treba »srediti« pa, stoga, svakoga bogoslova nastojim promatrati kao misterij s kojim Bog ima određeni plan, a ja sam poslan na njegov put kako bih mu pomogao da otkrije svoje poslanje i što vjernije ga obavlja. Povjerenu službu vicrektora doživljavam kao konkretno poslanje koje mi Crkva povjerava te, stoga, vjerujem da Bog daje potrebnu snagu i mudrost kako bi ono što činim bilo njemu na slavu.

● **Osvrnimo se sada na pitanja discipline i slobode koja su često u žiži svakodnevn**

problematike u pogledu formacije budućih svećenika. Koji su temeljni dokumenti koji obrađuju tu problematiku u kontekstu naše formacije? Molimo da nam ukratko date pregled stajališta Crkve o tim pitanjima u tim dokumentima.

Želeći govoriti o svećeničkom odgoju u svoj širini njegovih dimenzija i tema, pozvani smo prije svega pogledati u temeljne dokumente koji bi trebali oblikovati sjemenišnu formaciju. Tu bih kao nezaobilazne istaknuo *Dar svećeničkog zvanja*, *Ratio fundamentalis institutionis sacerdotalis* te apostolsku pobudnicu svetog Ivana Pavla II. *Pastores dabo vobis*.

O odnosu discipline i slobode *Ratio fundamentalis* u broju 41. sasvim jasno kaže kako

prezbiter treba imati »temeljitu formaciju i unutarnju zrelost, jer se on ne može ograničiti na pokazivanje puke glazure krjeposnih navika, na običnu izvanjsku i formalističku poslušnost apstraktnim načelima, nego je, radije, pozvan djelovati s velikom unutarnjom slobodom«. Iz toga je vidljivo kako je disciplina, ako to hoćemo tako nazivati, neophodna, ali ona nije i ne smije biti svrha sama sebi. Potrebno je s osobom doći do točke u koje će njezino djelovanje proizlaziti iz unutarnje slobode.

● **Kakav odnos između discipline i slobode možemo zamisliti za dobru formaciju sjemeništarača?**

U odnosu discipline i slobode potpuno bih se zadržao na tragu dokumenata spomenutih u

prethodnom odgovoru. Mladi čovjek, a tako i bogoslov, u mnogo slučajeva kao najveću vrijednost iznosi slobodu. Naviknuli smo svuda čuti tu riječ. Gotovo da nema prilike u kojoj se sloboda ne proklamira kao jedan od najbitnijih segmenata u životu. Čini mi se da je se najčešće suprotstavlja pravilima i uređenosti gdje je možemo doživjeti kao svojevrsnu anarhiju. Postoji ideja da se treba osloboditi svih pravila i dužnosti kako bismo živjeli slobodno. Tu dolazimo do zaključka kako se sloboda promatra vrlo suženo i ograničeno. Pored svih dimenzija koje ona ima tu se promatra samo »sloboda od«. Međutim, tu dolazimo do toga kako je bogoslovu potrebno da, nakon što stekne zadovoljavajuću razinu unutarnje slobode koja će u sebi uključivati i »slobodu od«, upozna i »slobodu izbora« i »slobodu za«.

Nakon što se oslobodi nepotrebnih vanjskih uvjetovanosti i utjecaja, ograničenja i prigušnosti, disciplina mu nudi ono nešto prema čemu se on slobodno može usmjeriti. S pomoću pravila i rasporeda, tj. discipline, bogoslov izražava kolika je njegova osobna odgovornost.

Htio bih naglasiti da je velika opasnost u pučkoj disciplini koja ne poznaje slobodnu odluku i prijanje. U tom slučaju imamo naizgled »savršenog« bogoslova koji ispunjava sve što se od njega traži, prisutan je na svim točaka, redovito polaže ispite, ali ostaje nam veliko pitanje dolazi li ono što čini iz njegove slobodne opredijeljenosti za vrijednosti koje se pred njega stavljaju ili to čini iz svoje nezrelosti kako bi izgradio lijepu sliku o sebi i bio prepoznat kao »dobar«. Disciplina usmjerava i oblikuje, ali, ako ne ide ruku pod ruku sa slobodom, u opasnosti smo odgajati licemjere i farizeje.

● Na koje ste poteškoće naišli kao poglavar u tim pitanjima?

Prije svega naglasio bih kako sam u ovom kratkom razdoblju uistinu mogao iskusiti bremenitost, ali i ljepotu odgajateljske službe koja i mene samoga neprestano potiče na rast i formaciju koja nikada ne prestaje.

Odgovarajući na postavljeno pitanje, radije bih rekao da sam susreo određene izazove, a ne poteškoće. Ako bismo polazili iz perspektive odnosa discipline, tj. stege i slobode, onda i u našoj bogoslovskoj zajednici nailazimo na različita stajališta i sklonosti. Određeni broj bogoslova smatra kako je potrebno dati puno više slobode u odlučivanju samim bogoslovima, a drugim dio pak smatra kako je potrebno uvesti još više i još stroža pravila. Rekao bih da je najveći izazov uskladiti te dvije pozicije te sam odgoj usmjeravati jednim zdravim, kršćanskim srednjim putem koji izbjegava krajnosti. To je za svakoga od nas puno zahtjevnije jer nas poziva na trajno razlučivanje koje ide onkraj gotovih recepata. Kao preduvjet takvom razlučivanju potrebna je određena doza unutarnje slobode koja omogućuje da mnoge pojave na putu sazrijevanja bude jasnije.

● Često čujemo da papa Franjo, ali i drugi biskupi i svećenici, govore o tome kakva bi formacija budućih svećenika danas trebala izgledati i koja bi očekivanja morala ispunjavati. Koliko su ideali koje nam u svojim govorima ostavlja Papa, pa i navedeni dokumenti, uopće ostvarivi i koliko je naša zajednica u tom smislu daleko od tih ideala?

Postoje određene skupine u Crkvi koje neprestano ponavljaju kako papa Franjo uopće ne govori o svećeništvu i svećenicima. To je možda površan sud zato što u brojnim svojim usmenim i pismenim obraćanja Papa ne zaboravlja spomenuti lik pastira, tj. prezbitera. On nas uvelike poziva da se oslobađamo klerikalizma i elitizma. Njegove riječi uvijek iznova upućuju poziv svećenicima da budu pastiri u pravom smislu riječi vodeći brigu o onima koji su im povjereni. Dobro nam je poznato kako Sveti Otac snažno poručuje svećenicima da budu posebno bliski i brižni prema onima koji su na bilo koji način marginalizirani.

Zanimljivo je na više mjesta primijetiti kako papa Franjo želi da se bogoslovi i svećenici

oslobađaju potrebe za savršenošću i krutošću. Dopustite mi da parafraziram, ali u jednoj homiliji u Domu svete Marte, a onda i još nekoliko puta, Papa je ponovio da se kod svećenika iza svakog perfekcionizma i rigidnosti nešto krije, štoviše, rekao je on: »Nešto smrdi!«

Dojma sam da papa Franjo želi svećenike, pastire, koji će biti realni, svjesni svojih slabosti i granica. Tada će upravo iz te svijesti, osnaženi Božjom milošću, moći pristupiti i donijeti lijek mnogim odbačenima zbog raznih rana kako na tijelu, ali ponajprije na duši.

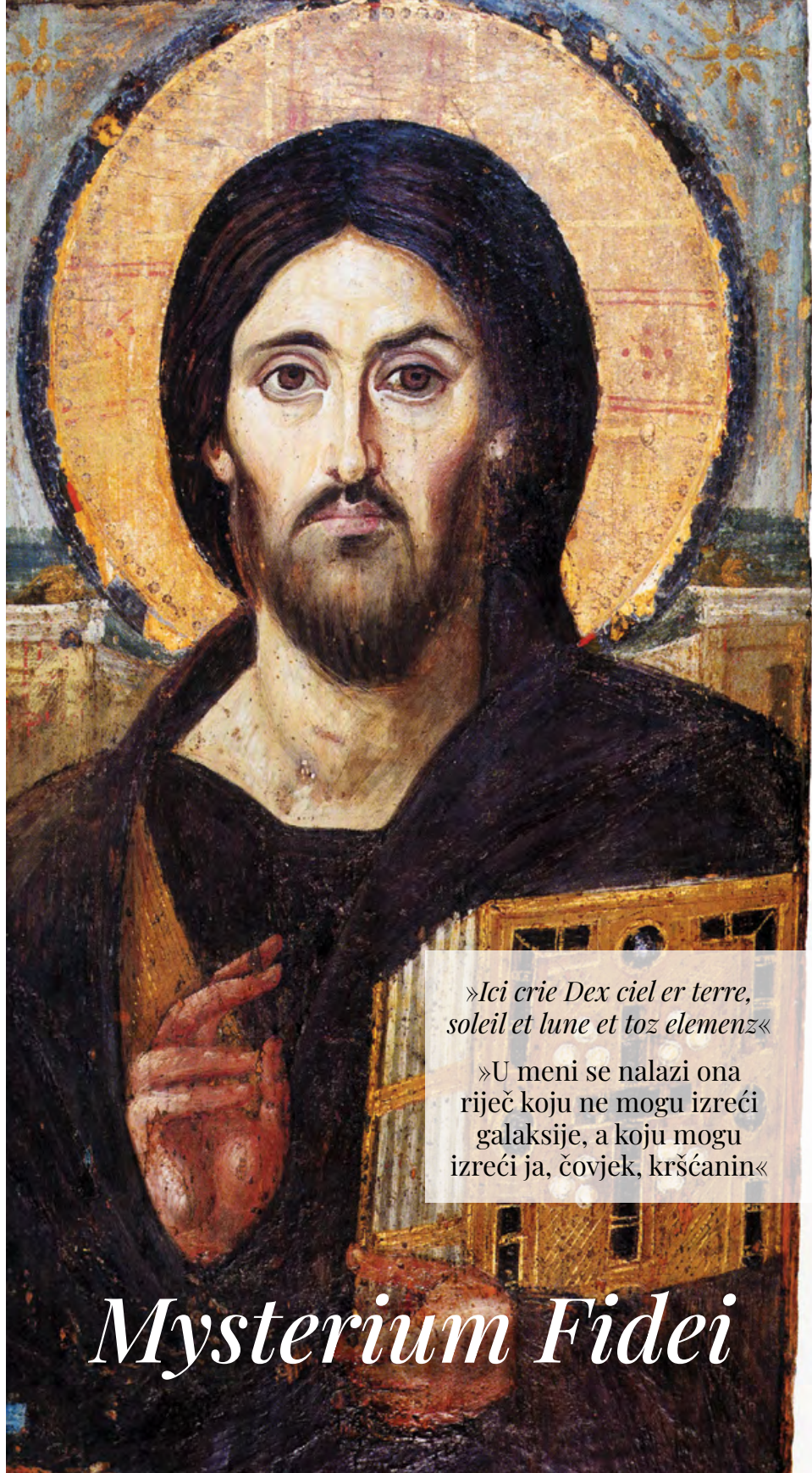
Papa nas želi vjerodostojne i autentične, oslobođene svake dvoličnosti i prijetvornosti bez zatvaranja u puki formalizam. On nas itekako usmjerava da oslušujemo i gledamo ne samo ono što činimo nego i koji su to unutarnji poticaji koji pobuđuju naša djelovanja. Je li to traženje zadovoljenja različitih osobnih potreba ili ipak ljubav prema Bogu i bližnjemu?

To su itekako vrijednosti koje smo pozvani usvajati, svim se srcem dati u njihovo ostvarenje. To nije nešto što nam je tek mogućnost izbora, nego jasan pravac za nasljedovanje ako smatramo da nas Bog poziva biti svećenicima u ovome vremenu.

● **Koje su Vaše preporuke bogoslovima kako bi na kraju formacije bili dobri svećenici?**

Na to pitanje teško mi je odgovoriti ukratko i jasno zato što se trudim sve ono što činim kako vicerektor činiti upravo na način kako bih izravno ili neizravno pomogao bogoslovima da jednoga dana postanu sveti svećenici koji će voljeti Boga, sebe, bližnje i Crkvu. Svakako, na tom putu nema sigurnijeg sredstva nego tijesno nasljedovanje i neprekidno suobličavanje Isusu, Dobrom Pastiru.

»Ici crie Dex ciel er terre,
soleil et lune et toz elemenz«

»U meni se nalazi ona
riječ koju ne mogu izreći
galaksije, a koju mogu
izreći ja, čovjek, kršćanin«

Mysterium Fidei

Mirko BARUN

Teološko-katehetsko promišljanje o slici: Veliki Arhitekt Svemira

Uvod: Umjetnost kao *locus theologicus*

Otajstvo – riječ toliko primamljiva, a toliko nepronicljiva. Zastane li čovjek i pogleda svijet oko sebe, učinit će mu se kako sve stvari prepoznaje i poznaje, no, promotri li sve stvorenje još samo koji časak, ubrzo će shvatiti kako ne proniče tako lako njihovu bit ni odnose među njima, a onda kudikamo više bitak na kojemu opstojе. Tako određena otajstva trebaju poseban način izražavanja kako bi bila komunicirana, a čini se kako je jedan od čovjeku najnaravnijih načina komuniciranja otajstvenoga upravo medijem umjetnosti. Premda se ovaj članak nema namjeru baviti filozofijom umjetnosti sa svim pripadajućim ontološkim i antropološkim postavkama, ipak prije samoga promišljanja o odabranoj slici želi se nešto reći o mogućnosti promatranja umjetnosti kao čovjeku naravnom mjestu komuniciranja otajstva, a, stoga, i umjetnosti kao mjestu teološkoga proučavanja (*locus theologicus*). Umjetnost kao takvu teško je definirati, no možda ju je jednom ovakvom promišljanju najbolje promatrati, ne samo kao nadomjestak uskraćenosti prirodnih datosti i ostvarenje vlastitosti čovjeka u vidu kulture, već kao onu koja se očituje kao naročito (*per excellentiam*) ljudska vrijednost¹ – posebno djelovanje duha koje zahvaća cijeloga čovjeka koji nastoji svim svojim duševnim i tjelesnim moćima u oblikovanju umjetničkoga djela stremeci prema vrhovnoj vrijednosti i stoga je kao takva pokazatelj trajnog procesa transcendencije čovjeka. Budući da je vlastitost duha, ona ne odražava materijalno, već ostvaruje duhovnu ideju iza vidljive stvarnosti služeći se materijalnim instrumenti-

Slika 1.: *Dieu l'architecte de l'univers*, Bible Moralisee, kolekcija Osterreichische Nationalbibliothek u Beču (ONB 2554).

ma kako bi svojim odrednicama, transfiguracijom i komunikativnošću, donijela jedno drukčije, istinitije viđenje svijeta. Umjetnik otkriva starogrčki *morphe* i izriče ga u osjetilnoj zbilji, a umjetnost tako formira čovjeka uvodeći ga u predosjećaj »kraljevstva idealnih formi«². Bila ona medij kulture, put idejama, vlastitost *homo artifexa*, ili pak ljudska vrijednost *per excellentiam*, ovdje neka posluži kao mjesto teološkog proučavanja duhovne stvarnosti koju joj je namjera iskomunicirati.

¹ Usp. R. KUPAREO, Umjetnost, naročito ljudska vrijednost, u: Rajmund KUPAREO, *Čovjek i umjetnost*, Zagreb 1993., 15.

² Usp. I. ŠESTAK, Čovjekove vlastitosti kao pokazatelj njegove duhovne dimenzije, u: *Prilozi o filozofiji o čovjeku*, Zagreb, 2011., 115-131.

1. Uvod u odabrani likovni prikaz

Za ovo teološko-katehetsko promišljanje o slici odabran je jedan od zanimljivijih, ali zbog povijesne uporabe negativnih konotacija svakako kontroverznijih te stoga danas zanemarenijih, prikaza Boga, vrlo čest u srednjovjekovnoj ikonografiji – Arhitekt svemira. Jedan takav prikaz anonimnoga umjetnika prve polovice 13. stoljeća, izvornim nazivom *Dieu l'architecte de l'univers*, prvi je u nizu iluminiranoga biblijskoga manuskripta *Bible Moralisee* koji se nalazi u kolekciji *Osterreichische Nationalbibliothek* u Beču (1. slika). Iluminacija je to na papirusu visine 34,4, a širine 26 centimetara koja nastoji dočarati prvi redak Knjige postanka: »U početku stvori Bog nebo i zemlju« (Post 1, 1). Kao što je ovaj prikaz *Bibiae pauperum* u svoje vrijeme služio promišljanju divnoga djela što ga Gospodin učini te pouci njegovih vjernika, tako neka posluži istoj prvotnoj svrsi i danas vodeći se natpisom ponad slike: »*lci crie Dex ciel er terre, soleil et lune et toz elemenz*«, u slobodnom prijevodu: Nebo i zemlja, sunce i mjesec i svi elementi ovdje viču – Bog!

2. In principio

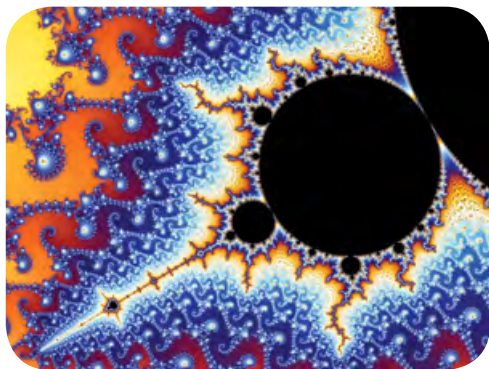
Anonimni autor ovom iluminacijom želi putem likovnoga prikaza komunicirati, kako je već spomenuto, prvi redak Svetoga pisma, trenutak djela stvaranja svijeta. Antropomorfizirani prikaz Boga kao arhitekta prikazuje, možda današnjem pogledu pomalo zbunjujući lik, ne mudroga staraca duge sijede kose i guste brade koji sjedi na oblacima, već drugu božansku osobu, prepoznatljivu po samome fizičkom izgledu i križnoj aureoli, kako započinje stvaranje svega stvorenja. Ovakav prikaz Boga Stvoritelja u liku Isusa Krista mogao bi biti stoga što rano-kršćanska ikonografija, oslanjajući se na hebrejsku, ne poznaje prikaz Boga Oca koji je čisti i nevidljivi duh, no on ne treba čuditi promatrača jer je, zapravo, dubokih biblijskih korijena: »U početku bijaše Riječ... sve je kroz nju postalo, i bez nje ništa nije postalo što je postalo. U njoj bješe život...« (Iv 1, 1,3 – 4a), pa je, stoga, lik Isusa Krista koji je: »Slika Boga nevidljivoga, Prvorodenac, prije svakog stvorenja« (Kol 1,

15), utjelovljeni Božji *Logos*, pravi Bog i pravi čovjek, uistinu prikladan jednom ovakvom prikazu. Zlatna boja u pozadini simbol je čistoga nepristupačnoga svjetla, nebeskoga počela³, u kojemu sam Bog prebiva: »Tko je kao Gospodin, Bog naš, koji u visinama stoluje« (Ps 113, 5), a plava i crvena halja predstavljaju dvije Kristove naravi: božansku i ljudsku. Scenu stvaranja omeđuje naslikani okvir, no autor smješta desnu Kristovu nogu izvan istoga pokazujući kako je Božje otajstvo uvijek veće i nikakve ga granice ne mogu sputati ni okviru obujmiti. Instrument kojim Gospodin »razmjera« svijet prikazan je u obliku šestara ili kompasa, a sam svijet u obliku sfere⁴, pokazujući tako divnu harmoniju prirode i poredak stvaranja. Ni ovaj dio prikaza nije slučajan niti je postavljen tako jer bi se željelo nametnuti ideju Velikoga Arhitekta Svemira, već je i on biblijskih korijena jer sama mudrost govori: »Kad je uređivao nebesa, ondje bijah; kad je razmjeravao krug nad bezdanom« (Izr 8, 27). Proporcije unutar same slike daju naslutiti još jedan nedokučivi božanski promisao pri projektiranju stvorenja. Naime, dijagonala kvadrata koji omeđuje aureolu postaje duljina stranice kvadrata koji omeđuje sferu, stvoreni svijet, simbolički pokazujući kako se Božja zamisao očitovala kao cjelokupno stvorenje (3. slika).⁵ Bog stvara svijet i mudrost se veseli (usp. Izr 8, 30).

³ Usp. M. GRGIĆ, Zlato, u: Milan MIRIĆ (ur.), *Leksikon ikonografije, liturgike i simbolike zapadnog kršćanstva*, Zagreb, 1979., 592.

⁴ (Op. a.) Oblik unutar sfere kojim anonimni umjetnik 13. stoljeća prikazuje stvaranje svijeta, neodoljivo podsjeća na vizualizaciju Mandelbrotova skupa, odnosno skupa kompleksnih brojeva c za koje niz $f_c(z)$, $f_c(f_c(z))$, ne divergira u beskonačnost, pri čemu je $f_c(z) = z^2 + c$, i ukoliko iteracija kreće od početne vrijednosti $z = 0$, a koji je u znanstvenim krugovima prvi puta definiran 1978. godine, te koji, predstavljanjem dobivenih brojeva spomenutoga skupa u koordinatnom sustavu prema jednostavnoj pravilnosti, stvara jedinstvenu vizualizaciju (slika 2.). Danas ga mnogi smatraju dokazom postojanja inteligencije u samoj prirodi stvari, a zatim i postojanja višega intelekta koji pretpostavlja datosti, pošto dobivenim obrascima stvara oblike koji se pronalaze u prirodi. Više o temi u: R. L. DEVANEY, *Unveiling the Mandelbrot set*.

⁵ Usp. M. S. SCHNIEDER, *Geometry within a painting about the geometric creation of the universe!*, 2012. Dostupno na: <https://www.constructingtheuniverse.com/Divine%20Geometer.html> (14. 2. 2023.).

Slika 2.: Vizualizacija Mandelbrotova skupa

3. *Ut artifex ad artificata*

Iako biblijskoj tradiciji nisu strani antropomorfizirani prikazi Boga kao umjetnika u slikama lončara koji oblikuje čovjeka od gline (usp. Iz 64, 8), arhitekta koji projektira mjesto svoga prebivanja među izabranim narodom (usp. Izl 25.35 – 40), glazbenika koji nadahnjuje čovjeka u pjevanju hvale (usp 1 Ljet 23, 5; 2 Sam 23, 1 – 2), književnika koji govori ljubljenom apostolu što zapisati (usp. Otk 1, 11) ili pak u kasnijim tradicijama kao arhitekta koji projektira svemir (usp. Ps 19) kako ga se i ovdje promatra, ipak, Bog u djelu stvaranja djeluje bitno drukčije nego što stvara umjetnik. Jedinom Bogu, kao počelu i uzroku svih stvari, pripada stvarati *ex nihilo*, slobodnom voljom, odlukom i moći dozvati štogod u život, a svakom drugom umjetniku daje kreirati »novo« od onoga što je već stvoreno. Božje djelo stvaranja umjetnički je čin, ali svakako i neopisivo više, jer stvara, ne iz nužnosti, već iz slobodne volje, iz čiste i neograničene ljubavi. To će reći kako Bog stvara iz same svoje biti jer »Bog je ljubav« (1 Iv 4, 8), a čitavo stvorenje iz toga čina poprima svoj smisao, svrhu i ispunjenje te opstoji samo i jedino na svojem bitku – Bogu. Budući da je sve stvoreno po tom principu slobodne volje i božanske ljubavi, dovršeno djelo stvaranja ne može biti u protivnosti sa svetopisamskim tekstom koji kaže: »Tada pogleda Bog sve što je stvorio, i gle, dobro bješe veoma« (Post 1, 31). Promišljajući to divno djelo koje Gospodin učini, nitko se ne može oduprijeti

osjećaju divljenja: od nepreglednoga prostranstva kozmosa i zakona fizike, tišine svemira i huke valova, ljepote cvijeća i cvrkuta ptica; izlaska sunca do zalaska, sve upućuje na Arhitekta. Iako je cijela priroda, kakvu čovjek danas poznaje, pale naravi zbog grijeha, u njoj i dalje prebiva mogućnost uputiti na svoga Stvoritelja jer, kako je već rečeno, i dalje opstoji na istome bitku. Potvrda takvom posredništvu stvorenja u upoznavanju Boga prisutna je u svetopisamskim tekstovima gdje psalmist, promatrajući nedokučivi Božji naum, pjeva: »Nebesa slavu Božju kazuju, naviješta svod nebeski djelo ruku njegovih« (Ps 19, 2). Isti ili slični primjeri daju se pronaći i dalje: misao Tome Akvinskoga će reći slično: »*Ut artifex ad artificata*«⁶ – sve stvoreno upućuje na Stvoritelja; divni primjer ovakvoga shvaćanja prirode je sveti Franjo koji sve stvoreno promatra kao braću i sestre jer se u svakom stvorenju ogleda Božji prst, a prorok će na drugom mjestu, u zanosu duha, ispuniti zadaću koju Gospodin daje čovjeku u vidu gospodarenja svijetom pozivajući svako stvorenje: »Blagoslivljaj Gospoda, hvali i uzvisuj ga do vijeka« (Dn 3, 57 – 88).

4. Čovjek kao *imago Dei*

Promatrajući divnu progresiju ne samo stvaranja već i povijesti spasenja, uviđa se kako sve vodi jedno drugome te se razvija dok ne dosegne svoj vrhunac. Taj vrhunac stvaranja očituje se u gotovo nezamislivom činu: »Načinimo čovjeka na svoju sliku, sebi slična, da bude gospodar... svoj zemlji« (Post 1, 26), stvorenju koje je *slično* Stvoritelju i kojemu je dana vlast gospodariti nad stvorenim svijetom, čime zadobiva i još jednu vlastitost: u samom čovjeku *stvaratelju* odražava se slika njegova *Stvoritelja*.⁷ Stoga je i ovaj članak htio promišljati o Bogu kao arhitektu svemira od kojega ljudski

⁶ T. AKVINSKI, *Summa theologiae*, Rim, 1882., I. 27. 1, br. 3. Dostupno na: <https://archive.org/details/operaomniariusui04thom/page/306/mode/2up?view=theater> (16. 2. 2023.).

⁷ Usp. IVAN PAVAO II., *Pismo pape Ivana Pavla II. umjetnici-ma*, Zagreb, 2004., 6.

čini, a onda još više oni koji djeluju po principu odrednica umjetničkoga djela, zapravo, postaju ostvarivanje zadaće čovjeka među stvorenjem i odnosu prema njemu, kao i prema Stvoritelju. Tako se otajstvo iz uvoda i čovjekova moć *sustvaranja* sada napokon susreću: »Među najplemenitije djelatnosti ljudskoga duha s punim se pravom ubrajaju lijepe umjetnosti, osobito religiozna umjetnost te sakralna umjetnost kao njezin vrhunac. One se po svojoj naravi odnose na beskrajnu božansku ljepotu, koju na neki način valja izraziti ljudskim djelima«⁸. Premda se svatko može izraziti određenim načinima umjetnosti, naravno je kako nije svakome dano biti umjetnikom ni izučiti visoke umjetničke akademije, ali je svakome moguće biti umjetnikom u vidu najvećega umjetničkoga djela – svoga života jer »U konačnici sami je čovjekov život, čovjeka koji pobožno i uredno živi, istinsko klanjanje Bogu«⁹.

Zaključak: *Imitatione Christi*

Kao svojevrсни zaključak želi se promotriti: Kako učiniti to najveće umjetničko djelo, biti sustvaratelj na Božju sliku u svome vlastitom životu? Vrlo jednostavno. Stvoritelj ne samo da stvara i daje mogućnost čovjeku za takav pothvat već i sam pokazuje put – slijediti Krista (*imitatione Christi*). Na poseban se način to ostvaruje sakramentima Crkve koji posreduju božanski život: Stvoritelj daje čovjeku obraditi plodove prirode i to preobražava u sakramentalne znakove koji postaju »boje« kojima se slika ne samo predokus već istinski udio u božanskome životu. Čovjekov život poprima svoj pravi lik iz promatranja i konzumiranja božanskoga i samoga Boga: »Ako ne jedete tijela Sina čovječjega i ne pijete krvi njegove, nećete imati života u sebi« (Iv 6, 53), a to je zadaća bogoštovlja.¹⁰ Klanjati se u duhu i istini podrazumijeva vjeru koja ljubi tako da se ista

Slika 3.:
Proporcije unutar
likovnoga prikaza¹¹

ljubav može inkarnirati u djelo (usp. Jak 2, 17). Takav je život onaj na koji Stvoritelj pogleda i može reći: »*Tob – kalos kai agathos*. Dobro je, lijepo je.« Crkva kliče: »Slavimo te, Oče sveti, velik si i sva si djela svoja mudro i s ljubavlju učinio«¹², stoga, ako je čovjek Božja slika, i on na istu sliku treba činiti svoja djela, biti *in dies* ta ista slika koju Duh opetovano uzdržava i obnavlja. Sve stvorenje iščekuje Nebeski Jeruzalem gdje se uvijek očituju riječi molitve: »kako bijaše na početku tako i sada i vazda«, no treba imati na umu kako je on na određeni način već ovdje jer Duh uvijek i neprestano sve čini novim: u početku *vidje Bog da je dobro*, a sada Duh obnavlja palo i čini ga dobrim; u početku Krist *bijaše život*, a sada Duh tješi i briše suze s očiju, u početku je Riječ *svjetlo ljudima*, a sada zaklani Jaganjac u Duhu plamti kao svjetiljka u tami svijeta. Taj isti Duh ponovno daje čovjeku biti sustvaratelj svoga života u snazi Stvoriteljeva Duha u tijelu, duhu i duši – cjelokupnom čovjeku: »0 da bi ti se riječi usta mojih dopale, misli srca mojega, Gospode, utočište moje i Spasitelju moj« (Ps 19, 14).

⁸ DRUGI VATIKANSKI KONCIL, *Sacrosanctum Concilium. Konstitucija o svetog liturgiji*, u: Drugi Vatikanski Koncil. Dokumenti, Zagreb, 2008., br. 112.

⁹ BENEDIKT XVI., *Duh liturgije*, Split, 2015., 14.

¹⁰ BENEDIKT XVI., *Duh liturgije*, 14.

¹¹ Rekonstrukcija prema: Michael S. SCHNIEDER, *Geometry within a painting about the geometric creation of the universe!*, 2012. Dostupno na: <https://www.constructingtheuniverse.com/Divine%20Geometer.html> (14. 2. 2023.).

¹² RIMSKI MISAL, Zagreb, 2010., IV. Euharistijska molitva.

Aron ČEKE

Promišljanje o otajstvu življenja kršćanskog milosrđa

Osuda, pa i mučeništvo, karakteristika je koja se od davnih dana nalazi u podsvijesti jednog donekle iskrenog katolika. Od samog početka progona su kršćaninu predstavili kakav će stav svijet zauzeti prema njemu, a nekada je on to obavljao i sam nad sobom. Djela koja činimo znamo da smo pozvani činiti na što bolji način, ali, čak i kada damo sve od sebe, ponekad se opet susrećemo s neprihvatanjem i odbojnosti bližnjega te smo prisiljeni podsjetiti se Kristovih riječi: »Nije sluga veći od svoga gospodara. Ako su mene progonili, i vas će progoniti« (Iv 15, 20). Međutim, ovaj članak ne bi trebao služiti kao podupiranje nekoga tko se smatra zgaženim vjernikom; čak potpuno suprotno; ovdje će se pokazati mogućnost preispitati svoju vjeru i – još bitnije – jesu li naša djela sukladna njoj.

Kršćane se tijekom raznih etapa proganjalo i ubijalo – zamislimo sada da su nam ta vremena opet među nama i da smo odvedeni na sud pod sumnjom vjere u Isusa. Smatramo li da bi se našlo dovoljno dokaza protiv nas? Ili smo možda toliko podsvjesno odvojili naš unutarnji svijet od vanjskoga, u kojem je iznutra vjera zaključana pod opravdanjem puke religioznosti koju obavljamo ispunjanjem minimalnih kršćanskih uvjeta, a izvana djela čine kako nam srce želi? Onaj koji živi otajstvo kršćanstva, nema mjesta u srcu ni vremena na satu za služenje dvaju gospodara. Ukratko, da uzmemo neke pojmove za primjer, kršćanstvo se izvana očituje u svojoj radišnosti, prostoru i ljubavi.

Radišan kršćanin

»Što god radili, zdušno činite, kao Gospodinu. A ne ljudima, znajući da ćete od Gospodina primiti nagradu.« (Kol 3, 23-24).

Po čemu bi se katolika trebalo prepoznati, nego po plodovima onoga na što je svaki od nas pozvan? Našu se vjeru ne mora nužno uvijek tumačiti riječima, a kao glavni dokaz navedenoga ne

postoji bolji primjer doli samoga svetoga Josipa. Često zanemaren, rijetko spomenut, no bili bismo na rubu skandala kada bismo pomislili da je nepotreban. Taj je čovjek od malo riječi na sebe primio teret providjeti i služiti kao primjer samome Isusu, koji ga je u njegovim stopama i pratio, a, kako se radi o zanatu stolara, teško je zamisliti da bi se moglo zaraditi na oskudnoj robi.

Kršćanina se treba prepoznati i bez krunice oko vrata ili križanjem kada prolazimo pred crkvom. Najlakši način da se takvo što ostvari, pa i nagradi, u predanosti je poslu. Bilo da nam se rad sastoji od pravljenja kruha, prenošenja pisma ili samim time da smo studenti. Nitko ne bi trebao zanemarivati trenutačan posao s misli da će doći vremena kada će nešto zapravo biti potrebno; temeljna je kvaliteta društva u tome da prepoznaje različite sposobnosti i talente pojedinca i da se od njega očekuje ulaganje u navedeno. Ako smo jedan od onih sluga iz prispodobе o talentima kojemu je povjeren samo jedan talent, ne smijemo si dopustiti da nas gospodar iznenadi svojim ranim dolaskom, a da se nismo ni potrudili umnožiti ono što nam je dano. Kada se nađemo u dubokoj starosti i pogledamo iza nas – hoćemo li zapravo vidjeti plodove jednog revnog i pobožnog života ili ćemo biti iznevjereni kada uvidimo da iz molitve nikada nismo uspjeli iscrpiti snage da to postignemo?

Praštajući kršćanin

»Ljubite svoje neprijatelje, dobro činite svojim mrziteljima.« (Lk 6, 27).

Najveći je smrti grijeh među njih sedam oholost. To možemo vidjeti po tome što je Sotoni grijeh kojim ga se izopćilo iz raja upravo taj – oholost. Smatrajući sebe jednakim Bogu, on je upropastio sebe i od tada pokušava i druge zavesti. Eva je sljedeća kojoj se ista prilika ponudila te je i ona pala nudeći isto Adamu. Kada gledamo unazad na te primjere, neki bi pomislili kako su očiti

i lagano se izbjegnju. Ironija je u tome da i sami tada padaju u oholost – sebe smatrajući boljima, nesvjesni toga da nam se slične situacije dandanas nude, a mi stalno nanovo padamo.

Oholost neopisivo lako zavodi srca, no, ako znamo da nam brat ili sestra u Kristu od nje pati, osuda nam ne smije biti rješenje. Ako se damo povesti za pravilnim vrlinama vjere kao što su poniznost i ljubav, primijetit ćemo da će ljudi u svakidašnjem životu često to shvatiti kao slabost karaktera ili srca koju oni mogu iskoristiti da sebe proguraju naprijed. Ponekad grijeh ne traži čak ni motiv – dovoljno je samo prozvati, osuditi, popljuvati, ismijati nekoga, pa čak i kada nemamo razloga. Kada se nalazimo u toj situaciji, Bog nam pruža jednu mogućnost koju oholi nikada ne primaju: oprost. Srce koja oprašta ima mogućnost mijenjati svijet, a sebe ostaviti netaknutim od njega. Onaj koji ne oprašta, u srcu drži zlo njemu nanoseno i čezne za pravdom – nekada prozivajući to, nekada je želeći sam izvršiti – ali ne dobiva mira. Nasuprot njemu duša koja oprašta ima mogućnost oporaviti se i nastaviti rasti.

Isus je sam bio osuđen i ranjen ohološću ljudi koje je volio. Svakim korakom koji je načinio na putu do Golgote, dok je nosio svoj križ, imao je priliku osuditi njihove grešne duše propasti. No povijest poznaje previše takvih ljudi – onih koji osuđuju – te im se ime lagano gubi. Isus nije jedan od njih. On je, za razliku od svih, oprostio. Kada smo mi zadnji put nekome stvarno oprostili?

Voleći kršćanin

»Veće ljubavi nitko nema od ove: da tko život svoj položi za svoje prijatelje.« (Iv 15, 13).

Koji je razlog da je Bog stvorio svijet? Što od pamtvijeka čovjeka nuka da piše u poemi? Za što su neki spremni dati život da je osjete pa makar i na jedan dan? Ljubav je ono što nam daje smisao, što opravdava nelogično djelovanje i daruje milosrđe tamo gdje se nikada neće uzvratiti. Ljubav je ono što se u današnjici pokušava prodati u obliku čokoladnog srca i kratkotrajne opsesije nečijim tijelom – no kršćanin zna bolje. Kršćanin zna da ljubav nije samo osjećaj, i zna da nije rezervirana samo za djevojku ili dečka.

Ona dolazi u mnogim oblicima i, kada je primamo čistu, ona ne traži ništa zauzvrat. Što je najbitnije, ona ima karakteristiku koja nadilazi svaki zakon: ne može se zapovjediti. Ljubiti se samo može kada smo slobodni i biramo je. Roditelj koji se svaki dan budi prije zore da bi radio za svoga suparnika i djecu jedan je koji očituje ljubav. Prijatelj koji je spreman kraj nas sjediti duboko u noć, slušajući naše probleme kada se nakupe makar i sam umoran, onaj je koji očituje ljubav. Dijete koje si može kupiti slatkiš, no umjesto njega kupuje mami ružu ono je koje očituje ljubav. Sreću možemo kupiti, ali ljubav ostaje neplaćena i – što je najbitnije – nikome nije zakinjuta koji je traži.

Kada govorimo o onima koji daju svoj život svoj za druge, opravdano je pomisliti na vojnike, mučenike i razne vrste dobročinitelja, ali tu često zanemarimo da dati život ne znači uvijek umrijeti. Onaj koji sam za sebe umire kako bi drugoga nahranio, ne naljutio se, nego oprostio, pa čak i obradovao, pokazuje jednaku ljubav o kojoj Ivan govori u svom evanđelju. O takvoj se ljubavi u zadnje vrijeme samo govori u Crkvi, takve se ljubavi sjećamo iz djetinjstva, takvu ljubav želimo – ali: Kada smo takvu ljubav zadnji put dali drugome?

Završne misli

Okruženi smo primjerima – što u Bibliji, što u svakidašnjem životu. Ljudi koji s puno ne učine ništa, i oni koji s malo naprave sve. Dana nam je sloboda da odlučujemo svaki dan nanovo zašto je to tako, ali kršćanin će uvijek imati najbolji odgovor – zbog ljubavi koju prima i milosrđa koje daje. Jer onaj koji i nema ništa, ali Boga ima, osvojio je sav svijet.

Matej ŠPIRANEC

Knjiga proroka Malahije: Poznaju li svećenici strah Božji?

»A moj savez s njim, to bijaše život i mir – ja sam mu ih dao: bijaše to strah – i on me se bojao, Imena se moga plašio«¹

Uvod

Prorok Malahija je po sebi danas vrlo zaboravljena i zapostavljena knjiga Starog zavjeta. Njegovo prorokovanje, iako dolazi iz vrlo dalekih nam vremena, snažno odjekuje u našem vremenu. Narodi, godine i dani se mijenjaju, a problemi kao da uvijek iznađu novi način da opterete čovjeka i nametnu mu novi – stari teret. Uviđajući tu stvarnost, Bog se obraća po svome proroku, ne bi li urazumio narod i vratio ga na pravi put. Iz tog razloga, prorok osnažen Duhom Božjim iznosi dvije opomene i jedan nagovještaj: opomena protiv svećenstva, opomena protiv ženidbe i navještaj preteče.

Prorok Malahija i povijesni kontekst

Prorok Malahija smješta se u 450. g. pr. Kr., vrijeme nakon dolaska iz Babilonskog sužanjstva te ponovne obnove i posvećenja hrama. Samo ime Malahija, vrlo je specifično. U Mal 3, 1 čitamo o poslanju »Mojeg glasnika« – Maleaki, odatle ime Malakjahu – Malahija. Ime se nigdje drugdje ne spominje, pa je velika vjerojatnost da Malahija predstavlja službu, te tako ostavlja ovog Božjeg poslanika bez imena.

Neki autori smatraju da je Malahija bio svećenik ili levit, jer se brine za čistoću svećenstva, levita i kulta. Drugi ga pak autori poistovjećuju s Ezrom, svećenikom i pisarom.

No kako god da je teško izvesti prave informacije o samom proroku, vrlo je jasno da je poslanje primio od Gospodina te se s osobitom ljubavlju zauzeo za svoj narod. Njegova je želja da se narod ponovo prisjeti saveza s Gospodinom i njegove vjernosti prema njima, bez obzira na

silne padove i nevjerstva koja su počinili. Time ne ograničava Božju riječ samo na kontekst ondašnjeg vremena, nego snagom ljubavi kojom su te riječi prožete šalje poruku svim budućim naraštajima, pa tako i nama.

Riječi proroka u kontekstu svećenstva

Prolaskom generacija i duljim življenjem u miru, narod je izgubio potrebu da traži Boga, da mu zahvaljuje, iskazuje ljubav. No taj trend nije zahvatio samo narod, nego i njegove svećenike. Zakoni koje su trebali obdržavati, postali su im spoticaj, a gospodnji žrtvenik nevažna stvar. U mnogo čemu su se tražili izlazi i svojevoljno tumačenje Zakona, kako bi se zadovoljio narod. Na žrtvenicima se stoga prinosilo ono što je bilo višak, što je bilo hromo i bolesno. Stoga se Gospodin pita: »Ali, ako sam ja otac, gdje je čast moja? Ako sam gospodar, gdje je strah od mene?« (Mal 1,6). Današnje svećenstvo na sličan način prolazi određenu krizu. Dolazi do pojave određenog laksizma po pitanju svetog, ali i samog navještaja Božje riječi. Svjedoci smo vremena, kada se na razne načine nastoji iskriviti nauk Crkve, ne bi li se dopustile »nove« stvari po pitanju obitelji, ženidbe, celibata, odgoja mladih itd. Na neki način, ponavljamo iste greške i postavljamo ista pitanja Bogu: »Čime te oskvrnusmo?« (Mal 1,7) No Gospodin nam odgovara istom riječi kao i našim prethodnicima, a to je da nam je Stol Božji postao nevažan (usp. Mal 1, 7b). Ove riječi bi se mogle izreći i na sljedeći način: naša su srca odlutala od Gospodina, a slavljenje euharistije je postala stvar »forme«. Pred lice Njegovo više ne dolazimo sa zanosom, već smo zaokupljeni raznim stvarima koje nam opterećuju srce i ne dopuštaju da se u potpunosti predamo Njemu. Zaboravili smo što znači biti u prisutnosti živoga Boga, onoga koji je veliki

¹ Mal 2, 5

kralj i čije je ime strašno među narodima (usp. Mal 1, 14).

Opominjem vas, svećenici!

Promatrajući riječi proroka Malahije u današnjem svijetlu, možemo vidjeti kako se stvari nisu u mnogo čemu okrenule na bolje. Današnji čovjek, jednako kao i generacija za vrijeme proroka Malahije, živi na ostavštini svojih prethodnika. Ti prethodnici, živeći i proživljavajući mnoge teškoće života, nastojali su izgraditi zemlju u kojoj će njihova djeca prebivati na dobru i u sigurnosti. Tako su, boreći se izgradili mnoge crkve, postavili granice zemlje, zasadili zemlje... Generacije koje su trebale nastaviti baštiniti taj način, zapravo su zauzele stav uživanja u blagodatima svojih predaka, brišući iz svojih sjećanja stare predaje i Zakon. No Gospodin koji je vodio cijeli ovaj projekt izgradnje ne ostaje ravnodušan, već progovara riječima: »Ljubio sam vas – govori Gospodin, a vi pitate: 'Po čemu si nas ljubio?'« (Mal 1,2). I uistinu, po čemu ih je ljubio? Teškoće života nisu osjetili, strah nisu iskusili, rat nisu prošli, a memoriju Zakona su »izgubili«. Činjenica da nisu prepoznali ljubav Boga, koga će Novi Zavjet objaviti kao samu ljubav (usp. 1 Iv 4, 8b), iz čije se riznice dobrote izlijevaju rijeke blagosti i milosrđa, otkriva koliko su njihova srca bila izgubljena i daleko od Boga. To su stanje mogli doživjeti jedino stalnom i tvrdokornom hladnoćom i svjesnim odbijanjem svega čime ih je Gospodin pozivao k sebi. Na sličan način, na koji je Juda, apostol i učenik samoga Gospodina, koji je proveo tri godine u njegovoj blizini, stvorio toliki zid između sebe i Isusa da ga je bio spreman izdati i prodati, ovi su svećenici vremenom stvorili ozračje u kome je bilo izrazito lako ljubiti samo sebe i misliti samo na zemaljsko. Budimo zato danas vrlo pozorni – pred nama vreba velika zamka! Uopće nije tako teško živjeti pred velikim otajstvima u indiferentizmu. Svaka naša pomisao: »Pa dobar je Gospodin, i neće nam uzeti za zlo što smo takvi« može biti znak da naš život živimo mlako, i da smo samo blijeđe sjene kršćana. Mi, bogoslovi, pozvani smo o tome također često razmišljati.

Božji put

Zato nam Bog progovara predlažući Izraelu, odnosno moleći ga da mu se obrati i da opet počne

živjeti u strahu Gospodnjem. Prorok Malahija na vrlo živopisan način prikazuje Božje zauzimanje za svoj narod. Čak i kada svećenici uopće nisu zainteresirani da rastu u pravедnosti, kada je sve što iz njihovih usta izlazi ravnodušno i bestidno »U čemu mu dosađujemo?« (Mal 2, 17), »U čemu te prikratismo?« (Mal 3, 8) i »Što smo između sebe govorili protiv tebe?« (Mal 3, 14), Gospodin je bio toliko spreman poniziti se da je i tad odgovarao na njihova samoobrambena mrmljanja. Upravo iz toga razloga, one koji se i poslije tolikog Božjeg zauzimanja nisu odazvali pozivu njegove ljubavi, čeka velika muka. »Ako ne budete poslušali, ako ne budete k srcu uzeli da proslavite ime moje – govori Gospodin nad vojskama – kletvu ću na vas svaliti i proklet ću vaš blagoslov. I već ga prokleh jer to niste k srcu uzeli. I slomit ću vam ruku, bacit ću vam u lice izmetine, izmetine vaših svetkovina, i s njima ću vas splavitik.« (Mal 2, 2-3). Gospodin jednake riječi upućuje i današnjem svećenstvu, nama bogoslovima, ali i svakome kršćaninu. Već nas Stari Zavjet poziva na veliku odgovornost zvanja Božjim imenom. Živi Bog je ljubomorani Bog (usp. Pnz 6, 15) i očekuje od nas odgovornost pred zahtjevima života. Ta odgovornost oslobađa i rađa radošću, međutim, da bismo ju postigli, moramo biti spremni ponovno naučiti živjeti u strahu Božjem. On nije život u bolesnoj strepnji, on je duboka svijest da nas je Gospodin za sebe stvorio, i da smo pozvani pomno bdjeti nad svojim životom, ne bismo li iz njega otklonili svaku nevjernost jedinome Bogu. Drugi put, put mlakosti i nebrige za Božju volju, koga su nažalost mnogi, pa i svećenici činili onda i danas, vrlo lako vodi u potpuno nerazumijevanje Božje volje, u paklene muke. Vjernost Gospodinu i strah Božji, s druge strane, otvara veliki put blaženstva, kako nam zaključno i otkriva Malahija: »Ali kad se razgovaraju oni koji se Boga boje, Gospodin pazi, sluša ih, i to se pred njim piše u knjigu spomenicu u korist onih koji se boje Gospodina i štiju ime njegovo. Moji će biti, moja stečevina – govori Gospodin nad vojskama« (Mal 3, 16-17a). Pohitimo da postanemo Božja stečevina!

Valentino KUJUNDŽIĆ

Osobni osvrt na knjigu *Snaga tišine* Roberta Saraha i Nicolasa Diata

Često mi, dajući pokoru, moj ispovjednik govori: »Uteci se Presvetom Sakramentu, te izmoli molitvu, koju želiš, ili jednostavno šuti jer Gospodinu je dovoljno, a nama još više, što smo jednostavno u njegovoj svetoj prisutnosti; ne moraš ništa reći, no provedi vrijeme s njim.« Svaki se put iznova zapitam upravo o tome: Kako je to biti u tišini pred Gospodinom? Rijetko doživim takve trenutke, a kada se osobito potrudim šutjeti u Božjoj prisutnosti, imam najvećih poteškoća. Već sam duže svjestan: ne znam šutjeti, ne riječima, već srcem. Moji su trenutci klanjanja pred Isusom ili ispunjeni virom snažnih i iskrenih molitvi, raskajanih misli i mojih vapaja pred neshvatljivim otajstvom ili »ispražnjenik« jednako snažnim virom rastresenih fantazija i maštarija. Moje srce doista nije naučilo šutjeti. Vjerujem da je tako i većini drugih kršćana. Pitam se kakva li je tek situacija u burnim srcima onih, koji Boga nikada nisu ni najmanje upoznali, i koji su potpuno uronjeni u vrtlog svijeta...

Smatram, dakle, da je govor o tišini danas doista neizbježan. Zato me i privukao naslov knjige iza kojeg nisam znao što se točno krije. *Snaga tišine* – toliko je kršćanskog prizvuka, vrlo nalik onim prividnim suprotnostima koje kroje našu vjeru. Kao što čvrstinu svoga odnosa s Bogom očitujemo upravo kada je nama teško, a Bog skrovit i nevidljiv, tako i snagu uma, veličinu molitvenog duha, prostranstvo duše koja uranja u more Božje prisutnosti, ispitujemo upravo u našoj odanosti tišini.

Posebna su mi ona iskustva kada se osjećam oduzetim od ove stvarnosti: čak je i materija dio vječnoga Logosa, te se i tijelo i duh i duša mogu pronaći ulegnute u Božje naručje. Shvaćam koliko sam ovisan o Bogu, te više volim reći – Božje sam ljubljeno stvorenje, Božje sam

dijete, slab, krhak i malen, a Duh me u tom trenutku tako snažno obgrljuje svojim plaštem blaženog smiraja. Osjećam i vidim svu svoju egzistenciju, čak i stvarnost izvan sebe, unutar Jednoga, koji jest. Toliko me raduje takvo osjećanje da se počinjem odvajati od svoga zbiljskoga trenutka (ili mi se tako barem pričinjava), no u isto se vrijeme glasno nasmijem i refleksno uhvatim za stol misleći: »Ne još! Gospodine, preslab sam da se snažnije naslađujem ljepotom tvoje prisutnosti! Ne mogu još otići od ovoga svijeta, previše ga volim, previše sam na njega vezan...«

To su, doista, trenutci tišine. Mnogo sam puta u životu šutio, i razmišljao, sanjario i predviđao, no rijetko sam usput doživljavao i otajstvo tišine. I zaista sam dijete svoga vremena: pored svih problema, bolje reći tragedija današnjeg čovjeka, buka o kojoj kardinal Sarah piše, i meni se čini na neki način slikom i biljegom modernog doba. Promišljajući o toj buci, vrlo lako se primjećuje njezina sveobuhvatna prisutnost o kojoj, vjerujem, mnogi i razmišljaju, pa opet većina se nas ipak iznenadi osvijesti li si koliko je od nje teško pobjeći. Nije samo izvanjski svijet, beskrajn broj medijskih sredstava, svakodnevna žurba, stvarna buka ljudi, glazbe, prometa, događaja, ono što nas opterećuje; gora od toga jest činjenica da smo od takvog svijeta i mi naučili biti bučni: sami smo postali izvor buke. Galamimo svojom pojavom, kretanjem, ponašanjem, gestama, riječima, mislima, stavovima. Smetamo drugima, a ponajviše smetamo sami sebi.

Tako i ja vrlo dobro znam da je najveća prepreka mojoj otvorenosti spram Božje ljubavi i milosti koja se po njoj ostvaruje vlastita zamršenost banalnih problema, grešnih misli, preokupiranosti sobom, i vječno brbljanje protiv Božjeg

plana za mene. Više sam puta posljednjih dana razmišljao o onoj predivnoj rečenici svete Male Terezije: »Čak i kada samo kanim podignuti iglu s poda, i to ću uraditi puna ljubavi, ljubavi prema Bogu«, i o tome kako ostvariti to divno, uistinu božanstveno i božansko nastojanje u svojoj svakodnevici. U svjetlu pročitanoj djela prepoznajem da nedostatak tišine moga srca i njegove poniznosti ne dozvoljava da se ljubav u mojim djelima očituje onako kako bi to Gospodin htio. Dakle razumijem: čovječanstvo koje bi umjelo šutjeti lako bi pronašlo put do rješenja i svih ostalih problema. U tišini čujemo Božji glas u sebi i njegovo očitovanje u svekolikom stvorenju, čujemo prekrasni pjev prirode koji nas k istom Bogu vodi, čujemo vapaj drugoga čovjeka i shvaćamo njegove potrebe, koje su nam do sada bile skrivene, čujemo po prvi put i sebe, a to znači: otkrivamo svoj jad, leglo gujnjice u svome srcu, koje je sve vrijeme čekalo da bude očišćeno tišinom. O, kad bi čovjek znao zašutjeti barem pred volšebnom prirodom, ako ništa drugo, onda gledajući planinska prostranstva, beskraju zvjezdanog neba... No danas je čovjek izgubio i to jedino što je do sada i imao, makar bio bezbožan, jer je stvorio sebi svoje zvijezde koje ne sjaje i svoju prirodu, koja nije živa. Pred tim svijetom, i on sam umire.

Tvrđim, dakle, da čovjek u tišini polako počinje dohvaćati mir, spokoj, ljubav, drugoga čovjeka, božansko te u konačnici samoga Boga. No, koliko li mu je danas teško tu tišinu ostvariti! Plašim se da neće moći, to jest neće umjeti, okoristiti se tom čvrsto utabanom stazom do Boga Isusa Krista, Boga tišine. Jer se neće odvažiti cijeliti takav put sve dok ne spozna božansko. Za njega je on sada samo ludost. Morat će onda ipak ići obrnutim putem: kroz svu halabuku svijeta, probijati se do Boga kao kroz trnje i šibljice do ploda. Teško je, zasigurno, danas, osobito na Zapadu, biti čovjek vjere.

Morat će taj čovjek uočiti snagu Božje veličine, jedinstvenu vrijednost ljubavi i vrlo jednoznačno ništavilo, nepostojanje i potpuni ponor svega što tu ljubav od sebe odbija. Kada shvati da je vezan za Boga kao pupčanom vrpcom, da

siše iz stvarnosti Božje prisutnosti i svoj život, i svoju radost, i svoj smisao, i svaki drugi vid svoga bića, shvatit će i jedinstvenost molitve kao spasonosnog razgovora sa svojim Ocem. Doživjet će, manje ili više razgovijetno, one riječi kardinala Kuharića, koje mene toliko opčinjavaju jer u sebi spajaju te dvije veličine koje su za mene apsolutni vrhunci Božjeg djela i ljudskog spoznajnog dometa, a to su čovječja duša i beskrajinost svemira:

»Molitva je uvjet našeg osobnog rasta. Molitva je naša suradnja s Duhom Svetim. Molitva je najljudskiji izraz čovjekove ljubavi prema Bogu, čovjekove odanosti, povjerenja. Kada molim, u meni moli cijela Crkva, cijelo čovječanstvo, moli kozmos. U meni se nalazi ona riječ koju ne mogu izreći galaksije, a koju mogu izreći ja, čovjek, kršćanin«. (Nadbiskup Kuharić, GK, 6. II. 1972.)

Tada, i tek tada, kada počne moliti, čovjek može pomalo ulaziti u tu tajnu tišine, koju kardinal opisuje u prvim dvama poglavljima svoje knjige, *Tišina nasuprot halabuci svijeta* i *Bog ne govori, ali je njegov glas razgovijetan*. On u njima ne naglašava samo neophodnost naše

tišine pred otajstvom Svemogućega, već nam pokazuje kako je i naš Bog, upravo Bog tišine, onaj koji šuti. Zato ga se u ovome svijetu tako slabo i zamjećuje. Prava ljubav doista nije nametljiva, bučna i naporna. Ona je tiha i blaga. Takav je i Bog s nama. I sama riječ Božja, Sveto pismo, koliko god bilo sam glas Svete Trojice, još uvijek samo šuti na policama katoličkih obitelji dok se ponizna duša ne odvaži otvoriti je i primiti pečat njezina žara. Bog je nekada tih i kada ne želimo da bude, kada smo ranjeni ili s tjeskobom promatramo boli svijeta oko sebe. No tako isklesana ljubav prema Bogu daje čovjeku potpunu sigurnost u svakom trenutku života. Zaista, i u najvećim tjeskobama čovjek molitve neće nužno osjećati Božju milu ruku, ali će u njezino trenutačno i zauzeto djelovanje čvrsto vjerovati. Upita li se: Je li doista tako?, bit će kadar pogledati u prirodu i u njoj vidjeti upravo odraz svoga Stvoritelja: tako tiha, tako mirna, tako spokojna i samodostatna, a u isto vrijeme i potpuno živa, pokretna, djelatna. Eto kršćanskog paradoksa: život se otkriva u smiraju, a ne u buri!

Kardinal Sarah piše: »Mogu zamisliti da je čovjek koji nikad ne moli nesposoban shvatiti tihu riječ Božju. Pa ipak, kad smo zaljubljeni, zapazimo svaki dan i najmanju kretnju bića koje volimo. Jednako je i s molitvom. Ako smo se

naviknuli često moliti, onda možemo shvatiti značenje tišine Božje. Ima znakova koje samo zaručnici mogu razumjeti. Isto tako, samo čovjek molitve može proniknuti tihe znakove naklonosti koju mu Bog odašilje«.

Bog je sam »Naklonost prema čovjeku«. Nije teško malo pažljivijoj duši uočiti tolike malene darove koje od Boga svaki dan dobiva. Naš zadatak na kraju i nije tražiti od Boga naklonost, već njezinu posvemašnju prisutnost u našim životima otkrivati svaki dan iznova. Ta se naklonost, kako autor knjige i kaže, jedino otkriva u tišini u koju se predajemo u svakidašnjoj molitvi.

Teško je dati odgovore na ona pitanja koja svaki kršćanin toliko puta postavi u svome životu sebi, drugima i Bogu i koja mnogima ostaju trajno neodgovorena te predstavljaju kamen spoticanja u njihovu rastu u vjeri i sjedinjenju s Isusom Kristom, Gospodinom i Bogom. Ni sam autor ne daje jednoznačan odgovor na pitanje: Kako otajstvo tišine ostvariti u svom životu? Kako mogu ja sa svim svojim slabostima, mukama i brigama, što opravdanim, što grešnim, biti čovjek molitve i čovjek šutnje?

Kršćanin neizostavno i prvenstveno hrani svoj vjernički život u nedjeljnom, ili čak svakodnevnom, liturgijskom slavlju svete misne žrtve. Ono bez svake dileme predstavlja i izvor i vrhu-

nac jednog kršćaninova puta, ali i puta čitave zajednice. Po neprestanom nekrvnom obnavljanju žrtve na križu postajemo blizu Bogu, doživljavamo i otkrivamo poruke nebrojenih svetih otajstava u toj jednoj Tajni skrivenih. Idući dalje, razumijemo i da je većini kršćana jedini doticaj sa svojom Crkvom upravo na nedjeljnoj svetoj misi. Ona definira njihovo vjerničko iskustvo, čak njega može potvrditi ili toliko oslabiti da kršćanin izgubi svoj religijski kompas te odluta naivno poveden Zavodnikovim igrama. Kardinal Sarah tako govori i o kritičnoj važnosti pravilnog pristupa liturgiji u trećem poglavlju svoje knjige *Tišina, otajstvo i sveto*. Doživjeti tu tišinu, o kojoj sve vrijeme govorimo, u liturgiji, u centru centara našeg odnosa s Bogom, značilo bi dostići neprikosnoveni stupanj jačine molitve zajednice, koja se uzdiže Bogu. Ponijeti sa svete mise takvo iskustvo otvorilo bi nove vidike i promijenilo načine razmišljanja današnjeg čovjeka. U trenutku kada mu je to najviše potrebno, suvremenom vjerniku potrebno je dati primjer i svjedočanstvo kako se uspjeh u svim stvarima u životu, pa onda i u molitvi i odnosu s drugim ljudima i s Bogom, ne ostvaruje isključivo aktivnim djelovanjem. Šutnja okupljene zajednice predstavlja izravan kontrast onome što je danas uvriježeno mišljenje i podsvjesni stav većine vjernika: da se u društvu i zajedništvu može jedino govoriti i činiti, da okupljanjem dajemo pristanak jedni drugima na potpuno predanje izgovaranju molitava, čitanju riječi i pjevanju pohvala Trojstvenome Bogu. Ne trebamo na kraju ići nigdje dalje od okrilja naših crkava jer je čak i u njima tišina postala privilegija, revolucija, novina i neobičnost. Ostvariti otajstvo istinske tišine usmjere ne jedino k Bogu ostaje, po riječima kardinala Sarah, naš trenutačno neostvaren zadatak. U takvom bi okruženju Božji narod počeo više osjećati snagu Božjeg misterija, snagu unutarnjeg obraćenja, snagu molitve, snagu uzdizanja od ovoga svijeta i prilaženja k nebeskoj stvarnosti, sve to ostvareno – snagom tišine. To bi doista bila novost današnjem osjećaju nepotrebnosti te unutarnje slabosti i poniznosti, koja se u tišini ostvaruje. Pokušavam naglasiti

društvenu važnost, mogućnosti i potrebu tišine i našu obvezu da je društvu donesemo – a to ćemo postići jedino njegovanjem te tako neizostavne kreposti u bilo kojoj sferi duhovnog života, poniznosti. Samo ponizan čovjek može sebe dovoljno umanjiti da bi htio i pokušao doživjeti Božju veličinu u tišini svoga duha. Napuhan čovjek nema mjesta za tišinu; on, ako osjeti potrebu da se društveno, moralno ili vjernički ostvari, pretendira k pretjeranom djelovanju, socijalnom, pastoralnom i na druge načine. Tako često želi potvrditi sebe, a ne Boga u sebi. Vratiti liturgiju u središte kršćanskog života, i to onu koja njeguje tišinu u poniznosti, ostaje imperativ. Doživjeti tišinu u svom životu, u vlastitoj molitvi, u svakodnevnom nastojanju oko rasta u ljubavi, i tu tišinu tiho predati drugima kao najvrjedniji dar danas je bitnije nego ikad kako bismo društvu oko sebe probali opet donijeti mir, koji ono, makar to nikada ne priznalo, toliko očajno traži.¹

¹ Ovaj članak koristio se i osvrnuo na knjigu R. SARAH, N. DIAT, *Snaga tišine. Protiv diktature buke*, Zagreb, 2019.

Riječ oproštaja od mons. Josipa Bernatovića

Mons. Josip Bernatović, rektor našeg Sjemeništa u miru, preminuo je na Veliki petak, 7. travnja 2023. u KBC-u Osijeku u 75. godini života i 50. godini svećeništva. Njegov život ostao je duboko usječen u sjećanje i srce svakoga svećenika, bogoslova, djelatnika i čovjeka koji je prošao našim Sjemeništem. Moleći za njega vječni pokoj, ovom prilikom donosimo Riječ oproštaja preč. prof. dr. sc. Stjepana Radića, sadašnjega rektora i odgovornog urednika »Poziva«.

Promatrajući život pokojnog Josipa Bernatovića u Bogoslovnom sjemeništu u Đakovu, on se daje sagledati kroz razdjelnicu: prvi dio sačinjava obnašanje rektorske službe, a drugi njegov život tj. stanovanje u Bogoslovnom sjemeništu nakon ove službe. Vezano uz prvu dimenziju, rektorska je služba ono što ga je u bitnome obilježavalo. Iako znatno upućen na svoje suradnike, štoviše, davao im je krajnju slobodu u odlučivanju i djelovanju, ipak ga je resila prisutnost u Sjemeništu. Tek je u iznimnim slučajevima poput ne osobito dugog godišnjeg odmora i duhovnih vježbi izbivao iz njega. Osim odgajateljske službe, resio ga je još jedan dar u uskoj vezi s Bogoslovnim sjemeništem: žar u angažmanu oko obnove i restauriranja, kao i radova općenito. Kod velikih je, ali i onih manjih, unutarnjih i vanjskih zahvata na građevini Bogoslovnog sjemeništa bio uvijek na simpatičan način prisutan – svojim ukazom, komentarom, glasnim uputama. To je činio s ljubavlju i predanošću vođen željom da živimo u zgradi koja odiše funkcionalnošću, ali i ugodom za život. Spomenuti je dar posebno došao do izražaja o velikom jubileju 2006. godine kada se obnavljala zgrada Bogoslovnog sjemeništa u Đakovu. Pri tome posebno valja izdvojiti izvanjsko uređenje i obnovu zgrade Bogoslovnog sjemeništa kao i posebno kapelu Bezgrješnog začeca Blažene Djevice Marije. Ve-

zno pak uz kapelu, koja predstavlja svojevrsni biser umjetničkog izričaja, pokojni je rektor Josip vodio restauriranje i ponovno oslikavanje freski dvanaestorice apostola u svetištu kapele te vitraje na ulaznim vratima s motivima suvremenih kršćanskih velikana: sv. pape Ivana Pavla II., blaženog Alojzija Stepinca i blaženog Leopolda Mandića.

Mons. Bernatoviću smo također zahvalni što je na njegov poticaj i dugogodišnje vodstvo, naše Sjemenište započelo izdavanje tzv. »Prvih subota«, liturgijsko-pastoralnog predloška za misna slavlja na temelju kojeg se svake prve su-

bote u mjesecu pod sv. misama ili pak euharijskim klanjanjima molilo za duhovna zvanja.

Nakon rektorske službe, mons. Bernatović je ostao prisutan kao svećenik i kanonik prvostolnog kaptola u Đakovu u našoj kući. Pri tome je na poseban način bio vezan uz bogoslove. Poznavao ih je poimence, međutim, bez da je bio nametljiv ili pak na bilo koji drugi način utjecao na njihov svakodnevni život. Često je znao zalaziti u zajednički prostor, sudjelujući na njihovim internim proslavama i obljetnicama. I kada se nije najavljivao oni bi računali s njim i rado su ga primali, kao poniznog i tihog te starijeg i mudrog čovjeka, prenoseći na njega tračak mladenačke radosti i vedrine.

Još bi nešto valjalo spomenuti kada govorimo o pokojnom mons. Josipu: živio je u jednoj, možemo reći, ritualno-obrednoj dimenziji. Poput nekih mislioca, i po njemu su se mogli navijati satovi – kada odlazi na sv. misu, kada u ide na poslijepodnevni odmor, a kada pak moli kronicu, te u konačnici kada je na redu »stroga« šetnja unutar Sjemenišnih zidova. Taj ga je osobni ritual držao i na njega smo bili navi-

knuti. Njime nikome nije ulazio u prostor, što-više, znao se izmaknuti, kada bi uvidio da je situacija došla do svoje napetosti. Tada je pak u maniri vjernog slušatelja – a slušao je ušima, očima i ustima – jednostavno znao dometnuti »to nije u redu«, simpatično razrješujući gordijski čvor naših rasprava, nakon čega je svako naše međusobno uvjerenje i nadglasavanje jednostavno završavalo. Jer to stvarno »nije u redu«, da više pričamo negoli slušamo, više namećemo svoja uvjerenja, namjesto da se uživljavamo u pogled drugih, da u konačnici, više izgaramo od želje za mijenjanjem drugih, nego li sebe. A upravo se svetost, na koju smo pozvani, očituje u većoj strogosti prema sebi, negoli drugima. Vi ste nam, poštovani monsinjore pokazali, kako jednostavno trebamo više slušati jedni druge. Hvala Vam na tome i na svemu što ste dali Bogoslovnom sjemeništu. Neka Vam je pokoj vječni, a Uskrsli Krist nagrada za sve učinjeno i podneseno tijekom života i rada u Bogoslovnom sjemeništu u Đakovu.

Stjepan Radić

Rektor Bogoslovnog sjemeništa u Đakovu

In memoriam: papa Benedikt XVI.

»Papa emeritus Benedikt XVI.
prešao je u vječnost 31. prosinca 2022. godine,
u samostanu Mater Ecclesiae, u Vatikanu«

Papa Benedikt XVI., odnosno kardinal Joseph Aloisius Ratzinger rođen je na Veliku subotu, 16. travnja 1927., u Marktlu na Innu, u Njemačkoj, kada je i kršten, na uskršno jutro. Djetinjstvo je proveo u pograničnom gradu Traunsteinu, kraj Austrije. Odrastao je u razdoblju nacističke Njemačke, međutim, svoj kršćanski odgoj primio je u svojoj obitelji: i stariji brat mu je bio svećenik.

Od 1946. do 1951. studirao je filozofiju i teologiju na Filozofsko-teološkoj visokoj školi u Freisingu i na Münchenskom sveučilištu u Bavorskoj. Svećenikom je postao 1951. godine. Dvije godine kasnije doktorirao je na temi »Narod i Božji dom u Augustinovu nauku o Crkvi«,

a 1957. je obranio habilitacijski rad »Teologija povijesti svetoga Bonaventure«.

Dogmatiku i fundamentalnu teologiju prvo je poučavao u Freisingu, a kasnije i u Bonnu, Münsteru, Tübingenu i Regensburgu. U tome razdoblju, tijekom Drugog vatikanskog sabora doprinio je njegovu radu u svojstvu teološkog savjetnika nadbiskupa Kölna. U godinama koje su slijedile dobio je više službi u Njemačkoj biskupskoj konferenciji i Međunarodnoj teološkoj komisiji, te je i suutemeljitelj teološkog časopisa *Communio*.

Papa Pavao VI. imenovao ga je 1977. nadbiskupom Münchena i Freisinga, a ubrzo i kardinalom. Naredne godine sudjelovao je na dvije

konklave, na kojima su izabrani pape Ivan Pavao I. te Ivan Pavao II. Potonji ga je 25. studenoga 1981. godine imenovao prefektom Kongregacije za nauk vjere i predsjednikom Papinske biblijske komisije te Međunarodne teološke komisije. Bio je Predsjednik Komisije za pripremu Katekizma Katoličke Crkve kojeg je 1992. predstavio papi. Godine 2002. papa ga je uzdignuo u službu dekana Kardinalskog zbora.

Za nasljednika pape Ivana Pavla II. izabran je 2005. godine. Tijekom svoga papinstva imao je 24 apostolska pohoda, među kojima je bio i posjet Hrvatskoj u lipnju 2011. godine. Objavio je tri enciklike – »Deus caritas est« (2005.), »Spe salvi« (2007.) te »Caritas in veritate« (2009.).

Od studenoga 2000. počasni je akademik Papinske akademije znanosti. Njegov život obiluje teološkim radovima. Među njegovim djelima najznačajnije su knjige »Uvod u kršćanstvo« (zbirka predavanja o apostolskoj ispovijesti vjere iz 1968. godine), »Dogma i navještaj« (eseji i homilije posvećeni pastoralu iz 1973.), »Isus iz Nazareta« (trilogija o Isusovu životu i učenju završena 2012.).

11. veljače 2013. odrekao se svoje papinske službe, navevši tjelesnu slabost zbog koje nije više sposoban vršiti službu nasljednika svetog Petra. Time je postao prvi papa koji se je povukao s papinske stolice od 1415. i prvi koji je to učinio od povlačenje pape svetog Celestina V. godine 1294. Nakon odreknuća od službe živio je povučeno u Vatikanskim vrtovima te nije izlazio u javnost. Preminuo je na spomendan svetoga Silvestra, 31. prosinca 2022. godine.

Značaj ovoga velikoga teologa i pape možda ćemo moći nazreti u lijepim i znakovitim redcima našega vršitelja dužnosti dekana Katoličkog bogoslovnoga fakulteta u Đakovu, vič. prof. dr. sc. Ivica Raguzža:

»Joseph Ratzinger posljednji je izdanak snažne, moćne europske teologije. Nakon njega nema više teologa, postoje samo teolozi-znanstvenici, teolozi-s-bilježkama, teolozi-novinari. U njemu je takoreći iscijedena posljednja kap još

preostale, nekoć ukusne »narančce« europske Crkve, teologije. No, s njim, čini se, definitivno dolazi kraju i sama europska, pa i zapadno-germanska kršćanska kultura. Netko će možda reći da s Ratzingerovom smrću dolazi svojemu kraju i sama zapadna kultura, koja je neodvojiva od kršćanstva. Vjerojatno je to i istina koja će se potvrditi u skoroj budućnosti. Jer, nijedna kultura, pa ni današnja bezbožna zapadna kultura, ne može opstati bez vjere u Boga. No, sigurno je da je sa smrću Josepha Ratzingera dokončana europska teologija. [...] Ratzinger je pokazao put kojim teologija treba krenuti, a to je oprez spram sveučilišne teologije, stil *sermo humilis* koji treba biti što sličniji stilu Svetoga pisma. Zato je tako osvježavajuće čitati Ratzingerove tekstove. *Sermo humilis*, njegov ponizni stil, govori o teologu koji zaista uživa u onom o čemu piše ili, bolje rečeno, stvarno ljubi ono o čemu piše. Iz svakoga teksta odiše nježna ljubav prema otajstvima kršćanske vjere. Nisam pročitao nijedan njegov tekst, a da nisam osjetio – kao u crkvenih otaca – tu čudesnu toplinu i nježnost duha, jer je to teolog koji se nikada nije »bavio« otajstvima vjere zbog »napredovanja«, zbog znanstvenoga aparata, gomilanjem »fusnota« i metodologije, nego velikom ljubavlju. On je, poput Marije, »čuvao«, ali i »prebirao« ono o čemu je pisao. Rekao bih da je u tome on najveći teolog prošloga stoljeća, veći i od Hansa Ursa von Balthasara, Henrija de Lubaca, Karla Rahnera. S Ratzingerovim tekstovima čitatelj ne samo da može s lakoćom razumjeti ono što vjeruje, nego ga njegovi tekstovi uvode u ljubav prema otajstvima vjere, odnosno u ljubav prema Isusu Kristu i Crkvi. Tekstovi nalikuju izričajima ljubavi koji pozivaju na ljubav. O da, zato će nam on jako nedostajati. Ne želiš li se, dragi čitatelju, izgubiti u moru iskvarenih misli, površnih i pametujućih teologija, čitaj Ratzingera, papu Benedikta XVI.«¹

¹ I. RAGUŽ, *S Ratzingerovom smrću završava europska teologija, a možda i čitava zapadna kultura*, 2023. Dostupno na: <https://www.bitno.net/vjera/aktualnosti/ivica-raguz-s-ratzingerovom-smrcu-završava-europska-teologija-a-mozda-i-citava-zapadna-kultura/> (18.5.2023.)

Luka MAROŠEVIĆ (prir.)

Kronika sjemenišnog života

NOVI BOGOSLOVI KOD NADBISKUPA HRANIĆA

Đakovačko-osječki nadbiskup mons. Đuro Hranić primio je 5. listopada u prostorijama Nadbiskupskog ordinarijata šestoricu novih bogoslova Bogoslovnog sjemeništa u Đakovu, koji su u ponedjeljak 26. rujna prigodnim petodnevnom programom započeli svećeničku formaciju.

Dario Bajraktari (Široko Polje), Filip Hendl (Podvinje), Matej Prljević (Retkovci) te Mario Vučko (Otok) svećenički su pripravnici Đakovačko-osječke nadbiskupije dok je Emanuel Franko pripravnik Varaždinske biskupije, a Mirko Barun svećenički pripravnik Banjolučke biskupije. Nekoliko mjeseci kasnije svoju svećeničku formaciju kao kandidat Đakovačko-osječke nadbiskupije započeo je i Filip Tovilo (Vođinci) koji je trenutno na pripravničkoj godini.

MOLITVA PRVE VEČERNJE UOČI SVETKOVINE BEZGREŠNOG ZAČEĆA BLAŽENE DJEVICE MARIJE

Svečanim Vesperama, 8. prosinca u Bogoslovnom sjemeništu započelo je slavlje svetkovine Bezgrešnog začeća Blažene Djevice Marije – zaštitnice đakovačkih bogoslova i patrona Sjemenišne kapele u koju se bogoslovi svakoga dana skupljaju na svetu misu i molitvu časova. Večernju molitvu predvodio je varaždinski biskup i negdašnji duhovnik Bogoslovnog sjemeništa – mons. Bože Radoš u zajedništvu s mons. Đurom Hranićem, đakovačko-osječkim nadbiskupom i metropolitom. Svečanim Vesperama, uz bogoslove, pridružili su se i svećenici koji djeluju u središnjim nadbiskupijskim ustanovama, poglavari na čelu s preč. Stjepanom Radićem te časne sestre Svetoga Križa.

PROSLAVA SVETKOVINE BEZGREŠNOG ZAČEĆA BLAŽENE DJEVICE MARIJE U BOGOSLOVNOM SJEMENIŠTU

Okupljeni u kapeli Bezgrešnog začeca Blažene Djevice Marije u Bogoslovnom sjemeništu, bogoslovi i njihovi odgojitelji, u zajedništvu sa studentima laicima, profesorima, svećenicima središnjih nadbiskupijskih ustanova te ostalim gostima, proslavili su svetkovinu Bezgrešnog začeca Blažene Djevice Marije, zaštitnice Bogoslovnog sjemeništa u Đakovu. Slavlje je započelo svetom misom koju je predslavio varaždinski biskup mons. Bože Radoš u zajedništvu s đakovačko-osječkim nadbiskupom mons. Đurom Hranićem, nadbiskupom u miru mons. Marinom Srakićem, pomoćnim biskupom iz Tanzanije mons. Prosperom Lyimom te ostalim nazočnim svećenicima. Pjevanje je animirao bogoslovski zbor pod ravnanjem mons. Vinka Sitarića.

VIGILIJA UOČI PODJELE SLUŽBI LEKTORATA I AKOLITATA

Uoči podjele službe lektorata četvorici bogoslova te akolitata dvojici bogoslova u subotu, 10. prosinca održano je molitveno bdjenje – vigiliya u kapeli Bogoslovnog sjemeništa. Nakon biblijskih čitanja i evanđelja treće nedjelje došašća, duhovni nagovor održao je vlč. Drago Marković, profesor na Katoličkome bogoslovnom fakultetu u Đakovu i kancelar Đakovačko-osječke nadbiskupije. Nakon prigodnoga nagovora uslijedilo je euharistijsko klanjanje koje su molitvama za kandidate za službe lektorata i akolitata pred Gospodinom izrekli bogoslovi II. godine, koji su ujedno i priredili cjelokupni program vigiliye. Službu lektorata primili su: Karlo Strišković, Luka Marošević, Gutenberg Hounye te Hermann Kodjo. U službu akolitata postavljeni su Mario Perinec i Aron Čeke.

BISKUP ĆURIĆ I BOGOSLOVI POHODILI STARAČKI DOM

Uoči Božića bogoslovi Bogoslovnog sjemeništa u Đakovu predvođeni pomoćnim biskupom mons. Ivanom Ćurićem te vicerektorom vlč. Davorom Senjanom i duhovnikom vlč. Stjepanom Matezovićem pohodili su 19. prosinca 2022. Dom za stare i nemoćne u Đakovu. Ovo je samo jedan u nizu događaja koji svjedoče bliskost đakovačkih bogoslova sa štitičenicima Doma za starije. Tijekom godine, bogoslovi predvođeni duhovnikom Stjepanom redovito pohađaju Dom te ondje u zajedništvu sa štitičenicima nedjeljama imaju svetu misu.

BLAGOSLOV BOGOSLOVNOG SJEMENIŠTA

Proslavljajući blagdan Krštenja Gospodinova, u nedjelju 9. siječnja upriličen je blagoslov bogoslovskih prostora i soba te stanova u kojima borave i rade naši odgojitelji, profesori te časne sestre. Obred blagoslova predvodio je vlč. Stjepan Matezović, duhovnik Sjemeništa, u bratskom zajedništvu s bogoslovima koji su navještenjem Riječi Božje te upućivanjem molitve za svećenike ili redovnice koje smo obilazili, sudjelovali u ovome blagoslovu i tako ga uzveličali, ali ne samo riječju nego i pjesmom koja je odjekivala bogoslovskim hodnicima.

ZAHVALA BIVŠEM DUHOVNIKU I VICEREKTORU

Od listopada prošle godine svoju službu odgojitelja zaključili su mons. Karlo Višaticki koji je vršio službu duhovnika te vlč. Krešimir Čutura koji je obnašao službu vicerektora. Zahvalni za sve što su u svojem služenju dali bogoslovnoj zajednici, organizirali smo svečanost prigodom koje smo im kao zajednica predvođena rektorom preč. Stjepanom Radićem iskazali zahvalu.

Središnji događaj bila je sveta misa koju je predvodio mons. Višaticki u zajedništvu s ostalim odgojiteljima i vlč. Čuturam. Svečano pjevanje animirao je bogoslovski zbor na čelu s Valentinom Kujundžićem te orguljašem Mariom Perinecom. Poslije svete mise uslijedila je večera prilikom koje se preč. Stjepan Radić zahvalio bivšim odgajateljima na svakoj toploj riječi i pogledu, na svakom dobrom i ispravnom postupku, na predanom i svesrdnom radu s bogoslovima te na još mnogo toga što su mons. Višaticki i vlč. Čutura dali zajednici. U ime bogoslova zahvalu je izrekao duktore Mario Perinec koji je istaknuo odgovornost službe koju su bivši odgajatelji bili spremni prihvatiti, te im je zaželio blagoslov u nastavku njihova svećeničkog djelovanja.

VIKEND SUSRETI U SJEMENIŠTU

Tijekom korizme u Sjemeništu su održana tri vikend susreta za srednjoškolce koji su htjeli pobliže upoznati kako izgleda život u Bogoslovnom sjemeništu. Mladićima su kroz molitvu časoslova, svete krunice, križnoga puta i euharistijskoga klanjanja te poticajnih radionica ovi vikendi poslužili i kao svojevrsna duhovna obnova o razlučivanju svoga životnoga poziva. Osim toga, bogoslovi i odgojitelji izblize su ih upoznali s putem kojim bogoslovi idu tijekom svoje formacije za svećeništvo te je bilo prilike i za osobne razgovore s bogoslovima ili odgojiteljima, osobito s vicerektorom i duhovnikom.

KORIZMENA DUHOVNA OBNOVA ZA BOGOSLOVE

Korizmena duhovna obnova za bogoslove održana je 24. i 25. ožujka 2023. koju je prevodio duhovnik vlč. Stjepan Matezović. Duhovna obnova započela je zazivom Duha Svetoga u sjemenišnoj kapeli, potom duhovnikovim promišljanjem koji je pred bogoslove stavio lik sv. Josipa kao radnika, glave obitelji i poniznog slugu Božjeg kao suputnika i duhovnog oca i zaštitnika na putu prema svećeništvu. Ovom korizmenom duhovnom obnovom bogoslovi su se na poseban način pripremili za nadolazeći vrhunac kršćanskoga života – slavlje muke, smrti i uskrsnuća Gospodina našega Isusa Krista.

BISKUP ĆURIĆ I BOGOSLOVI POHODILI STARAČKI DOM UOČI USKRSA

U popodnevним satima u ponedjeljak 3. travnja 2023. bogoslovi Bogoslovnog sjemeništa u Đakovu predvođeni pomoćnim biskupom mons. Ivanom Ćurićem te duhovnikom vlč. Stjepanom Matezovićem i vicerektorom vlč. Davorom Senjanom pohodili su Dom za starije i nemoćne u Đakovu ususret svetkovini Uskrsnuća Gospodnjeg. Bogoslovi su naposljetku korisnicima podijelili mali znak pažnje.

STOPAMA BL. MIROSLAVA BULEŠIĆA

Bogoslovi su zajedno sa svojim odgojiteljima pošli na hodočašće stopama blaženoga Miroslava Bulešića u Istru. U radosnom ozračju bogoslovi su u petak 14. travnja 2023. pošli put Istre, točnije u Vrsar. Iduća dva dana posjetili su sva mjesta koja su vezana uz život blaženoga Miroslava Bulešića. Tako je zajednica posjetila crkvu u Juršićima gdje je blaženik kršten, zatim crkvu u Svetvinčentu gdje je blaženi Miroslav zaređen za svećenika i gdje je proslavio mladu misu. Pred kraj hodočašća, bogoslovi su posjetili Lanišće – mjesto blaženikove smrti. Osim toga, na povratku kući zajednica se zaustavila u Pazinu, Poreču, Vodnjanu te Puli.

SUSRET RODITELJA U BOGOSLOVNOM SJEMENIŠTU I PRIMANJE MEĐU KANDIDATE ZA SVETE REDOVE

U subotu, 22. travnja ove godine, pod vodstvom rektora preč. Stjepana Radića, održan je susret roditelja bogoslova u našem sjemeništu. Pozdravne riječi uputili su rektor te duhovnik koji je ujedno održao i duhovni nagovor roditeljima i bogoslovima. Nakon uvodnog djela susreta uslijedilo je druženje u sjemenišnoj kantini, a za to vrijeme đakoni su se sa svojim roditeljima uputili u nadbiskupski dom na susret s nadbiskupom mons. Đurom Hranićem. Preuzvišeni nadbiskup progovorio im je o neposrednoj pripravi za svećeničko ređenje te o pripravi mlade mise. Nakon kratke okrijepe uslijedilo je svečano misno slavlje u katedrali sv. Petra koje je predvodio nadbiskup mons. Đuro Hranić. Tijekom misnog slavlja nadbiskup je među kandidate za svete redove đakonata i prezbiterata primio dvojicu bogoslova: Karla Striškovića i Luku Maroševića.

BDIJENJE UOČI PRIMANJA MEĐU KANDIDATE ZA SVETE REDOVE

Uoči primanja među kandidate za svete redove, u sjemeništu je održano molitveno bdijenje. Nakon biblijskih čitanja i evanđelja treće vazmene nedjelje, duhovni nagovor održao je vlč. Stjepan Maroslavac.

SUSRET ŽUPNIKA BOGOSLOVA U BOGOSLOVNOM SJEMENIŠTU U ĐAKOVU

U ponedjeljak 1. svibnja 2023. u Bogoslovnom sjemeništu u Đakovu održan je susret župnika bogoslova i đakona te sjemenišne zajednice. Predvodio ga je rektor preč. Stjepan Radić koji je nakon pozdrava okupljenim župnicima održao izlaganje. U njemu je rasvijetlio smisao susreta župnika sa zajednicom odgojitelja. Nakon razmjene iskustava, župnici, odgojitelji, bogoslovi i đakoni u sjemenišnoj kapeli Bezgrešne izmolili su Šesti čas. Daljnje druženje nastavljeno je u sjemenišnom dvorištu uz roštilj kojem su se pridružili i svećenici, redoviti suslonici u Bogoslovnom sjemeništu u Đakovu.

Aron Čeke i
Karlo Strišković

Sada
u boji!

Aron i Karlo u:
POTRAGA ZA SMIJEŠNIM

VESELI KUTAK

»Pa četiri ispita na dekanskom nije loše.«

»Kada vidiš veću sakristiju«

»Stari, trebat će tebi ispovijed!«

»Aha, kužim!«

Ne kuži

»Franc, jel me vidiš?«

»Koga?«

»Evo jedan gol za poglavare!«

[promaši gol]

»Karlo, koji ti je to put da izlaziš na Čatića?«

Karlo:

»E Stevo, pazi šalu, idu dvije časne...«

»Ali nisam još ništa rekao!«

Kada položiš ispit kod maestra

Skontao novu herezu

»No kaj, devet godina u formaciji i kaj mi mogu?«

Kaže: »Ja bio konobar tijekom srednje.«

Pukao ko kokica

Razbio sve čaše

»Traži se svećenik, zadnji put viđen u Vukovaru.«

»Maestro, pjevat ćemo večernju!«

»Tko će pjevati?«

Poglavari ne znaju tko im radi iza leđa

»Dečki, stoput smo prošli... Četiri vida svećeničke formacije su?«

Nitko ne zna odgovor

»Vrhovno biće, tri slova, prvo slovo B, zadnje slovo G.«

Ne zna

Diplomirani teolog čeka posao

Rektor je rekao da se svi moraju vidjeti na slici

Platonova akademija cca 350 pr. Kr. (obožano)

Poglavari: »Garantiramo privatnost.«

Poglavari pet minuta kasnije:

Prosječna online nastava

Jedna domoljubna

Komplet za motivaciju bogoslova

Prosječna soba bogoslova koji ne pije

Nesuđeni mentor

Nakon tri godine u bogosloviji našli teretanu

Jedna spontana prije ispita

Pali obojica

Zadnja slika prije nestanka kiflica

Nadbiskup za poklon dobio lizalicu

Mirko superheroj ide spasiti biskupiju

Kada ti vrate zgužvanu raketu

Bogoslovi u Pulskoj areni

Poglavari: »Gdje se vidite za pet godina?«

Bogoslovi:

Nakon dužeg i mukotrpnog vijećanja zaključili su da ne znaju zašto su se sastali

Elegancija

Kada se sjetiš da si zaboravio napisati molitvu vjernika

Ispiti: Počeli Bogoslovi:

O Gospodine, ne gordi se moje srce
niti se oči uznose.
Ne idem za stvarima velikim
ni za čudima što su iznad mene.

Ne, ja sam se smirio
i upokojio dušu svoju;
kao dojenče na grudima majke,
kao dojenče duša je moja u meni.
U Gospodina se, Izrael, uzdaj
odsada do vijeka.

Ps. 131(130)

Raduj se, ljestve nebeske, po kojima siđe Bog,
Raduj se, mnogo oplakivana rano vragovima.

Raduj se, jer nikome nisi izdala tajnu,
Raduj se, jer hraniš Onoga koji nas iz čovjekoljublja hrani.

Raduj se, tamjane Bogu ugodnih molitava,
Raduj se, jer po tebi cvjeta raj naslada.

Raduj se, jer si ugasila kovačnicu prijevare,
Raduj se, more koje si potopilo velikog faraona.

Raduj se, zemljo obećanja,
Raduj se, jer iz tebe teče med i mlijeko.

Raduj se, drvo sjenovito pod koje se mnogi sklanjaju,
Raduj se, nepostidna odjeću golima.

Raduj se, bljesku koji obasjavaš duše:
Raduj se, grome koji zastrašuješ neprijatelje.

Raduj se, nerazrušivi bedeme carstva,
Raduj se, Zaručnice djevičanska!

iz Akatista Presvetoj Bogorodici